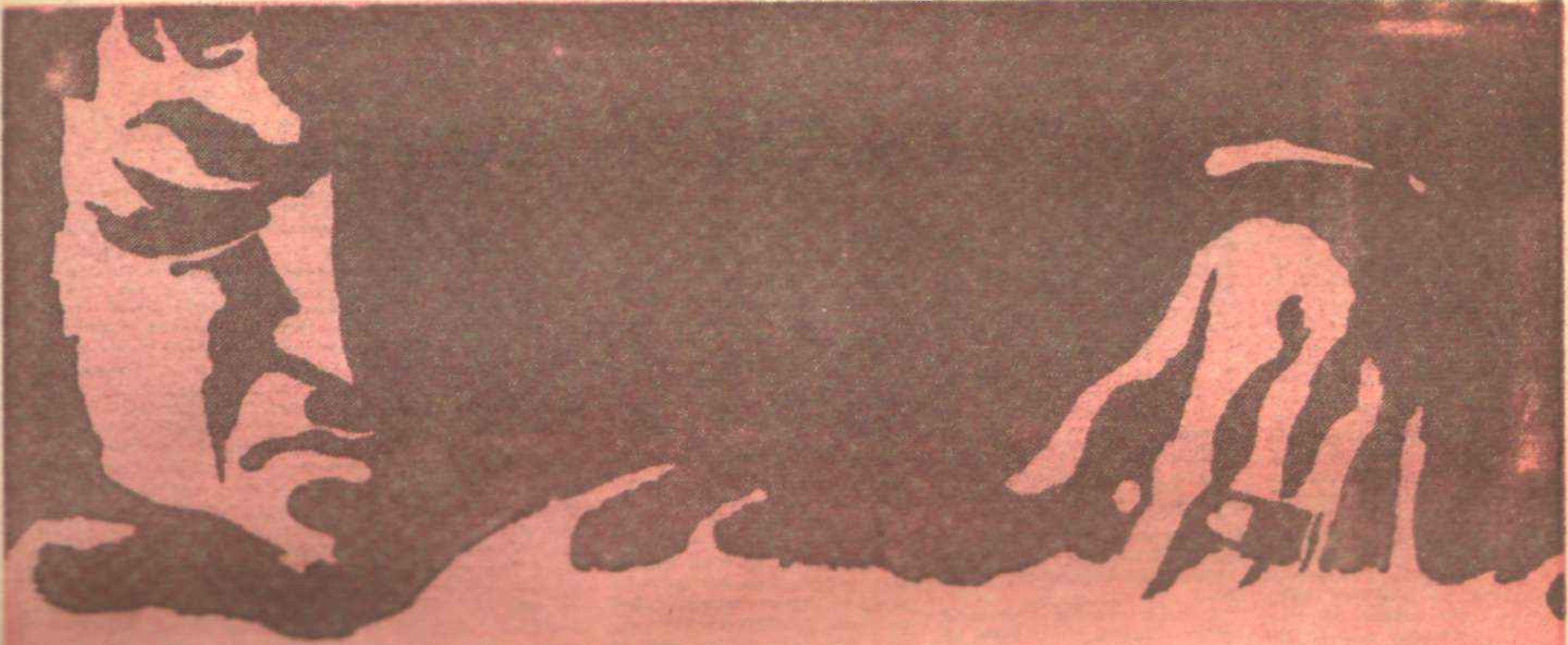
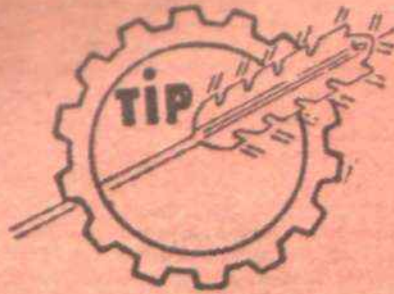

TÜRKİYE'DEKİ YABANCI ÜSLER

ANAYASA, AÇIKÇA ÇİGNENMEDEN TİP'İN SEÇİMLERE GİRMESİ ÖNLENEMEZ

Yıl: 4 - Sayı: 107 16 NİSAN 1965 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

Alış - veriş

Alış-veriş deyince kim bilir aklınıza neler geldi? Halı ticareti mi? Koyun ticareti mi? Değil.. Hiç biri değil... Benim demek istediğim başka: Kadın alışverişi. Biliyorum bu konu etrafında epey yazıldı ve söylendi. Ama benim vereceğim rakamları (bilhassa şu on yıl içinde) öyle tahmin ediyorum ki hiç duymadınız. Anadoluda bir âdet vardır— yerin dibine batsın böyle âdeti de. kız babası, kızını evlendirirken (isterse dul olsun) karşı taraftan muayyen bir para alır. Şimdi bu para sekiz bin liranın üstünde. Üstü başı, altını, akçesi de caba... On sene evvel daha ucuzdu. üç yüzden başlar, sekiz yüze kadar çıkardı. On misli bir artış. Dâva bu artışın azlığında veya çokluğunda değil hiç olmamasında. Ama biz yine yazalım. belki faydası olur.

Bin dokuz yüz ellide. Deli İbram, kızı Döndü'yü Oduncu'nun Yetim'e beş yüz yetmiş liraya satmıştı. Hattâ adam borcun yarısını ödüyemediği için kalanını kefil vermek suretiyle harmana bırakmıştı. Beş sene sonra fiatlar birden yükseldi. Bin iki ve bin beşyüze fırladı. Fakir fukaranın evlenmesi de zorlaştı. Tarlasını satıyor, öküzünün tekini satıyor. kızın babasına başlık veriyordu. Öküzü tekrar çiftlemek için çalışma hızını artırmak zorunda kalıyordu. Daha bir haftalık evli iken, kadın çapaya gidiyor, kendisi de ağaya çoban oluyordu. Derken fiatlar da durmadan artıyordu. Binden, üçbine, dört bine çıkıyordu. Öte yandan birkaç tane kızı olan sevinçli. Karadağlının Ali'nin beş tane kızı vardı. Parmak hesabı yapardı Ali. «Beş kız, üç bin liradan olsa. on beş bin lira eder» derdi. Şimdi üç tanesini sattı, ikisi daha küçük. Bizim köyde yeni bir çocuk doğdu mu kız olursa annesi «binlik» der. «Binliğim benim... Kim avucuma üç bini sayarsa ona vereceğim...» der..

Bizim amcanın oğlunun çocukları da hep erkek. Tam altı tane zavallının. Ne yapsın şimdi? Tarla yok. bağ yok, bahçe yok... Büyük oğlan anasına dayatıyormuş. «Babam beni niye evermiyor?» diye... Halbuki ilk okuldan daha geçen sene mezun oldu. Nerden bulsun o kadar parayı babası... Altı çocuğun yiyeceğiydi, giyeceğiydi bunu bile yetiştiremezken... Annesi geçen gün «üç tanesi kız olsaydı, hiç olmazsa onların parasıyla oğlanları everirdik» diyor.. Doğacak çocuğun kız olması için dedeye çaput bağlayıp, horoz kestiler. Dede eğer dileklerini kabul buyurursa oğlanlardan birisinin evlenme parası garantilenmiş demektir. *Şöyle bir zengin yere verirlerse* ikisininde masrafını çıkarırlar ya...

Derken bindokuzyüz altmış yılında ağanın biri sekiz bin lirayı dara gelip-toslayınca piyasa allak bullak oldu! Enflasyon!... Oğlan tarafının sürü sürü koyunları vardı. Evli idi ama bir hanım daha olsun istiyordu. Eski karısı yaşlanıp çoluğa çocuğa karışmıştı. Oğlanın gözleri feldir feldirdi. Kocaman bir göbek bağlamıştı. Eti, yumurtayı yiyip imiğü kızarmıştı Hem köyde iki evli bir sürü adam vardı. Kışın Tahtacı Ahmedin onüç yaşındaki kızını kandırıp dağa kaçırdı. Kızın babası çoktan dâvâcı. Epi de borçlu. Tam fırsat Oğlanın başını dara dayayıp borçları temizlemenin tam sırası Başlığı borcuna göre mi hesapladı, orasını bilmem ama «sekiz bin gaymeden aşağı olmaz» diye dayattı. Bu işte en çok jandarmalar perişan oldu. Aç, susuz dağlarda bir hafta kaçak aradılar Delinen kunduralarının altına kâğıt koydular. Bir de Dandini Happa. Kızın anası Happaya «kızımı sen kandırdın» diye meydan dayağı çekti. «Gönülleri vardı kendi elleriyle kaçırdılar» demesinler, diye. Araya eş dost girip, kızın babasına bir «ayıp», oğlanın babasına bir «ayıp yahu» çekip sekizbin liraya arayı düzelttiler. Kızın yaşı büyüdü. Oğlan hapisten çıkıp, eski karısını büyük bir para karşılığı boşayıp, yenisiyle nikâhlandı. Hani bunun elbisesi, bilmem nesi derken, on beşbinle yakayı zor kurtardı.

Olan fakirlere olmuştu. Fiyatı bu kadar artırmanın ne yeri vardı. zengin keçisini satıp, koyununu satıp oğlunu kurtarıyordu.

Kimsenin beğenmediği kötü Haçça'nın babası bile dörtbinden aşağı olmaz deyip, dayatıyordu. Gökgözlünün ise bi güdük eşeğinden başka bişeyi yoktu.

Halil Behan — BURSA

Türkiye ve Endonezya

Bu yazıya sebep ne oldu bilir misiniz? 1965 Ocak ayında elime «Endonezyada öğretim ve cehalete karşı zafer» başlığını taşıyan, Endonezyanın Türkiye Büyükelçiliğince yayınlanan bir broşürü geçmişti. O broşürde gördüklerim, bir de bizim durumumuz bana *karşılıklı mukayese imkânı* nı verdi. Karşılaştırmanın sonucunda çok duygulandım. Bu acı sızımı yazmaktan kendimi alamadım.

Türkiyemiz «az gelişmiş ülke» adı ile tanımlanmaktadır. Görünüre göre yakın bir gelecekte de bu tanımlamadan kurtulamıyacağa benzemektedir. Bunun temelinde köklü nedenler yatmaktadır.. İktisadi nedenler, sosyal nedenler...

Kalkınma için para lâzımdır, doğru. Kuvvetli bir ekonomi görüşü ve gücü lâzımdır, bu da doğru. Ama hepsinin üstünde toplumun kişilerini gelirli fertler olmaya götürecek ülkü lâzımdır. iste bu da tüm ulusun eğitimden nasibini almış olmasıyla mümkündür. Aksi halde bilen veya biliyorum sanan, bilmiyeni daima yiyecek, bu kör döğüşü, insanların birbirini yemesi sürüp gidecektir. Yalnız milletlerin milletlere değil, fertlerin fertlere olan sömürmesi de olagelmektedir. Bu ise bizim ülkemizde fazlasıyla mevcuttur. Böylece de istenilen ideal hürriyete ulaşmak çok zor ve uzakta gibi görülmektedir.

Nereye bakarsak bakalım eğitim yüzdesi yüksek olan memleketlerin ekonomi gücü, sanayisi ve hayat seviyesi de üstündür. Gerçekten eğitim meyvalarını öyle kısa vade ile veriveren cinsten değildir. Uzunca bir süre ister. Ama geleceğin gelişmiş bir *ülkesi ve ulusu olmanın temel ne* deni eğitimdir. Çünkü mevcut her türlü kaynaklardan ve imkânlardan en iyi şekilde eğitimle faydalanılır.

Özgürlüklerine yeni kavuşan o dünün sömürge ülkeleri de bu gerçeği gözden kaçırmayıp ilk iş olarak okuma—yazma seferberliğine girişmişler. Bunda büyük ölçüde başarılı olmuşlar ve olma yolundalar. Örneğin Afrika ülkeleri.

Bizde de büyük Atatürk cumhuriyetten sonra peşi sıra gelen devrimlerini ulusa mal etmek için ilk iş tümden cehaletten, bilisizlikten kurtulma gerçeğine eğilmiş, ulusuna bizzat başöğretmen olmuştu. Ne yazık ki ölümünden sonra bunca çabalara karşın okur—yazar oranını yüzde 40 tan öteye geçirememişiz. Yer yer filizlenen Kubilay olayı benzeri irtical olayların zaman zaman tekrarlanışı bu yüzdeyi öteye hızla aşamayışımızla ilgilidir.

Oysaki daha bağımsızlığına kavuştuğunun 20 nci yılını bile doldurmayan Güneydoğu Asyanın adalar ülkesi Endonezya 31 Aralık 1964 de kurtuluşunun 19 ncu yıldönümünde yazma—okuma durumunu, bilisizliği gidermede yüz de y ü z başarıya erdiğini, cahil sayısını sıfıra indirdiğini ilân ediyor. Ne büyük başarı. Bizim Atatürkümüz gibi onların da Sukarnosu var. Ama durum bizim üzerimize çok acıdır

Orada bu 7—14 yaş esasıyla değil ulusça seferberlikle ve zorunlulukla ele alınmış olmasındandır. Bizde ise okuma - yazma Atatürk zamanında ele alınmış, ölümünü takibeden yıllar ve ikinci dünya savaşının bizi uzaktan yakından ilgilendiren sıkıntıları içinde sürdürülmeğe çalışılmış, savaş bitimi bizde başlıyan çok partili döneme girince okuma — yazma seferberliğimiz durmuş, *ülküsünü yitirmiştir.*

Ulusun okuma—yazma oranının yükselmesini dar bir görüşle yalnız 7—14 yaş esasına dayamışız. Bu gidişle, daha uzun, birkaç kuşak ötesi cehli sıfıra indiremeyiz. Halk dersaneleri göstermeliktir Kuvvetli dayanak ve teminatı yoktur. Dolaylı yollardan da olsa tüm ulusun okutulmasının ve okuma seferberliğinin karşısında olanlar vardır. Hattâ bunların Büyük Meclis içine, saylav koltuklarına kadar gelmiş temsilcileri vardır. Yine bunlar çok kere icra mevkiinde olanlara karşı baskı gücü durumundadırlar.

Mademki ilköğretim parasız ve mecburidir, öyle ise bunda 7—14 yaş sınırını bir kenara bırakıp geçmiş idarelerin, ihmallerinin bir sonucu olan okutulmamış yığınlara aynı mecburiyeti hissederek kısa bir sürede ilköğretimi vermelidir. Bu işi ciddi tutmalı, takip etmeli. Bunu her şeyin üstünde bir kanun mevzuu haline *getirmeli. Vatandaş yönünden* gelecek her türlü olumsuz istek ve bahaneleri de reddetmeli. Kuvvetli kaideler koymalı. İhtiyari olmaktan kurtarmalı. İşte Endonezya bunu böyle yapmış

Anayasamız: «ilköğretim mecburidir» diyor. Madem ki öyledir ilköğretimi dün veremediklerimize bugün vermek mecburiyetini devlet olarak, hükümet olarak hissetmeliyiz. Ulus olarak hissetmeliyiz. Tüm okur—yazar hale gelmek için orta yaşlı ve yaşlıların ölüp, hayattan çekilmesini kısaca 2000 yılını beklememeliyiz.. 7—14 yaş sınırlamasını bir kenara bırakmalıyız. Bu sınırlamayı bir kenarda bırakmak ilk bakışta «bu zorlama anayasaya uygun değildir» diyeceklere fırsat verebilir. Ama yine o aynı anayasanın «ilköğretim mecburidir» deyimiyle ilköğretimi zamanında veremediklerimize sonradan, bugün en kısa yoldan vermek zorunluğu onun ruhunda, özünde mevcuttur.

Dünün sömürge ülkeleri Atatürk Devrimlerini ve Türk kurtuluş mucizesini örnek alarak ise girişmişler ve bizi geçmişler. Biz ise çok gerilerde kalmışız. Böyle mi olmalıydı? Örneğin işte 19 yılda okuma—yazma oranını yüz de yüze çıkaran Endonezya ve cumhuriyetinin 41. yıldönümünde okuma—yazma oranını yüzde 40 tan öteye geçiremiyen Türkiye.. Bunun yanı sıra 15 bine yakın köyü okulsuz. 2 milyona yakın çocuğu okuldan yoksun

Bu acı gerçek bizi ciddi düşündürmeli. 7 den 70 e okuma seferberliğine yöneltmeli. Vazgeçilmez bir eğitim reform ve hamlesine hemen girişmeli. Çok geç k[...]ğımız unutulmamalıdır.

Suphi TUNCER

Dişliye kapılanlar

Fabrikada işçiydi Patronu ne verirse günlük, onunla geçinmek zorundaydı. Grev hakkı yok karşı gelme özgürlüğü yoktu. Boynu bükük, elleri pençe hazırol dururdu patronun karşısında. Ortalık pahalanmış, ev kiraları artmış, umurunda değildi patronun. O bu şey bilirdi, kazansın, eğlensin, barda palasta yesin. Sekiz lira günlüğüne çalışan kol işçisi Hasan'ın karnı doyarmış, doymazmış umurunda değildi.

Ortalığın pahalılığı arttıkça, Hasan'ın sıkıntısı daha çok artmışta. Günlerden bir gün nasılsa patrona diyebildi sıkıntılarını. «Çok demeyin patron, iki liracık daha çoğalt günlüğümü. Gurban olam ağam. Çok dardayız. Yetmeyi aldığınız yoğmuya. Çok demedim patron, iki liracık... Sen bilirsin.» Kaşlarını çattı patron. «Bunu bana dedin. Diğer işçilere dediğini duymayacağım Yoksam gittiğin gündür. Sokakta kalırsın vallaha. Ağzını denk tut. Kim ayarttı seni? Yoksa... Ben ne kazanıyorum görmüyor musun? Piyasa aldı götürdü. Yedek parça yok. Malzeme yok Hep karaborsadan alıyorum malzemeyi Bu gidişle fabrikayı kapatma ihtimalim bile var. Sen sayıklıyorsun aslanım?» Boynunu büktü Hasan. — Canın sağ olsun patronum—deyip ayrıldı işinin başına. Dişlilerleydi işi. Dalgınlaşmış Düşünmüş. usuna kötü kötü şeyler gelmiş

Arkadaşlarına anlatmış sonra durumu. Patron da duymuş anlatılanları. Ertesi sabah Hüseyini hemen yanına çağırmış Başlamış azarlamağa «Seni istersem şimdi atarım fabrikadan. Demek işçileri de ayarttın ha! Namussuzluk bu. Dünyanın bir yerinde vardır işçilerin kazan kaynattığı yer. Burası orası değil. Kimden alıyorsun bu aklı Senin yaptığın hareketin sonu deliliktir. Başkalarının kışkırtmasına kapılma. İşinden atayım mı seni? Bozguncu istemem ben. Sen mi varsın burada çalışan bir? Diğer işçiler niye şikâyetçi değiller? Onlar senin kadar bilemez mi haklarını savunmasını?» Daha çok konuştu patron. Öfkelendi, bağırdı. Kendisinin atılacağını sanan işçi yalvardı, yakardı tekrar işinde kaldı.

Günler sessizlik içinde sürüp giderdi. Bir gün olan oldu. Fabrikanın yüzlerce beygir gücü ile dönen dişlileri, adamcağızı paçasından kaptı Sonra koca gövdeyi kıyma etti. Ne sigortası, ne işçi haklarını koruyan kanun var, Hasan'cık gitti gider. Bir kere kapılmıştı dişlilere. Karnını «kıt kanaat doyurayım» derken, yem oldu gitti dişlilere...

Adamcağızın tarlası yoktu. Bir ağanın elinde ortakçılık ederdi.. Tarla ağanın, tohum ağanın O eker, biçer, kaldırır; sonra ağa ile bölüşürlerdi kaldırdıkları buğdayı. Aradan yıllar geçti. Ağa bir traktör aldı, bir de biçer döğer. Kendisi yapacaktı tarlanın ekimini». Ortağı olan çiftçiye «hadi ortak kendine iş bul bakalım.. Ben traktör aldım. biçer döğer aldım Tarlayı kendim işliyeceğim» dedi. Ne yapsın ortak? Başını alıp Ankara yollarına düştü. Zorunluydu buna. Dört çocuk aş isterdi, ekmek isterdi Çankırı semtinin batak hanlarından birinde kendine bir köşecikte buldu yatacak. Sırtına vurduğu, çıkın gibi yatacağında büzülüp yatarken köyü ve çocukları gözlerinin önünden gitmezdi. Kazancının çok azı ile karnını doyurmağa çalışırdı. Peynir ekmek. domates, biber gibi ayak üstü gıdaları ile geçinir. akşamları da bir işkembeciden sıcak çorba içerdi. İki yıla yakın bir zaman hayatı böyle geçti. Ankaranın girdisi çıktısını da epeyce öğrendi. Baktı olacak değil Mamakta bir gecekondu yapmayı başardı. Çocuklarını getirdi. Onalrı da kent hayatına alıştırıyordu. Oğlanın biri gazoz satmaya başladı Biri de gazete satıyordu. Kendisi de Ulus işhanı ve başka yerlerde inşaat ameliliği yapıyordu.

Günlerden birinde eve gelmedi Memiş. Çocuklar meraklandılar. Babalarının önemli bir işi çıktığına karar kıldılar. Ertesi sabah, gazete satmaya çıkan çocuk, eline gazeteyi alınca ilk gördüğü haber, «İşçi Memiş. inşaatın dördüncü katından dişlilere kapılarak aşağıya uçtu. Beyninin üzerine düştüğü için derhal öldü.» Çocuk da *beyninden vurulmuşa dö*nerek eve koştu. Bir kıyamettir küçük gecekondu da koptu.

Artık durur mu dişliler. Yazanı çarpıyor, söyliyeni çarpıyordu. İnsanın kendi ülkesinde, kendini ulus haini saymaya devam ediyordu. Gazeteler ak pak çıkmaya başlamıştı. Dişliler, dökülen kara harfleri söküyordu. Meydan konuşmaları yasaklanmış, büyük adamların yolları kesilmişti.

Gençlik makinadan geçiyordu. Düşünürlerin yeri karanlık dehlizlerde hazırlanmıştı. Öğretmenler, yerlerinden çil yavruları gibi dağıtılıyordu. Dişliler, büyümüştü. Dev bir güç olup ulusu sarmıştı. Bir kara yel, ortalığı kasıp kavuruyordu Bir bunalım, bir iç sarsıntısı usu erenleri kapsamıştı.

Arkasından daha yaman bir yel esti. Süpürdü gitti dişlileri. Gel zaman git zaman, yeniden tornadan geçti dişliler, yavaş yavaş öğütmeye hazırlanıyor usu erenleri. Bu toplumun usunu çalıştırmak güç gösteriliyor, bir ulusun kafasının afyonlanması isteniyor.

Önümüzde bir kızamık salgını var, taze çocukları temizlemekte. Otuz milyonun hiç değilse onsekiz milyonu kara bilisizliğin içinde kıvranıyor. Çocukların sıcak tutulması için ahırlarda insanlar, hayvanlarla birlikte yatıyor. Karakurt'ta — Bozkurtlar ayağa kalkıyor. Öte yanda Enver Paşa ülkülüler, Hazer'i fethetmekle uğraşıyor. Doğudan, batıya Bozkurtlar uluşuyor. Bu ulus ne zaman kurtulacak böylesi dişlilerden? Anayasanın sağladığı düşünce özgürlüğü bunların işine yaradı. Onlar dilediğini söyler yazarken, gerçek aydınlar gemlenmek isteniyor.

Anadolunun bozkırlaşması, Konya ovasının çölleşmesi ilgilendirmiyor onları. Ormanlar, dağların dibinden doruğuna çıktı da kıyı dağlarında. İç dağlar, cücüğü de kopmuş soğana döndü. İç gelir, dış gelir sizin emrinizde dişliler. Bizlerde dişlerinizin kovuğunda kürdanlık... Öyle mi...

Sıkı durun dişliler karşısında..

Mustafa ŞANLI

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

ADRES: Yazı İşleri: Sümer sokak No: 16/8 Yenişehir — ANKARA Telefon: 77 60 80. — İstanbul Bürosu (Satış - İlân ve Abone İşleri): Mollafenari Sok. No. 38 Cağaloğlu — İstanbul. Tel: 22 93 79 — Posta Kutusu 513 İstanbul.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 80 T.L., Altı aylık (26 sayı) 50.— T.L., üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 3.00 T.L.'dır.

İLAN: Beher sütünda santimi 25.— T.L. dır. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmamasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

BAKIŞ

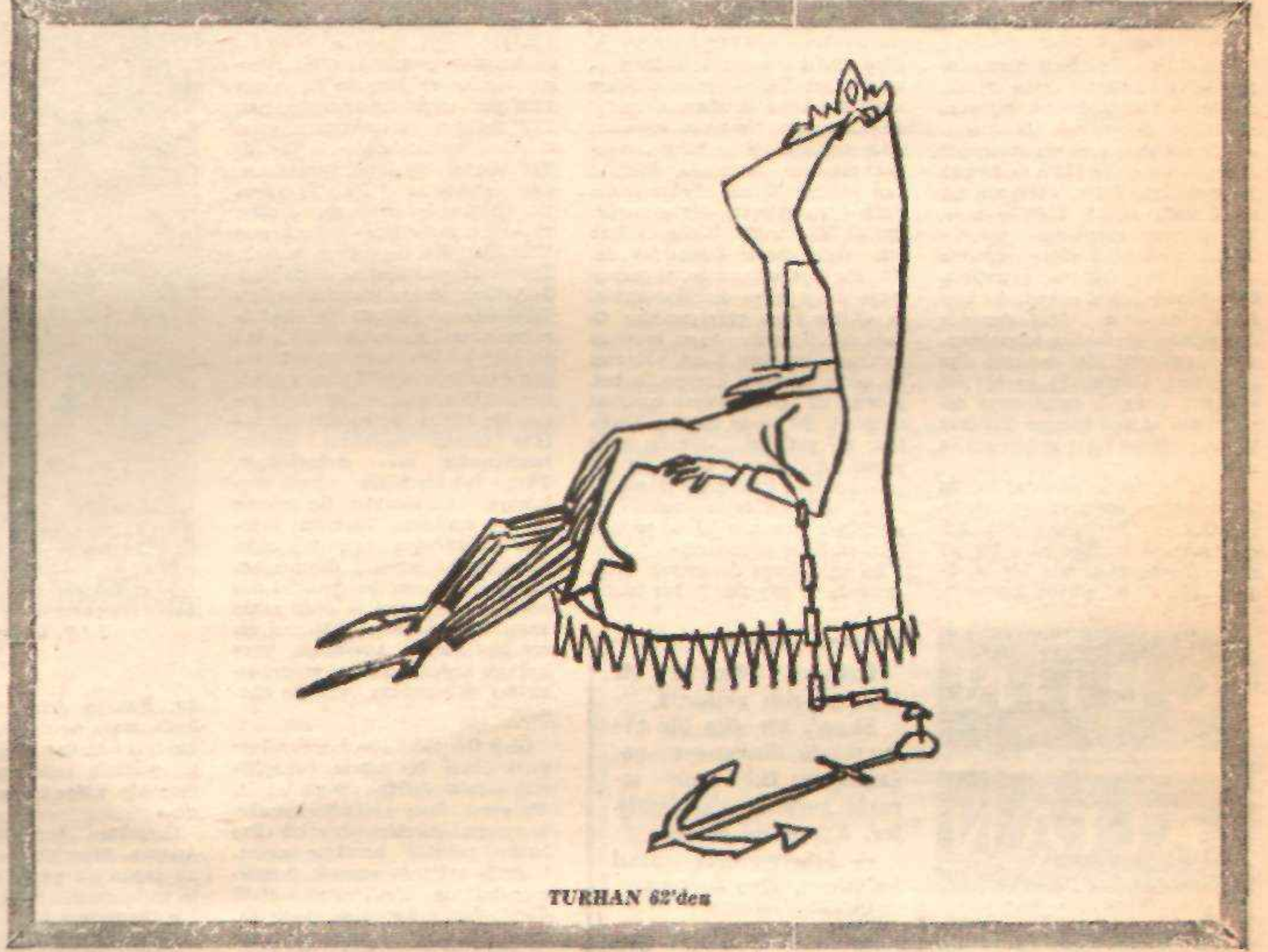
BİR HATIRLATMA

Günlerdir pis bir oyun oynanmaktadır: Bir ay kadar önce maden işçileri kurşunlanırken, iki sendikacı arasında geçtiği ileri sürülen konuşma etrafında yapmacık bir fırtına koparılmaya çalışılmaktadır. İşçiler kurşunlanırken susan haysiyetsiz yayın organları, bir sendikacının, doğru bile olsa, kan ve ateşin yarattığı şaşkınlık ve heyecan içinde değerlendirilmesi gereken donkişotvâri sözlerine, can kurtaran simidi gibi sarılmışlardır.

TİP, ihtilâlci sosyalist bir parti imiş. Anayasa düzenini zorla değirmek istiyormuş.

TİP için hayli şey söylenebilir. Bu satırların yazarı da TİP'in tenkit edilecek birçok davranışı olduğu düşüncesindedir. Ama mücadelesinin özünü, Anayasa düzeninin tam ve eksiksiz uygulanması teşkil eden TİP'in Anayasa düzenine karşı olduğu, hiç bir zaman ciddiyetle söylenemez. Taşlı sopalı saldırılar karşısında bile, kanun dışı en ufak davranıştan kaçınmak için, ilk hıristiyanların sabrını gösteren bir partinin, zorbalıktan yana bulunduğunu ileri sürmek güçtür. «İhtilâlci değilim» diyen bir partiye, zorla «ihtilâlci» etiketi yapıştırmaya çalışmak, iyi niyetle bağdaşamaz. Hele Türkiyede, işçileri orduya karşı yürütmeyi düşünmek için insanın gerçekten zırdeli olması lâzımdır. Ancak delilerin söyliyebileceği bir söze dayanarak, politika pazarında fırtınalar kopartmaya kalkışmanın kötü niyetli ve maksatlı bir davranış olduğu aşikârdır.

Fırtınayı hangi çevrelerin koparttığına dikkat etmelidir. Kimler yapıyor bu işleri? 27 Mayıstan beri meydanlarda ve her fırsatta çatışmalarda bir karşı ihtilâlin özlemini dile getirenler... Sermayenin diktatörlüğü demek olan faşizmin açıkça çığırtkanlığını yapanlar... Sopa ve taşlarla siyasi partilere saldırmayı, kongre basmayı ve yol kesmeyi alkışlayanlar... Dünyanın dört köşesinde faşist darbeleri para yardımıyla destekledikleri bilinen ve millî menfaatlerimiz aleyhine faaliyet gösterdikleri ispatlanmış olan yabancı petrol şirketlerini yüzleri kızarmadan savunan satılmışlar... Brezilya'da iş adamlarının askerî bir darbeyle demokrasiye son verdiğini özene özene anlatıp, Türkiye'de de aynı şeyin yapılması gerektiğini açıkça öne süren demokrasi düşmanı sermaye uşakları... Bir yabancı devlet başkanına ve iş adamlarına yakınlığı büyük bir politik koz sayacak kadar vatan ve millet sevgisini kaybetmiş çevreler... En haklı grevleri ihanetmiş gibi göstermeye kalkışan işçi düşmanları... Geçmişte gerek D.P.'nin, gerek C.H.P.'nin ve hatta Bölükbaşı ve Çelikbaş'ın bile antidemokratik saydığı, Anayasaya aykırı 141 ve 142. maddeleri düzeltmek yerine ağırlaştırmaya kalkışanlar...

TURHAN 62'den

DEMOKRASIYI BEKLEYEN TEHLİKE

Anayasa düzeninin bugün tehdit edildiği doğrudur. Ama bu tehdit, iki kere dört kesinliğiyle, emekten değil, sermayeden gelmektedir. Sermaye, iç ve dış müttefikleriyle birlikte, 27 Mayıs öncesinin ünlü deyimi ile, «dikensiz gül bahçesi» nin, yani faşizmin özlemi içindedir. Sermaye ve onun dışarıdaki efendileri, satılmışların pis menfaat oyunlarının birer birer gözler önüne serilmesinden fena halde ürkmüşlerdir. Bugünkü yarım hürriyetlerden bile korkarak tam bir kapalı rejimi arzulamaktadırlar.

Bu, bir tesadüf sayılmamalıdır. Ekonomik bağımsızlığını kaybederek, emperyalizmin baskısıyla kapitalizme sürüklenen bütün az gelişmiş ülkelerde, ister istemez sosyal ve ekonomik bir nitelik kazanan millî uyanış, yerli ve yabancı sermayeyi, faşist rejimlerde güvenlik aramaya zorlamaktadır.

Güney Amerika'da, halkın oyu ile işbaşına gelen demokratik idareler, kütlelerin baskısıyla, emperyalist çıkarlara el atınca, emperyalizmin düzenlediği faşist askeri darbelerle devrilmektedir. Seçimler, emperyalist çıkarları sınırlandırmak isteyen hükûmetleri devamlı olarak iş başına getirmekte ve bu hükûmetler, «komünizme kayma» gerekçesiyle, iktidardan zorla uzaklaştırılmaktadır. Güney Amerika'da, halktan ve demokrasiden yana olanlar komünisttir! Amerikan sermayesinin bekçiliğini yapan faşistler ise, «Hür Dünya» nın koruyucularıdır. Bu yüzdendir ki, on milyarlarca dolar Amerikan sermayesi yatırılan Güney Amerika, faşist rejimlerle dolu bir kıt'a haline gelmiştir. Bu yüzdendir ki, Güney Amerika'da, demokrasi ve özgürlük savaşı yapanlar, karşılarında faşizmin ikiz kardeşi olan emperyalizmi bulurlar. Bu yüzdendir ki, demokrasi ve özgürlük savaşı, antiemperyalist mücadelenin ayrılmaz bir parçası olmuştur.

AVA GİDEN AVLANIR

Bu tip oyunlar, bugün Türkiye'de de oynanmak istenmektedir. Vatanımızı bir sürü üslerle ileri karakola çevirenler, petrol ve maden gibi zenginliklerimize el koymaya kalkışanlar ve onların yerli suç ortakları, açık rejimi tehlikeli bulmaktadırlar. Bunun içindir ki, 27 Mayıs öncesinin sermaye diktatörlüğünü yeniden kurma çabasındadırlar. Bir sürü yalanlar, iftiralar ve tertiplerle, toplumun bütün sağlam kuvvetlerini ve gittikçe güçlenen sendikaları aldatmaya, parçalamaya ve kirli çıkarlarına âlet etmeye çalışmaktadırlar.

Kısa vâdeli çıkarlarından ötesini görmiyen kökü dışarda sermayenin bu marifetlerinin şaşılacak bir yanı yoktur. Sâdece sermayenin özgürlüğünü düşünenler, Türkiye'nin özgürlüğü için çırpınanlardan elbette hoşlanmıyacak, onlarla uğraşacaklardır. Kökü dışarıda sermayenin miyop temsilcilerine, uzun vâdeli çıkarlarının Anayasanın dürüstlükle uygulanmasında olduğunu anlatmak kolay değildir. Miyopların, önlerindeki duvarı, kafalarını ona çarpmadıkça farketmeleri zordur. Ama bu çevrelere, gene de, önlerinde yükselen duvarı göstermeye çalışmalıyız.

Bugünkü Türkiye, artık 27 Mayıstan önceki Türkiye değildir. 27 Mayıstan önce bile başarısız kalan metodlar, bugün çabucak iflâsa mahkûmdur. Memleketimiz, bir avuç aydının yazıp çizmesi ve konuşması yüzünden değil, iç ve dış olayların zorlamasıyla hızlı bir uyanış içine girmiştir. Olaylar zorladığı içindir ki, bu olayları dile getiren yazılar ve konuşmalar etkili olmaktadır. Meselelerimizi çözemediği içindir ki, kapitalizm, günden güne itibarını yitirmektedir.

Olaylar yürüdükçe, yazarları susturmaya ve siyasî teşekkülleri kapatmaya kalkışmak, olayları hızlandırmaktan başka sonuç vermez. Sonra bu öyle bir gidiştir ki, her baskı, yeni bir baskıyı gerektirir. 27 Mayıstan önce denendiği üzere, her şiddet tedbiri, yeni şiddet tedbirlerini beraberinde getirir. Basın hürriyeti kaldırılmadıkça, üniversitelerin kapısına kilit vurulmadıkça, sendikalar köleleştirilmedikçe ve Parlâmento dikensiz gül bahçesine çevrilmedikçe, yarım tedbirlerle baskı rejimi kurulamaz. Bu sebepledir ki, tehlikeli yollara heveslenenler, attıkları bir yanlış adımın, onları ne gibi dönüşü olmıyan çıkmazlara sürükleyebileceğini iyi hesaplamalıdırlar. Bilmek gerekir ki, memleketin yüzlerce derdine çare bulamıyanlar, bir de mevcut hürriyetleri yok etmeye yönelirlerse, artık hiç bir meşruiyet iddiasında bulunamazlar.

Doğan Avcıoğlu

Anayasa düzeni, kökü dışarda sermayenin tehdidi altında!

TİP'in seçimlere girmesi, Anayasa açıkça çiğnenmeden önlenemez

O gün Senatör Sadi Koçaş, Amerika'ya kiralanan vatan toprakları hakkında önemli bir soru sormuştu. Bu soruya sütunlarında bir tek satır yer vermiyen AP.li basın, manşette TİP'e saldırmakla meşguldü. Zafer, «TİP.'nin hüviyeti belli oluyor. TİP' in hareketi nefretle karşılandı» diyordu. Yeni İstanbul, 8 sütun üzerine «TİP'le ilgili iddia savcılıkta. Olay büyük nefret uyandırdı» başlığını atıyordu. Ataş grevinde Amerika'lı presonelin lojmanlarının resimlerini, işçi meskeni diye yayınlıyan Hürriyet'in başlığı ise «İşçileri, ordu ile çarpışmaya dâvet ettiği, iddiası üzerine, TİP hakkında geniş tahkikat açıldı» şeklindeydi...

İşçi dâvâsına aleyhtar basına arzuladıkları sermaye, gazetecilere, «A.P.'ye karşıyım. Zira A.P özel sektörü himaye eden bir görüşe sahiptir Oysa ben bir sendikacı olarak bu görüşe karşıyım. Demokratik sosyalizme inanıyorum» diyen Türk - İş Genel Sekreteri Halil Tunç tarafından, İzmir'de düzenlenen bir basın toplantısında sağlandı. Halil Tunç Zonguldak olayları sırasında, Türkiye İşçi Partisi Genel Sekreterinin Türk - İş'e gelerek, «Ne duruyorsunuz? Size bağlı bütün işçilere emir verin, hedef Zonguldak deyin. Bu gaye uğruna işçiyi çarpışmaya dâvet edin» dediğini açıkladı. «Kime karşı çarpışacaklar. Orada işçi ile ordu karşı karşıya» sorusuna ise Rıza Kuas, «Madem ki, ordu ile karşı karşıya, o halde ordu ile çarpışmaya» cevabını vermişti. Bu cevap üzerine Türk - İş'in bir yetkilisi, «Siz de işçiyi temsil ediyorsunuz, bu işi siz yapın» demişti. Rıza Kuas'ın mukabelesi, «Biz o güce erişmedik.» Eriştiğimiz zaman o işi de yapacağız» şeklinde olmuştur.

Bu açıklamaya dayanarak, programında ve yayınladığı her bildiride Anayasaya mukaddes bir kitap gibi sarılan ve Anayasa düzeninin titizlikle uygulanmasını isteyen TİP, ihtilâlci sosyalizmden yana olmakla suçlandırıldı. Ne var ki, TİP. Genel Sekreteri Rıza Kuas, ayni zamanda Türk - İş Yönetim Kurulu öyesi idi ve bu sözleri —eğer söylediyse— Türk - İş Yönetim Kurulu üyesi olarak, Türk - İş yetkililerine söylemişti. TİP. Genel Sekreterinin sözleriyle TİP'i vurmak isteyen işçi aleyhtarı basın, bu mantıkla Türk - İş'i de ayni şekilde suçlayabilirdi. Bugün işine öyle geldiği için, saldırılarını TİP'e yöneltmişti. Ama yarın, hiç şüphe edilmesin, «Türk - İş'te ihtilâlci sosyalizm isteyen sendikacılar var» teraneleriyle, Türk - İş'i bir bütün olarak suçlamaya kalkışacaktır. Bu sebeple yapılan açıklama, Türk işçi hareketi bakımından zararlı oldu. Sendikacılar, sendika düşmanlarının eline koz verdiler. Sendika düşmanları da «işçi ve ordu sanki karşı karşıya imiş» intibaını veren başlıklarla, Anayasaya grev hakkını koyan zinde kuvvetleri şaşırtma ve yanıltma çabasına düştüler.

Olay üzerine savcılar harekete geçti. Ciddî bir gazete, Ürgüplü'nün sorular üzerine «Böyle bir iddia varsa, önce savcılığın harekete geçmesi gerekir» sözlerini «Başbakan, savcılar harekete geçmeli dedi» şeklinde vererek, meseleyi daha da alevlendirdi. Halil Tunç, İzmir Savcısına da iddialarını tekrarladı ve ispata hazır oluğunu söyledi. İfade. Kozlu olayları tahkikatını yürüten Zonguldak savcılığına gönderildi. Ne var ki Kuas'a atfedilen sözler, Zonguldak olaylarının vukuundan sonra söylenmiştir. Olay üzerine söylenen sözlerin, olayları tahrik ettiği herhalde ileri sürülemez...

Diğer taraftan İstanbul Savcılığı harekete geçmiştir. Savcılık ihbarlar üzerine, TİP hakkında iddia olunan olaya dair delil tesbit edebilirse, Anayasa Mahkemesinde dâvâ açmak yoluna gidecektir. Şimdiye kadar Anayasa Mahkemesine. Fuat Köprülü'nün «Demokrat Parti» sinin kapatılması için ilgili şahıslardan biri tarafından müracaat yapılmıştır. Anayasa Mahkemesi ancak savcıların bu tip dâvâları açabileceği gerekçesiyle, dâvâyı reddetmiştir. Bunun üzerine mahallî savcılık, Yargıtay Başsavcılığından mütalaa sormuş, Başsavcılık ise işi Anayasa Mahkemesine götürmüştür. Yüksek Mahkeme, ancak talep olursa dâvâya bakabileceğini, mütalaa veremiyeceğini bildirerek talebi reddetmiştir. Eğer İstanbul Savcılığı lüzum görürse, bir siyasi parti hakkında Anayasa Mahkemesinde açılacak ilk dâvâ TİP. dâvâsı olacaktır. Ne var ki, TİP. Genel Sekreteri Rıza Kuas, ileri sürülen sözleri söylemiş olsa dahi, bunun partiyi ilzam etmiyeceği âşikârdır. TİP şimdiye kadar, emniyet kuvvetlerinin seyirci kaldığı taşlı sopalı saldırılar karşısında bile, kanun dışı en ufak harekete girişmekten titizlikle kaçınmıştır. Parti tüzük ve programında, kongrelerinde ve yayınladığı bildirilerde daima Anayasa düzenini savunmuştur. Nitekim açılan soruşturmayla ilgili olarak fikri sorulan TİP Genel Başkanı bu hususu belirtmiştir: «Tahkikat, TİP. nin seçimlere katılmasının yarattığı endişe ve telâşın tezahürüdür. TİP kuruldduğu günden beri, Anayasanın eksiksiz uygulanması için gayret göstermektedir. Bugüne kadar Anayasa ve kanunlara aykırı hareket, hep karşı taraftan gelmiştir.

Taşlı sopalı saldırılar karşısında meşru müdafaa halinde kaldığı zamanlarda bile TİP mensupları soğukkanlılıkla hareket etmiş, zora başvurmaktan kaçınmışlardır. Bundan dolayı, TİP'nin zor kullanmaya hevesli bulunduğu yolundaki iddialar, belirttiğim gibi, bu partinin seçimlere girmesinin yarattığı telâşı ortaya koymaktadır.»

T.I.P. Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar «Pervamız yok!..»

Gerçekten her sözüyle mevcut Anayasa düzeninin savunuculuğunu yapan bir partinin ihtilâlcilikle suçlanması, ciddiyetten uzak bir davranıştır.

AYBAR'IN BASIN TOPLANTISI

Zonguldak olaylarıyla ilgili olarak ifadesi alınmak üzere Savcılığa polis marifetiyle celbedilen TİP Genel Başkanı Aybar, partisi hakkındaki herhangi bir soruşturmanın ancak Anayasa Mahkemesince açılabileceğini ileri sürmüş ve ifade vermeyi reddetmiştir. Bu olaydan bir gün sonra da bir basın toplantısı yaparak TİP.nin tutumunu kamu oyuna açıklamıştır. Aybar'ın açıklaması şudur:

«Bu bir siyasî skandaldir Türkiye İşçi Partisinin işçiyi Orduyla çarpışmaya tahrik ve teşvik ettiği iddiası, bir yalandır. Bunun yalan olduğunu, bu yalanı uyduranlar da, bu yalandan faydalanmaya kalkışanlar da biliyorlar. Maksatlı olmadıkça, aklı başında hiç kimse, Türkiye'de ilerici akımın siyasi alanda öncülüğünü yapan Türkiye İşçi Partisinin, ihtilâl hazırladığına inanmaz inanamaz. Türkiye İşçi Partisi kurulduğu günden beri Anayasanın eksiksiz, tastamam uygulanması için mücadele ediyor. Taşlı, sopalı saldırılar karşısında bile zora başvurmamış bir partiyi, ihtilâl hazırlamakla suçlamak için gözlerin iyice dönmüş olması gerektir.

Ve gerçekten de gözler dönmüştür. Çünkü halk uyanmaktadır. Haklarına sahip çıkmaktadır. Ve bu bozuk düzenin bütün yolsuzlukları hergün gözler önüne serilmektedir Bu bozuk düzenin sürmesinde menfaati olanlar halkın uyanışını Türkiye İşçi Partisinin varlığında sindirmek, ezmek hayaline kapılmışlardır. Bütün engelleri bir bir yenerek Türkiye İşçi Partisinin önümüzdeki milletvekili seçimlerine girme hakkını kazanması, ve bu hakkın resmen tesçil ve ilân olunması, çıkarcıları dışarıdaki efendilerini ve bunların maşalarını çileden çıkarmıştır.

Koparılmak istenen fırtınanın altında yatan nedenler bunlardır.

Yalanlardan, tertiplerden medded umalara şunu haber vereyim ki, çırpınışları boşunadır. Ne yapsalar halkın uyanışına, haklarına sahip çıkmasına ve Partimizin başarıya ulaşmasına engel olamıyacaklardır. Anayasa mutlaka hükümran olacaktır.

Tarih önünde dâvacı biziz Soruyoruz:

1) Bu ihbar neden bir ay beklendikten sonra yapılmıştır

2) Akhisar'da, Kırıkkalede Anayasa apaçık çiğnenmiştir Bu ağır suçun tertipçileri de, failleri de meydandadır. Hükûmet bunlara karşı neden yumuşak davranmaktadır?

3) Anayasa var mıdır? Yok mudur? Emekçilerin menfaatlerini temsil eden biricik muhalefet partisi Anayasa ve kanunların teminatı altında mıdır, değil midir? Yoksa dün olduğu gibi demokrasi bugün de mutlu azınlık yararına bir oyun mu sayılmaktadır?

4) Önümüzdeki seçimlere böyle tertiplerle mi gidilecektir?

5) Türkiye Kurtuluş Savaşı yılların kişiliği olan bağımsız ve yüzde yüz millî menfaatlere göre ayarlanmış politikasına kesinlikle dönecek midir dönmiyecek midir?

Soruyoruz. Açık cevap istiyoruz

Tertiplerden, saldırılardan yalan ve iftiralardan pervamız yoktur!»

DURUM

Bir bardak suda yaratılmak istenen fırtına, bu açıklamaya rağmen devam etti. Gazeteler, TİP'in İzmit merkezinde araştırma yapıldığını yazdılar. Genel Başkan bu haberleri yalanladı.

Ortaya atılan iddialar ne olursa olsun, açıkça görünmektedir ki Anayasa düzeni kökü dışarıda sermayenin tehdidi altındadır Fakat unutulmamalıdır ki, Anayasayı açıkça çiğnemeden, TİP'in seçimlere girmesi önlenemez.

Türkiyenin sayısız dertlerine çare bulamıyanlar, mevcut yarım yamalak hürriyetleri de yok etmeye kalkışırlarsa, hiç bir meşruiyet iddiasında bulunamazlar.

●

ÇETİN ALTAN

İşte sual

Yabancı büyük bir devlet küçük bir devlete yardım etmek için gelmiye kalkarsa ne yapmalı?

Bunun cevabı Sadi'de var:

— Kümese deve dâvet etmek iyi değildir, diyor.

Ve bir İran atasözü bunu doğruluyor:

— Nasıl indireceğini hesaplamadan dama eşek çıkarma.

Arzu

Gazetelerin yazdığına göre, Türkeş, Kıbrıs mücahitlerinin de fiilen başına geçmek istemiş. Bu Türkeş de talihsizin biri galiba. Önce 27 Mayıs devriminin başına geçmek istemişti, olmadı. Sonra 14 lerin başına geçmek istedi, o da olmadı. Şimdi öğreniyoruz ki, Kıbrıs mücahitlerinin başına geçmek istemiş, o da olmamış.

Son demecinde CKMP ile; bakalım onun başına geçebilecek mi?

Bu arada insanın aklına bir de soru takılıyor:

.. Neden bâzı insanlar bu kadar çok isterler başa geçmeyi?

Korkarız ki galiba boza pişirmek için.

İhtisasa saygı

Bir siyasimiz ötekine:

— Köpek, demiş.

O da ona:

— Şerefsiz.

Bernard Shaw'ın bir fıkrası geldi aklımıza.

Shaw'ı bir gün bir evde müzik dinlemeye çağırmışlar. İki tenor sırayla şarkılar söylemişler. Ev sahibi üstada:

— Müzisyenleri nasıl buldunuz, diye sormuş.

Shaw:

— İkisi de öküz gibi böğürdü, demiş.

Ve ilâve etmiş:

— Ben pek anlamam müzikten. Tenorların ikisi de bana gelip birbirleri için böyle söylediler. Herhalde hiç birimiz ne olduklarını onlardan daha iyi bilemeyiz.

Cicim çok mu acıttı

İkide birde bağırıp duruyorlar:

— Zararlı akımlar önlenmeli??

Nedir zararlı akımdan muratları biliyor musunuz?

Sen ne iş yapıyorsun, kaç saat çalışıyorsun, kaç para kazanıyorsun sorusu... Fikir akımları beleşçiler arasında değişmez zararı ortaya koyduğu ölçüde, beleşçiler de akımları zararlı bulmaya başlarlar.

Kimi oraya kimi buraya

Raporlar durumu ortaya koydu. Türkiyede üç yılda 42 bin maden işçisi kazaya uğramış. Öyledir, işçiler hep kazaya uğrarlar. Bu konuları kurcalayanlar da uğrarlar kazaya...

Ya neki vilâyete kimler uğrar?

Gelin de bakın İstanbul, Ankara, İzmir pavyonlarına: kimlerin uğradığını görürsünüz.

TÜRKİYE'DEKİ AMERİKAN ÜSLERİ

Pazar günkü Yeni Gazete, şu ilgi çekici manşeti atmıştı: «Amerika ve İngiltere Plaza Raporu için bize baskı yapmaya kalktı. Baskı devam ettiği akdirde, Türkiyedeki Amerikan üslerinin durumu ve NATO'daki durumumuz yeniden

gözden geçirilecek.»

Bu haberden iki gün önce, Senatör Sadi Koçaş, bir yazılı soru ile Dışişleri Bakanlığından Amerikan üsleri hakkında bilgi sormuştu. Akşam ve Cumhuriyet'ten başka gazetelerin önemsemediği sorunun metni şudur:

1 **Türkiyede muhtelif anlaşmalara *dâhil olduğumuz ittifak* grupları üyelerinden veya münhasıran ikili anlaşmalara istinaden, çeşitli maksatlarla arazi işgal eden yabancı devlet veya müessese var mıdır?**

2 **Varsa, bunlar hangi devlet veya müesseselerdir?**

3 **Nerelerde, ne miktar arazi işgal edilmektedir? Üzerinde ne gibi daimi tesisler vardır?**

4 **Bu işgal hangi anlaşma esaslarına istinat etmektedir?**

5 **İşgal edilen arazi devlete mi, şahıslara mı aittir— Şahıslara ait iken sırf bu maksatla istim'âk edilmiş arazi var mıdır? Varsa devlet bu istimlâkler için ne ödemiştir?**

6 **Muamelesi bitmemiş, hâlen devam eden istimlâk işleri var mıdır?**

7 **Her tesis, üs veya çeşitli işgallerin *kuruluş maksadı* nedir?**

8 **Bu tesislerin her biri kimin idaresindedir? Kimin kontrolündedir? Türk makamlarının kontrol hakkı olmayan tesis var mıdır?**

9 **Türkiye'nin bu tesislerden menfaati nedir?**

10 **Tesisi kuran devlet veya müessesenin menfaatleri nelerdir?**

11 **Bu işgaller dolayısiyle devlete veya şahıslara kira ödenmekte midir? Ödeniyorsa miktarı nelerdir? Ödenmiyorsa, bu istisnanın sebebi nedir?**

Böylece şimdiye kadar tabu sayılan hayati bir konuda milletin temsilcileri bilgi edineceklerdir. Amerikan senatörlerinin en ince teferruatına kadar bilgi sahibi olduğu Türkiyedeki üsler konusunda, Türk Parlâmentosu en ufak bilgiden yoksundur! Üsler, parlâmentodan geçirilmiyen gizli anlaşmalarla kurulmuştur. Anlaşmanın şartları tamamen meçhuldür. Üslere Türk Milli Savunma Bakanının girmesi bile mesele olmuştur. *Türk kamu oyu*, Türkiyeden kalkan U 2 casus uçağının düşürülmesi ve Lübnan çıkartmasında İncirlik üssünün bir atlama taşı olarak kullanılması gibi olaylar dolayısiyle, üslerin mahiyeti hakkında yarım yamalak bilgi edinmiştir. Orta Doğudaki müdahale için, müsaade dahi almaya lüzum görülmeden Türk topraklarının kullanılmasından duyduğu endişeyi belirten İnönü'yü, *zamanın* Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, cehalet ile suçlayabilmiştir! Amerikan ve İngiliz gazetelerindeki üsler konusunda bir yazı yazan İzmirli bir gazeteci, askeri sırları açıklama suçuyla mahkemeye verilmiştir. Kurucu Meclis üyesi iken dokunulmazlığı kaldırılmak istenen bu gazeteci, İngiliz ve Amerikan gazetecilerinin serbestçe yazdıklarını, Türkiyede yazmanın neden suç teşkil ettiğini Meclis kürsüsünden sormak zorunda kalmıştı. Gerçekten yabancı basında zaman zaman Türkiyedeki haberlere dayanarak Türkiyedeki *üslerin yerleri ve nitelikleri* hakkında yazılar çıkmakta, resimler yayınlanmaktadır. Ama Türkiyede parlâmento bile tam bir bilgisizlik içindedir. Çeşitli üs ve *tesisler, ne gibi anlaşmalara* dayanarak, ne maksatla ve hangi şartlarla kiralanmıştır? Tamamen meçhulümüzdür.

Senatör Sadi Koçaş
Haysiyetimizi kurtardı

Senatör Sadi Koçaş, sorduğu *yazılı soruyla, her şeyden önce*, Türk Milletinin ve Parlâmentosunun haysiyetini kurtarmış olmaktadır. Temenni olunur ki, Hariciyemiz, Senatör Koçaş'ın sorusunu en ufak teferruatı gizlemeden tam bir açıklıkla cevaplandırsın. Amerikan üslerini örten sır perdesinin tamamen kaldırılması, Anglosaksonların Kıbrıs meselesindeki vurdumduymaz tutumlarını sür*dürmeleri üzerine. «üslerin durumunun* gözden geçirileceği» şeklinde balon haberler çıkarmaktan çok daha etkili bir yoldur. Senatör Koçaş, Hükûmete bu fırsatı vermiştir.

Kıbrıs

CENTO toplantısında, Dışişleri Bakanımız, tahmin edileceği üzere bol bol itidal ve uzlaşma nasihatı aldı. Komünist Çin ve Sovyetler Birliği ile iyi münasebetler kuran Pakistan, Amerikan ve İngiliz Dışişleri Bakanlarının katıldığı toplantıya Dışişleri Bakanını bile yollamamıştı. Bakan, Eyüp Han ile birlikte Moskovadaydı. Toplantıda pakt üyesi olmayan Amerikanın Dışişleri Bakanı, pakt üyelerinin Komünist Çin'i tanımalarının doğru olmadığını belirtti. Halbuki paktın iki üyesi, İngiltere ile Pakistan, Komünist Çin'i çoktan tanımışlardı. Nasihat, Türkiye ve İran içindi.

Kıbrıs konusunda da Anglosak*sonlar, Arabulucu Raporunu* ve Arabulucuyu reddetmemizi iyi karşılamadıklarını söylediler, Türk—Yunan görüşmelerini gerçekleştirmeye çalışacaklarını tekrarladılar.

Prof. Ahmet Şükrü Esmer, Ulus'ta bu durumu şöyle açıklıyor:

«Galo Plaza'yı reddedişimiz, müttefiklerimiz tarafından iyi kar*şılanmamıştır. Amerikalılar*, bu hareketimizi tasvip etmediklerini gizlememişlerdir. Geçen gün, BBC. Radyosunda yapılan bir yorumda bu olaylar tahrif ediliyor. *Bu yoruma göre, taksimi* kabul etmediği için biz Galo Plaza'yı reddetmişiz. Oysa neden kabul edemiyeceğimiz Dışişleri Bakanlığının bildirisinde açık olarak izah edilmiştir. Esasen Türkiye, taksimi istemediğini tekrar tekrar söylemiştir. BBC. yorumcusu bunu bilmez değildir, fakat başından beri İngilizler, Rumları ve Yunanistanı tutmuşlardır. Bir düşündükleri, Adadaki üslerini kurtarmaktan ibarettir. Bu «hükümran» üsler, Kıbrıs Adasının dışında kalıyormuş ve tartışma konusu bile değilmiş. Amerika da NATO'nun sarsılmasıyla, ilgili, başka bir şey düşünmüyor. Fakat NATO'nun sağlam kalması fedakârlığını Türkiyenin sırtına yüklemiştir. Zaman gelecektir ki, İngiltere üslerini kaybedecek ve yıkılmasa da herhalde NATO'nun Doğu kanadı felce uğrayacaktır. Yani her ikisi de oynadıkları oyunu kaybedeceklerdir.»

Bu arada Dışişleri Bakanı Hasan Işık, bir konuşmasında Türk Hükümetinin Kıbrıs politikasını açıkladı! Politika, Amerika ve Sovyetler Birliğini belli bir görüşte birleştirip, iki blok liderinin *baskısıyla Yunan'stanı yola getir*mek şeklindedir. Kâğıt üzerinde çok cazip görünen bu politika, aşırı hayalcidir. Zira bir tarafın temel amacı, Kıbrıs yüzünden çökmek üzere olan Türk — Yunan dostluğunu tekrar kurarak NATO'nun Doğu kanadını kurtarmaktır. Öteki taraf ise, NATO'nun çökmesini istemektedir. Bir taraf Kıbrıs üslerini güven altında tutmak çabasındadır. *Öteki taraf* ise, üsleri kaldırma dâvasındadır. Çıkarları tamamen zıt olan iki tarafı uzlaştırmak, herhalde mümkün değildir. Aslında Türk politikası, yavaş yavaş Anglosakson nüfuzuna kaymaktadır. Yeni ekibin bağımsız bir dış politika uygulamaktaki güçsüzlüğünü hisseden ve İnönü politikasının adım adım terkedildiğini gören Sovyet*ler Birliği*, Makarios'u bırakmakta mütereddittir. Makarios, 17 bağlantısız ülkeyle birlikte, Amerikanın Vietnam politikasını takbih etmekte, şartsız müzakere çağrısı yayınlamaktadır. Bu 17 ülke şunlardır: Afganistan, Cezayir, Seylan, Kıbrıs, Habeşistan, Gana, Gine, Hindistan, Irak, Kenya, Nepal, Uganda, Mısır, Suriye, Tunus, Yugoslavya, Zambi. Çağrı etkisini göstermiş, şimdiye kadar müzakereye yanaşmıyan Amerika, gayri samimi de olsa şartsız müzakereyi kabul ettiğini açıklamıştır. İşte Makarios, dünya politikasında *ağırlığını hissettiren böy*le bir blokun desteğine sahiptir. Bu destek kırılmadıkça, Türkiyenin Kıbrıs dâvasını kazanması mümkün değildir. Ne var ki bu desteği kırmak için yeni ekip dış politikasında gerekli değişikliği yapacak istidatta gözükmemektedir. Böylece, bağlantısız ülkelerin desteği kazanılamıyacağı gibi, *İnönü hükümetince sağlanmak* üzere olan Sovyet desteği de kaybedilecektir. Neticede Türkiye tekrar Enosis'çi Anglosaksonlarla başbaşa kalacaktır. Bu da Kıbrıs dâvasının yavaş yavaş kaybedilmesi demektir.

AMERİKA VE İNGİLTERE
PLAZA RAPORU İÇİN BİZE
BASKI YAPMAĞA KALKTI
Baskı devam ettiği takdirde Türkiyedeki
Amerikan üslerinin durumu ve Natodaki
durumumuz yeniden gözden geçirilecek

Yeni Gazete'nin başlığı
Balona ne lüzum var?

Gerçek Saygısı

Üç Yanlı Bir Hareket

Fethi Naci

İşçi hareketlerinin üç yanlı bir görünüşü vardır; işçi sınıfının birliğinin sağlanması, işçi sınıfının öteki emekçi kitlelerle birleşebilmesi ve gerçekten uygar bir toplumun, daha ileri bir tarihi dönemin kurulması için bunların birlikte yürütülmesi şarttır.

Bu üç yanlı görünüşü, ekonomik mücadele, politik mücadele *ve ideolojik mücadele olarak özetlemek mümkündür.*

Ekonomik mücadeleyi sendikalar, politik mücadeleyi partiler yürütür. İdeolojik mücadele daha da geniş plânda yürütülmektedir.

Sendikaların yürüttükleri mücadelenin amacı bellidir: belirli bir ekonomik ve sosyal düzen içinde, statükoya dokunmadan, işverenlerin hep işveren ve işçilerin de hep işçi olarak kalacakları esasından hareket ederek, işçilerin mesleki menfaatlerini korumak, ekonomik ve sosyal durumlarını düzeltmek... Çalışma şartlarını iyileştirmek, ücret artışları ve sosyal yardımlar sağlamak, iş güvenliğini gerçekleştirmeye çalışmak...

Böyle bir mücadelenin faydaları da açıktır, yetersizliği de..

Faydaları belli: işçilere daha iyi yaşama şartları sağlamak, bunu yaparken, işçileri birleştirmek, bir sınıf bilinci uyandırmak.

Yetersizliği de belli: kapitalist düzen içinde, yalnız iş bul*muş işçilerin durumlarını düzeltmek* mücadelesi, ne işçilere uzun süreli bir refah ve güvenli bir iş sağlayabilir, ne de bu yoldan toplumun temel meseleleri çözülebilir.

Az gelişmiş ülkeler, bizim bazı sendik liderlerimizin örnek aldığı gelişmiş birtakım batı toplumları gibi, işçi hareketlerini yalnız pastanın bölüşülmesi üzerine oturtamazlar; pasta —daha doğrusu— ekmek doğru dürüst yoktur ki ortada, bunun bölüşülmesi meselesi birinci plâna çıksın. Mesele, her şeyden önce, bölüşülecek ekmeği yapmak, bu ekmeğin toplum için yeterli olmasını sağlayacak yolları bulmak meselesidir. Başka türlü söylersek, mesele, üretim güçlerinin geliştirilmesi, üretimin arttırılması ve üre*timden sağlanan gelirin hakça dağılımı meselesidir. Ve bu, her* şeyden önce, politik bir meseledir.

Sendikaların yürüttüğü ekonomik mücadelenin işçiler için yeterli olduğunu sanmak, işçi hareketlerini sadece ekonomik alana hapsetmek ve böylece işçilerin politik bakımdan bilinçlenmelerine, bağımsız bir politik kuvvet haline gelmelerine engel olmak, işçiler için de, bütün halk kitleleri için de, demokrasi için de zararlı bir tutumdur.

İşçilerin henüz politik bakımdan olgunlaşmadığını, bunun için ekonomik ve politik mücadelenin birbirinden ayrılması gerektiğini, sendikaların politikadan uzak durmalarının faydalı olacağını söylemek de, gerçekte, hâkim sınıfların ideolojisine hizmet etmekten başka bir şey değildir. Çünkü bugün yapılan, sendikaları politikadan uzak tutmak adı altında, işçileri hâkim sınıfların oy deposu olarak kullanma imkânını sürdürmeğe çabalamaktadır.

İşçi *sınıfının ekonomik* mücadelesini yürütenlerin, işçi sınıfının politik mücadelesini yürütenlerin karşılarına çıkmaları, pek az ülkede rastlanan metodlara başvurmaları, Türk işçi hareketinin unutulmayacak olayları arasında yer alacaktır. Ve işçi sınıfının politik bakımdan bilinçlenmesine, bağımsız bir siyasi kuvvet haline gelerek toplumumuz içinde oynaması gereken tarihi rolü oynamasına engel olmağa çalışanlar, bu bilinçlemeye engel olamıyacaklar ve, bir gün, uyanan işçi sınıfı bunun hesabını onlardan soracaktır.

İşçi sınıfının yürüttüğü hareket üç yanlıdır: ekonomik, politik ve ideolojik. Bunların birlikte ve bir arada yürütülmesi şarttır. *Bunlardan birinin eksikliği, işçi sınıfı hareketini*, ayakları noksan bir sacayağı gibi yalpalatacak, bu hareketin topluma oturmasını geciktirecek ve yalnız işçi sınıfına değil, bütün Türk toplumuna zarar verecektir.

Küçük Amerika

Türkiyeye Küçük Amerika diyenlerin galiba hakları var. Zira Türkiyedeki Amerikan işyerlerinde çalışanlara Amerikalı işverenler bir türlü Türk iş hukukunun verdiği hakları vermek istemezler. Boyuna direnirler.

Maamafih son zamanlarda Türkiyedeki Amerikan işverenleri, belki de Türk kamu oyunda Amerikalılar aleyhinde kendi elleriyle yarattıkları antipati havasının yaygınlığından olacak, biraz rota değiştirdiler. Artık bundan böyle yanlarında çalıştırdıkları bir işçiyi veya personeli canlarının çektiği an kulağından tutup *tek kuruş tazminat vermeden* işinden atamayacaklar. Sözleşmelerini Türkiyede yürürlükteki iş kanunu hükümlerine uygun hale getirdiler. Nisan başından sonra işinden çıkarılanlara, ortalama bir hesapla her yıl karşılığı son aylığının üçte ikisi oranında bir tazminat ödeyecekler. Ne var ki, bu iyiye doğru adımı da gölgeleyecek bir davranıştan da kaçınmasını beceremediler. Yeni sözleşmelerde şöyle bir hüküm var:

«Hali hazırdaki veya muaddel şekliyle Amerika Birleşik Devletleri kanunlarına dercedilen herhangi bir haklı sebepten ötürü işçi tazminatsız çıkarılabilir.»

Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçiliği ile, daha başka bazı büyükelçiliklerin bol maaşlı hukuk *müşaviri, Türk asıllı profe*sör Hikmet Belbez'in akıl hocalığı yaptığı sanılan bu sözleşmelerdeki, Türkiyenin bir küçük Amerika, yahut A.B.D. nin ellibirinci yıldızı olduğunu zannettiren bir hüküm de, Amerikan işyerlerinde çalışan işçi ve personelin Amerika hakkında düşünmesini yasaklayan hükümdür. Tıpkı eskilerinde olduğu gibi bu yeni söz*leşmelere göre de, örneğin bir* Türk vatandaşı Amerikadaki ırk ayrımının aleyhinde düşünüyorsa ya da Türkiyenin Kıbrısa yapacağı haklı bir müdahaleye Amerikanın hakkı olmadığı halde Altıncı Filosu ile engel olmasına kızıyorsa ve kazara bu fikrini herhangi bir yerde beyan ederse bu işinden tazminatsız olarak çıkartılmasına sebep olacaktır.

POLİTİKA ve ÖTESİ

SOSYALİZM DEYİNCE

Türkiyeyi içinde bulunduğu çıkmaza sosyalistler sokmuş gibi, eline kalem alan sosyalizme çatıyor. Bugünedek değil sosyalizm, sos demek *bile yasaklanmış, sözü edilmez olmuştu.* Sosyalistler ülkemizde hiç bir zaman iktidara gelmediler ki, bozuk düzenin hesabı onlardan sorulsun.. Sosyalizm, günümüzde sadece varlığını belli etmekte, elinden geldiğince de denetim görevini yapmaktadır. Sosyalizm henüz müessese leşmiş değil ki.. Ne ülkemizde tüm sosyalist bir gazete var, ne üniversitede sosyalist öğretim yapan kürsüler var, ne de güçlü bir sosyalist partisi var. Parlâmentoda sosyalist olan milletvekilleri de yok. Parlâmentoda sosyalizmin sözünü eden birkaç milletvekili varsa da. bunlar bir grup haline gelmemişlerdir.

Durum böyle iken sosyalizmden çekinen çevreler, sosyalizme veryansın etmekte, bu yetmiyormuşçasına bir de akıl vermektedirler. Sosyalizm İsveç'teki gibi olsun, Belçikadaki gibi olsun, İngilteredeki gibi olsun... Bir çeşit güdümlü sosyalizm ukalalığı... Size ne sosyalizminin nasıl olacağından... Sosyalistler, kanunların sınırı içinde ve Anayasa güvenliği altında nasıl isterlerse öyle sosyalizm yaparlar.

Bir memlekette demokrasi varsa, kapitalist sistemi savunanlar gibi, sosyalist sistemi savunanlar da olacaktır. Onlar da sosyalizmin ne olduğunu halka anlatacaklardır. Soyalizmin denetimi ve elektirili bilimselmiş, ikna edici imiş, akıcı imiş... Ne yapalım öyle işte; dayanacaksınız. Yayınlanan kitaplara dayanacaksınız, yazılan *makalelere dayanacaksınız.* teşkilâtlanma bölümündeki güçlenmeye dayanacaksınız. Eğer gerçekten ve yürekten demokrasiye inanıyorsanız. İnanmıyorsanız o başka, bu mücadele sonuna kadar gidecektir.

Bugün ülkemizde sosyalizmin sempatik ve ilgi çekici olmasının bir nedeni haklılığı ise, bir nedeni de kapitalist düzen içinde bu ülkeyi yöneteceğim inadındakilerin beceriksizliğindedir. Bugünedek bu ülkeyi iyi yönetememişler, sadece kişisel çıkarlarına bakmışlar, halkımızı bugünkü yoksul ve perişan halde bırakmışlar. sevmemişler, sevdirmemişler.

Bir noktaya da kesinlik vermek lâzım: sosyalizmi ne diye komünizmle karıştırırlar? Sosyalizmi komünizmle karıştırmamalı.. Bir adam sosyalistim diyorsa, o artık sosyalisttir. Komünizm kanun dışı olduğu için, sosyalistim diyeni ille de yasak bölgeye itmenin ne gereği var.

Adalet Bakanı:

«— Sosyalistler içlerinden komünistleri atsınlar...» diyor. Sosyalistler bunu nasıl yapabilirler? Ellerinde devlet gücü yok ki... Sosyalizmle komünizmin birbirinden kesinlikle ayrılmasını *istiyorlarsa*, bunun başka ülkelerde olduğu gibi kolayı var. Komünizmi kanundışı olmaktan çıkarırsınız, komünistler de bir parti kurarlar ve sosyalistlerden ister istemez ayrılırlar.. Hem bunu yapmazlar, hem de ikisini birbirinden ayırmadıklarını söylerler...

Anayasamıza «sosyal devlet» ilkesi girdiğinden bu yana, sosyalizm de korkusuz çalışacaktır. Anayasa güvenliği altında faaliyette bulunacaktır. Komünizmi kovuşturan çevreler, Anayasamızdaki «sosyal devlet» ilkesinin espirisine varamamışlardır. Sosyal devlet, sosyal hizmetleri üzerine alan devlet demektir. Bu yanı ile de halkçıdır. Para babaları tarafından seçimlerde beslenen partiler, halktan yana olamazlar, bu çevrelerin çıkarını savunurlar. Gerçekten halkın çıkarına çalışan toplumcuları da, ellerinden geldiğince karalayacaklar, yasak bölgeye iteceklerdir.

Bunu sadece egemen çevreler istemiyor, kökü *dışarda olan yabancı sermaye aracıları da* istiyor. Çünkü Türkiyenin yeraltı ve yer üstü kaynaklarını yabancılarla işbirliği ederek sömürüyorlar. Bu sömürmeye karşı olanlar da sosyalistlerdir. Sosyalizmden korkuları da buradan *gelmektedir. Arap sosyalizmine ağız dolusu küfr*etmelerinin nedeni, Arap sosyalistlerinin, ülkelerindeki yabancı sermaye aracılarına (dur) demiş olmalarındandır. Arap sosyalistleri memleketlerini kimseye satmamışlardır. Ama Arap kapitalistlerinin *ülkelerindeki kaynakları yabancılara* peşkeş çektikleri ortadadır. Sosyalist olmıyan Arap ülkelerinde petrolü kimler işletiyor, petroden gelen dolarları kimler cebine atıyor görüyoruz. Bugün Küveytin millî gelir rakamları oçk yüksek, *fakat Küveyt halkının cebine giren bir şey* yok Petrolden gelen dolarları egemen çevreler ve yabancılarla işbirliği edenler ceplerine doldurmaktadırlar.

Görülmüştür ki, sosyalizm şimdiyedek yasaklandığı kadar korkunç bir şey değilmiş. Sosyalizmin denetim yaptığı sırada bir çok pislikler de ortaya dökülmektedir. Hele sosyalizm güçlenirse, daha birçok pislikler ortaya çıkacaktır. Kimin yurdunu ve yurdundaki insanları sevdiği daha iyi anlaşılacaktır. Kimin halktan yana olduğu, kimin para babalarından yana olduğu belli olacaktır. Yüksek Seçim Kurulunun, küçücük İşçi Partisinin seçimlere katılacağını bildirmesine kadar para babaları ne dolapiar çevirmişler, partinin kapatılacağını yaymışlardı. Bundan maksat sosyalizmin gelişmesine engel olmak, memlekete dehşet salmak, sosyalist akımdan yana olanları korkutmaktı. Sosyalizmin gelişmesinde, itibar kazanmasında, kapitalizm için de —ünlü bir cümleyi kullanalım— sayılamıyacak kadar faydalar vardır.

Mehmed Kemal

siyasi notlar

Bakanlar - Millî Emniyet toplantısı

Geride bıraktığımız hafta içinde Hükümet, Millî Emniyet yetkilileri ile günlerce süren toplantılar yaptı. Her kabine değişikliğinden sonra, bu tip toplantılar yapılması gelenek haline gelmektedir. Ne var ki daha önceki toplantılar, birkaç saatte biterken, bu sefer üç uzun gece toplantısına ihtiyaç oldu. Bakanlar Millî Emniyetin verdiği bilgilere büyük ilgi duymuşlardır. Ne var ki bu arada bazı CKMP. li Bakanlar teşkilâtı, Zonguldak olayları dolayısıyle «görevini hakkıyla yapmamak ve ayakta uyumak» ile suçladılar. Bunun üzerine gerekli mazeretler sıralandı: Kadrolar yetersizdi, tahrikçi cereyanlar almış yürümüştü, her yere bir adam dikmeye imkân yoktu. Savcı ve hâkimler, bir takım «tahrikçi» yayın organlarına karşı müsamahakâr davranıyorlardı. İdare kademelerinde de millî emniyet hizmetlerine gerekli hassasiyeti göstermiyenler eksik değildi Fakat bütün bunlara rağmen, teşkilât, Zonguldak olaylarını çok daha önceden hissetmiş ve İnönü hükümeti sırasında ilgilileri uyarmıştı. Ama ilgililer ve EKİ. yöneticileri, zamanında gerekli tedbirleri almamışlardı.

Bu izahattan sonra İçişleri Bakanı İsmail Hakkı Akdoğan, «Millî Emniyetin bugünkü kadrosuyla üzerine düşen görevleri yapmakta güçlük çektiğini ve Millî İstihbarat Teşkilâtı tasarısının kanunlaşmasından sonra bu kadroların Başbakanlık, Millî Savunma ve İçişleri Bakanlığı tarafından mütehassıs elemanlarla doldurulacağını» gazetecilere açıkladı.

Toplantıda ele alınan önemli konulardan biri, Fener Patrikhanesinin faaliyetleri ile ilgiliydi. Hükümetin, Kıbrıs konusunda dayandığı temel kozlardan biri, Yunan Hükümeti üzerindeki baskı imkânlarıydı. Yunanistanın, bu baskılar sonunda, tâviz vermeye ve masa başına oturmaya yanaşacağı umuluyordu. Toplantıda bu imkânlar ölçüldü. Görüldü ki 15 bin Yunan uyruklu Rumdan 6 bini sınır dışına çıkarılmıştır. Geriye 9 bin Rum kalmaktadır. Türk uyruklu Rumlara karşı bir tedbir alınması görüşü ise, iltifat görmedi.

Bu arada büyük bir gazete, Millî Emniyet yetkililerinin, TİP ile ilgili sendika ve öğrenci derneklerinin kapatılmasını tavsiye ettiklerini yazdı. Haber bir MP. li Bakandan sızdırılmıştı. Gazeteci de bakan kaynaklı haberi tahkike lüzum görmeden yazmıştı. Ne var ki «kapattım» devrinin çoktan kapandığının farkında olmıyan bir zihniyeti yansıtan haber, Başbakan Ürgüplü ve Demirel tarafından önemle yalanlandı. Başbakan ve Yardımcısı, böyle bir tavsiyenin sureti katiyede yapılmadığını söylediler. İçişleri Bakanı da «Millî Emniyet yetkilileri ile yaptığımız toplantılarda, özel ve tüzel kişilerle ilgili herhangi bir görüşme yapılmamıştır, karar alınmamıştır, bir tavsiyede bulunulmamıştır» dedi.

Başbakan Ürgüplü
«Teklifler incelenecek»

Fakat Başbakan Ürgüplü, Bayram gazetesine verdiği demeçte «Brifingler yaptık ve devam edeceğiz. Bilgiler ışığında, ileri sürülecek teklifler karara bağlanacaktır» demektedir. Bir Bakan ise «Eski teraneler.... Millî Emniyet yeni bir şey söylemiyor» demiştir.

Toplantının sonucu, Millî Emniyet *kadrolarının uzmanlarla tak*viyesi ve 141 ve 142. maddelerin tâdili konularında fikir birliğine varmak oldu. Eski Adalet Bakanı Sırrı Atalay tarafından hazırlanan *«Millî Güvenlik» tasarısı*nın kanunlaştırılması kararlaştırıldı. Mevcut hükümleri lüzumsuz yere ağırlaştırdığı gerekçesiyle, tasarıyı bir basın toplantısında *yeni bakan İrfan Baran, şiddetle* tenkid etmiş ve bundan vazgeçildiğini söylemişti. Bahis konusu tasarı, ünlü 141—142 kargaşalığını devam ettirmekten öte önemli *bir yenilik taşımamaktadır.*

İş adamı milletvekili

*Geride bıraktığımız hafta için*de, Meclisler çok çalışmaktan doğan yorgunluklarını gidermek için on günlük bir bayram tatiline girerlerken, hiç beklenmedik *bir sırada partiler arası transfer*ler hızlandı. Önce Üçüncü İnönü Kabinesinin AP den bağımsız kalmış Kayseri Milletvekili, sabık Tekel Bakanı Mehmet Yüceler, *İnönü tarafından elinden tutula*rak CHP grubuna götürüldü ve Genel Başkan tarafından, «çok değerli bir arkadaştır» diyerek takdim edilip partiye kaydı yap*tırıldı.*

Bu, bir süredir tavsamış olan siyasî fikirsizlik yarışının hızlanmasına yol açan bir adım oldu. Ertesi gün CHP, sayısı 193'ü bul*muş Millet Meclisi grubunun* yanıbaşında Cumhuriyet Senatosu Grubuna da bir üye daha kattı ve daha cafcaflı bir şekilde ilân etti Bu seferki transfer de tıpkı *Yüceler gibi AP. menşeli, İzmir* Senatörü Profesör İzzet Birand'dı. Profesör Birand da bir süredir Senatoda bağımsız kaldıktan sonra nihayet seçimler arifesinde *kapağı CHP. ye atmakta fayda* ummuştu.

Ne var ki, ne Yüceler'in ne de Birand'ın transferleri politika çevrelerinde bir etki yaptı. Tam *aksine, haftanın ep ilginç trans*feri, hiç umulmayan ve beklenilmeyen bir sırada CHP'den MP'ye oldu. Hem de pek eğlenceli bir şekilde. CHP. liler, İzzet Birand'*ın kaydının partilerine yapıldığı*nı ilân ettikleri saatlerde, Meclisteki MP Grubu odasında da Adalet Partisinin Gümüşpala ile birlikte kurucularından olan Hatay Milletvekili *Saki Zorlu CHP. den* istifa edip kaydını MP. ye yaptırıyordu.

Her koalisyon kuruluşunda bir parti değiştirmeyi unutmayan, fakat işçilerinin ücretini ödemeyi unutan Saki Zorlu, kurucusu olduğu AP den büyük gürültülerle istifa ettikten ve bir süre YTP. ile kur yapıp bağımsız kaldıktan sonra CHP. ye girmişti. Bir süre CHP saflarında arzı endam eden, sonra da Üçüncü Koalisyon çökerken, söylentilere göre bir milyon lira kredi alarak oyunu son defa CHP. den yana kullanan Saki Zorlu, iktidardan düşmüş CHP saflarında kalmaya ancak bir ay dayanabildi. Yeniden AP ye dönme şansının da kalmadığını görünce, belki millî artıklardan bir kere daha seçilebilirim ümidiyle Parlâmentonun en küçük partisi MP'ye transferi uygun buldu. MP de 13 parlâmanterinin *sayısını 14'e çıkarmaktan* pek keyiflenmiş olacak ki, Saki Zorlunun şerefine geride bıraktığımız haftanın ortasında MP grubu odasında bir basın toplantısı dü*zenledi. Bu toplantıda Bölükbaşı* da hazır bulundu. Saki Zorlu bu toplantıda niçin MP'ye girdiğini anlatacaktı ama, grup odasında sekiz on gazeteciyi birden gören *Bölükbaşı dayanamadı ve kendisi* konuşmaya başladı: «Çocuklar hazır sizi bir arada bulmuşken anlatayım şu TRT'nin zabıtları nasıl tahrif ederek bana suikast *yaptığını» dedi ve anlatmaya baş*ladı ama gazeteciler sabırsızlanıyorlardı. İçlerinden biri, «Osman bey sizi nasıl olsa dinleriz, biz buraya Saki beyin niçin bu partiye girdiğini öğrenmeye geldik, başka da işlerimiz var» dedi. Bölükbaşı büyük bir pişkinlik içinde, «Canım elbette ki öyle uygun bulmuş, kalkmış buraya gelmiş» dedi. Gene kendi derdini anlatmaya girişti.

Ama gazetecilerin gerçekten işleri vardı, dinlememekte ısrar *ettiler ve sorularını* Saki Zorluya yöneltmekte devam ettiler. Sanki Zorlu özetle şunları söyledi: «Ben Millet Partisini çok beğenirdim. Sayın liderine de saygım vardır. *Üçbuçuk yıl önce de kendisine* partilerine gireceğime dair söz verdim. Ancak bugün kısmet oldu.»

Gazeteciler üçbuçuk yıl önce *verilen söze rağmen niye bu ka*dar geciktiğini ve AP'den ayrıldıkta sonra niye CHP'ye girdiğini sorduklarında da Hataydaki seçim kampanyası sırasında soyadı *benzerliğinden istifade ederek* kendisini masun Fatin Rüştü Zorlu'nun akrabası olarak takdim ve eski DP. lilerin oylarını almış olan Saki Zorlu şu cevabı verdi: *«Biraz da Halk Partisini* yakından tanıyayım dedimde onun için oraya girdimdi.»

TRT'ye yeni bir hasım: Özel Sektör

Bölükbaşıdan sonra Ankara Ticaret Odası da TRT yi protesto etti. Buna sebep, Behçet Kemal Çağlar'ın bir konuşması. Şair Çağlar, Cezayirli Hasan Paşanın ölüm yıldönümü dolayısıyle yaptığı konuşmada vergi kaçakçılığından şikâyet etmiş, tüccarın vergi vermediğini söylemiş. Ankara Ticaret Odası «demagogların» ağzını kullanan radyoyu derhal sert bir şekilde protesto etti. Ticaret Odasının Radyoya gönderdiği yazıda şöyle denilmektedir: «Ucuz kahramanlık peşinde olanların demagoji konularından biri olan servet düşmanlığı veya vergi kaçakçılığı gibi örneklerden birisini seçerek kısa yoldan kahraman olmak niyetinde olduğu ve bitaraf olması gereken TRT idaresinde vazifeli olması dolayısıyle radyoyu kendi propagandasına kullandığı sonucuna üzülerek vardık.»

Komünistlikten sanık öğretmenler

Tanıkların dinlenmesinden sonra Kara Kuvvetleri Ceza Mahkemesi, tutuklu dört öğretmenden üçünün tahliyesine karar verdi. Tutuklu kalan Mustafa Köse'nin durumu ise, henüz dinlenmemiş olan tanıkların ifadeleri alındıktan sonra belli olacaktır.

Özel sektörün gözü ile özel sektör

Tatko Şirketi mensuplarından Yüksek Mühendis Galip Kardam, geçen hafta Ankara'da Mühendisler Birliğinde güzel bir otokritik yaptı. Demirel'in masonluğunu inkârı üzerine de «Ben masonum» diye yazı yazan açık sözlü Kardam, «Sanılmasın ki bütün bunları, mensubu olduğum özel sektörü batırmak ve yok etmek gibi sapık bir amaçla sıralıyorum» diyerek, özel sektörün davranışları hakkındaki düşüncelerini açıkladı. Galip Kardam, önce Grev ve Toplu Sözleşme Kanunu dolayısı ile özel sektörün gösterdiği tepkilerin «son derece aşırı ve son derece yersiz» olduğunu belirtti ve «bugün bizim özel sek*törün* kulak tırmalayan âvazlarına sebep olan yasaların 40-50 sene önceden beri Batı dünyasında çok daha geniş ve çok daha etkili bir kapsamla uygulandığını» hatırlattı. Kardam, bundan sonra bizim özel sektörün Batıdaki benzerlerden farkını anlattı: «Memleketimizin ve milletimizin en büyük dertlerinden biri ve hemen *hemen diğer bütün dertlerimizin* de kökünü teşkil eden dert, bizde Batı anlamında bir özel sektörün bir türlü yaratılamamış olmasıdır.

Bizdeki şekliyle, Batı anlamın-

daki özel sektör arasındaki temel fark şudur: Bizim özel sektörümüzün ezici çoğunluğu (bir iki olağanüstü istisna ile) paranın her şeyi yapmaya ve yaptırmaya hakkı ve gücü olduğuna körükörüne inanması, paranın bu gücüne karşılık hiç bir toplum sorumluluğu veya görevi tanımaması ve memlekete ve millete faydası uzun uzun düşünülüp incelendikten sonra, kendi fayda ve çıkarlarının ancak bu faydaya uygun olması halinde uzun süreli bir gelişme bulabileceğini düşünmeden, uzun süreli ve az kazançlı işler yerine sonsuz derecede kısa süreli ve bütün ölçüleri aşan kabarık kazançlı işler peşinde koşmasıdır.. Zaten her mahallede 12 milyoner yaratmayı hüner ve hizmet sayan bir zihniyetin bizlere bundan başka şekilde bir özel sektör bırakması mümkün olamazdı. Böyle bir zihniyet, insanı köle yapmayı da, dar gelirli devlet idarecilerini yoldan çıkarmayı da, bütün namus, haysiyet, şeref ve insan duygularının, kesekâğıdına doldurulup bakkallık mal gibi alış-veriş konusu yapılmasına da geçer sayar ve bunları yaparken kendi öz çocuklarına da [illegible] gelecek kuşaklar için hazırladığı [illegible] içinden çıkılmaz fenalıkları [illegible] bile getirmez.»

Tüccarı kimaye

Ürgüplü'nün tüccar - sever koalisyonunun Nisan başında Resmî Gazetede beş altı satırlık bir kararnamesi yayınlandı. İşin inceliklerini bilmeyenler için kararname, pek çok benzerinden farksız teknik bir kararnameydi. 27/3/965 tarihini ve 6/4476 sıra numarasını taşıyordu. İktisadî Kurulun kararına dayanılarak, Gümrük ve Tekel Bakanlığının isteğiyle yayınlanmıştı. [illegible] gümrüklere gelmiş ticarî mahiyetteki eşya ile ilgiliydi.

Ürgüplü koalisyonunun sevgili tüccarları, [illegible] pahada ağır, çeşitli ticarî mal getirmek için harekete geçmişlerdi. Bunlardan bir kısmının bedeli transfer edilmiş, bir kısmının edilmemişti. Ama bu mallar gümrüklere gelmiş, kotalarda yok diye yurda sokulmamışlardı. Kotalara dahi konmak lüzumu hissedilmediğine göre bunların yurda sokulmasında fayda var mıydı yok muydu, bu bir tartışma konusu olabilirdi ama, madem ki tüccarlarımız bu kadar zahmet edip bu malları bedeli transfer edilsin veya edilmesin gümrüklere kadar getirmişlerdi, o halde bunları ithal etmek gerekti. Tüccar parasını boşu boşuna, gümrük antrepolarında yatacak mal için de bağlayamazdı ya.

İşte, Ürgüplü'nün tüccar - sever koalisyonu bu espri içinde kararnamesini hazırladı. Üstelik, tüccarı, ithalâtçıyı olduğu kadar, sanayii de sever görünmek için de kararnameye bir ufacık önleyici kayıt düştü. Bu kayıt şöyleydi: «Sanayi Bakanlığınca tesbit edilecek memleket sanayiine zarar verebilecek maddeler listesine dahil olmamak.»

Ne İktisadî kurul, ne Tekel Bakanlığı ne de bu kararnameyi görüşüp karara bağlayan Bakanlar Kurulu, ithalâtçının nasıl olup da kotalara konmayan bir takım ticarî malları getirmek için harekete geçtiğini sormayı akıl etmedi. Böylece yurdumuza, evvelce de birçok örneği görüldüğü üzere, yüzbinlerce çakmak, dolma kalem incik boncuk v.s. girecektir. Kotalarda olmıyan mallar, «bir defaya mahsus» formülü ile her zaman ithal edilebildiği müddetçe de ithalâtı kotaya bağlamak fazla anlam taşımıyacaktır.

Memurların sendika tasarısı Anayasa mahkemesine gidecek

Son şekliyle kanunlaşması kesinleşmiş olan Devlet Personeli Sendikaları Kanun tasarısı ile ilgili olarak, Anayasa Mahkemesine başvurulması için milletvekili ve senatörler imza toplamaya başlamışlardır.

Bilindiği gibi, tasarı Senatoda görüşüldükten sonra bazı maddeler değiştirildiği için tekrar Millet Meclisine gönderilmiştir. Tasarının Senatoda görüşülmesi sırasında, memur sendikacılığını önleyici, Anayasaya aykırı, antidemokratik hükümlerin değiştirilmesi için bazı teklifler yapılmıştır. Özellikle, memur sendikalarına gösteri yürüyüşü ve açık hava toplantısı yasağı getiren maddenin kaldırılması için Kars Senatörü Sırrı Atalay birçok defa söz almış ve uzun süre konuşmuştur. Ancak gerek bu teklif, gerekse başka olumlu değiştirge teklifleri Senatörlerin çoğunluğu tarafından reddedilmiştir.

Buna karşılık, tasarının getirdiği yasaklarla ilgili ceza hükümlerinde değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerle cezalar daha da ağırlaştırılmış ve tasarıya daha engelleyici bir şekil verilmiştir. Anayasaya aykırı olduğu ileri sürülen hükümlerin değiştirilmesini kabul etmiyen Senatörler memur sendikalarının daha kısıtlanmış bir ortam içinde çalışmasını öngören teklifleri kabul etmişlerdir. Bu değişiklikler dolayısiyle tasarı tekrar Millet Meclisine gelmiştir. Şimdi tasarı, [illegible] gereğince Mecliste müzakeresiz olarak oylanıp kabul edilecektir.

Bu durum dolayısiyle tasarının yakın bir zamanda bu son şekliyle kanunlaşması kesinleştiğinden 75 milletvekili ve senatör, tasarı kanunlaşır kanunlaşmaz, bazı hükümlerin Anayasaya aykırılığı ileri sürülerek Anayasa Mahkemesine gerekli müracaatın yapılması için hazırlığa başlamışlar ve kendi aralarında imza toplamışlardır.

Memurların öncülüğünü yapan öğretmenler de, Anayasanın açık hükmüne rağmen, memurların sendika kurmasından ürken bir zihniyeti yansıtan tasarıyı protesto etmeye başlamışlardır. Adapazarı, Akyazı, Geyve, Hendek, Karasu, Pamukova, Sapanca Öğretmen Dernekleri ortak bir bildiri yayınlıyarak tasarı hakkındaki görüşlerini açıklamışlardır:

Sakarya Öğretmen Dernekleri Yönetim Kurulları olarak 27/3/1965 günü toplandık. Millet Meclisinde görüşülmekte olan «DEVLET PERSONELİ SENDİKALARI KANUNU» tasarısını inceledik. Bu tasarıyı Anayasa ruhu ve sendika kavramı açısından yetersiz ve kısıtlayıcı bulduk.

Kanunun Mecliste yeniden görüşülmesi sırasında aşağıda saptanan maddelerin dikkate alınmasını gerekli buluyoruz:

1 — Tasarının *14. maddesinin* (1) fıkrasında: «Devlet personeli hukuk veya kamu hizmeti görevlerine *ilişkin mevzuata dair* isteklerini açıklamak veya desteklemek amacı ile açık yer toplantıları *ve gösteri yürüyüşleri* yapamazlar» denilmektedir. Anayasaya ve sendikacılık kavramına aykırı olan bu madde kaldırılmalıdır.

2 — Tasarıda devlet temsilcileri ile sendika temsilcilerinin eşit olarak katıldığı, memurların özlük hakları ve kendi alanlarını ilgilendiren sorunlar üzerinde ortak karar alacak bir kurul düşünülmemiştir. Toplu sözleşme ve grev hakkı tanınmadığına göre, tek taraflı kararlar alma gibi antidemokratik tutumu önlemek için kanuna bu kurulun kurulmasını ön gören bir madde konmalıdır.

3 — Tasarının 9. maddesi ile görevinden ayrılmak zorunda kalan veya ayrılan memurun üyelik sıfatı kaldırılmaktadır. Bu durum sendika ile üyeler arasındaki dayanışmayı bozmakta ve güvensizlik yaratmaktadır. Üyelikten çıkarılma tüzükle ilgilidir. Bu madde kanundan çıkarılmalıdır.

4 — Tasarıda sendika yöneticilerine ekonomik güven sağlayıcı hükümler yoktur. Yöneticilerin maaşlı izinli sayılmalarını sağlayan bir madde kanuna eklenmelidir.

5 — Tasarıda sendika kanununa aykırı hareket eden yöneticilere *uygulanması istenilen* ceza hükümleri çok ağırdır, hafifletilmelidir.

Sömürücülük bir bütündür

Uyumayacaksın
Bir sis çanı gibi gecenin içinde
Ta gün ışıyıncaya kadar
Vakur metin sade
Çalacaksın.

Melih Cevdet Anday

SÖMÜRÜCÜLÜK

Sömürücülük bir bütündür, sömürücülük belâsına uğramış bir milletin her yanı da büyük yıkıma uğramış demektir. İnsanları sömürülüyor, yoksullaşıyor da bu belâdan toprağı kurtuluyor mu? Toprağı kurtuluyor da kültürü öyle mi kalıyor? Kültürü yozlaşıyor da dini, gelenekleri kendini kurtarıyor mu? Sanırım ki buna evet diyecek bir babayiğit çıkamaz.

Bu çağda geri kalmış memleketlerde içerde sömürücü varsa, mutlaka ve mutlaka dış sömürücüyle birleşmiş, onlarla birlik olup milleti soyuyor demektir. Geri kalmış toplumların kapitalistleri milletlerini yalnız sömüremezler, tek başlarına sömürmeğe güçleri yetmez. Çağımızda, geri kalmış memleketlerde bu kesin, değişmez bir kuraldır. Geri kalmış memleketlerin sözümona kapitalistleri, bizde olduğu gibi milletlerini yabancı kapitalistlerle birlikte soyarlar. Bu soygundan iç kapitalistlere düşen *pay dış kapitaliste* düşen paydan *daha* azdır. Geri kalmış memleketlerde dış kapitalistle iç kapitalistin sömürmesine o memleketin ekonomisi uzun zaman dayanamaz, çöker. Şimdi bizde olduğu gibi. Geri kalmış memleket halkları her zaman sömürülmüşlerdir. Sömürücülükten kur*tulmuş olsaydılar* zaten geri kalmış memleket olmazlardı. İç kapitalistle dış kapitalistin elele vererek geri kalmış memleketler halkını soy*mağa başlamaları* o memleketlerin ekonomik hayatlarında yeni bir safha değildir. Yeni olanı sömürmenin iki yanlı olmasıdır ve sömürmenin *en korkunç bir şeklidir*. Hem memleket halkı sömürülüyor ve hem de sömürülen paraların çoğu dışarıya akıp gidiyor. Burada, iç kapitalin elinde bu sömürme paralardan ancak küçük bir yüzde kalıyor. Böyle olunca geri kalmış memleketlerde yüzdeci kapital yatırım yapmak zorunluğunu duymuyor. Nasıl olsa dışarıyla birlik ya, dışarıdan gelenlerle istediği gibi, istediğinden de daha çok halkı sömürebili*yor ya, ne yapsın buradaki yatırımı.*

HANGİ MEMLEKETLER?

***Çağımızda* geri *kalmış memleketlerin* çoğu, bir ikisini ayırdedersek hemen hepsi sömürgecilerden yeni kurtulmuş memleketlerdir. *Kolonyalistler, eski sömürgelerinden* çekilmek zorunda kaldıklarında yerlerine, onlarla işbirliği yapan yeni, taklitçi, kapitalist olmağa heves*lenen, gayri milli bir bölük insan bırakmışlar*dır. Bunlar sonuna kadar, sömürgecinin silâhlı, zalim askerinden çok dış kapitalistin emrin*dedir. Şimdi görüyoruz ki geri kalmış* memleketlerde iş bitmiş değildir. Geri kalmış memleketlerin halkları sömürgeciler çekildikten *sonra*, yani *sömürgeci askerleri* çekildikten sonra bir de baktılar ki hiç bir şey değişmemiş. Eski hamam, eski tas. Amanın başımıza gelen *bu seferki belâ da nedir*, derken, karşılarına sömürge askerlerinden daha hain bir bölük insan çıkıyor ki, daha aman bilmez. Hem de ken*dilerinden. Kendi dillerini konuşuyor*, kendi topraklarında yaşıyor. Ama kendi dillerini başka türlü konuşuyor, kendi topraklarında başka *türlü yaşıyor. Topraklarındaki halkın* kazancı birse, onlar, yirmi bin misli daha fazla kazanıyor, yirmi bin misli daha büyük bir konfor için*de yaşıyorlar. Sömürgeciler bile* onlar kadar iyi yaşayamamışlardı.**

Geri kalmış memleket halkları nasıl sömürgecilere karşı bağımsızlık savaşı vermişlerse az bir zaman sonra da bunlara karşı yeni bir savaşa geçiyorlar. Çünkü bunlar sömürgecilerden daha tehlikeli bir durum alıyorlar millet hayatında.

Şimdi, geri kalmış memleketlerdeki verilen savaş, ki bu savaş sömürgecilere karşı verilen savaş kadar başarılı olamıyor, işte bu içerdeki sözümona kapitaliste karşı verilen savaştır. İç kapitalist sömürgeciden daha beterdir, daha tehlikelidir. Ama millet halkı, millet aydını bunun böyle olduğunu uzun zaman kestiremiyor. İç kapitalistin, dış kapitalistle birleşip memleketi sömürmesi, onu çökertmesi, bir sömürgeci miletin topu tüfeğiyle *gelip onu işgaline*, sömürmesine benzemiyor. Daha sinsice, daha büyük yalanlarla, daha aldatıcı, daha ikna edici, daha *görünmez bir şekilde geliyor*. Arkasında görünmez dış kapitalin gücü, içerde ona yardımcı bir sürü uşaklarla halkın üstüne çullanı*yor*. Kolonyalistler başka *milletlerden oldukla*rından, işgâl edilmiş millette onlara karşı doğal bir direnme var. Halbuki iç sömürücü daha az *hedef veriyor. Üstelik de yavuz hırsızdan* da beter. Ev sahibini, yani bu halkın öz çocuklarını vatan ihanetiyle suçluyor, ortalığı bulatıyor. Balık *suda da istediği gibi halkı soyuyor.*

Biz bağımsızlık savaşımızı kırk yıl önce vermiş olduğumuz halde bizim durumumuz da yazık ki, sömürücülükten yeni kurtulmuş, yukarda sözünü ettiğim milletlerin, aşağı yukarı aynısı.

YAVUZ HIRSIZ

Önce dış düşmanlarla, daha doğrusu kapitalistle birleşip halkı sömürüyorlar, demiştik. Buna karşı gelenlere karşı da basıyorlar yaygarayı, demiştik. Çünkü ellerinde istedikleri gibi yaygarayı basacak araçları var. Türlü, koca rotatifli, halka her gün afyon yutturan yüzbinlik baskılı gazeteleri, dergileri var. Memleketin bağımsızlık isteyen vatanseverlerinin ellerinde hiç bir araçları yok. Üstelik geçim güçleri de, bütün ekonomi onların ellerinde olduğu için, yok. Memleket nasıl tutsak *yapılmışsa, vatanse*veri de öylesine tutsak yapılmış. Onlar tertemiz suyun yüzüne çıkıyor, bir zaman için de olsa, halk *onların milyonluk, milyarlık vatan* sevgilerine inanıyor. Onların karşısında olanların da vatansızlıklarına. Şöyle bir yörenize bakın.. Ne çok *vatansever, ne çok vatansız göreceksiniz.*

Milletin kültürünü yozlaştırıyor. Milletin kültürü yerine fayda birliği ettiği yabancı milletin kültürünü *hakim kılmağa çalışıyor*. Vatanseverler bunu da çakıyorlar, bir iki yerde cılız sesleriyle bağırmağa çalışıyorlar, kültürümüz *yozlaşıyor*, bizi *iyice yok etmeğe çalışıyorlar*.. Bakın gazetelerine, dergilerine, sinemalarına... Hepsi dış kültürlerin propagandasını yapıp, öz kültürü *öldürmeğe yönelmişler*...

Gene yaylım ateşi... Milli kültürün asıl sahipleri az bir zaman içinde satılmış oluyor... Vatan haini oluyor. Milli kültürün asıl sahiplerinin, temsilcilerinin adı kaba köylü, dünyadan habersiz, üstelik de başka bir milletin casusu oluyor.

Uzatmayayım, işi, ellerindeki büyük propaganda gücüyle tam tersine çeviriyorlar. En küçük bir milli kıpırdanışa karşı ellerindeki bütün güçleri seferber edip, bir avuç vatanperveri hemen susturuyorlar. Bu kadar sıcağa kar mı dayanır? Bu kadar propagandaya vatansever mi dayanır? Halk geri, aydın uyanmamış, uyanmış bir avuç vatanseverin de bütün silâhları ellerinden alınmış, öyle bir durum ki.. Dayanılır gibi değil. Vatanseverler korkunç bir yalnızlık içinde.. Ve dış düşmanlarla birleşenler, sömürgecilerin işbirlikçileri inanılmaz bir şaşırtmaca içinde. Yani, ferman okunmuyor tozdan dumandan. Yani, ak belli değil kara belli değil. Yani, yavuz hırsızdan da daha beter, ev sahiblerini suçlu çıkarıyorlar.

BAĞIMSIZLIK SAVAŞLARI
ATATÜRK VE HALK

Düşman Çanakkale boğazına geldi dayan*dı. Düşmanla savaşıyorduk. Düşman geliyordu.* Düşmanın kim olduğu, nereden geldiği besbelliydi. Niçin geldiği de besbelliydi. Milleti yo*ketmeğe, tutsak etmeğe, sömürmeğe geliyor*du. Artık bir millet için amaç belliydi. Gelen düşmanın da ne istediği belliydi. Her şey açık *seçikti. Milletin halkıyla aydını birleşti* Çanakkaleye gelen düşmana öyle bir tokat attı ki, düşman geldiğine de geleceğine bin pişman ol*du. Ama Çanakkalede binlerce aydın genç, bin*lerce halk adamı öldü. Niçin öldüklerini biliyorlardı. Bir kavga için, vatanları için canla*rını vermenin kutsallığındaydılar.*

Sonra Kurtuluş Savaşımız. Gelen düşmanın ne istediği gene açık seçik belliydi. Tutsak ede*cek, sömürecek, ortadan kaldıracaktı bizi*. Gene aydınlar halkla birleşti. Gene büyük bir savaş verdi ve gene yendi. Gene amaç belliydi.

***Demek o ki bir milletin aydınlarıyla halkı* elele verirse, varacakları amacı da bilirlerse, onların önüne durabilecek hiç bir şey yoktur.**

ASIL HEDEF :

Durmadan usanmadan, durmadan usanmadan, durmadan usanmadan... Boyuna boyuna tekrarlamalıyız. Durmadan usanmadan bizi bu hale düşüren gücü, bizi köle eden, yoksul, perişan eden, bağımsızlığımızı elimizden alan, bütün kötülüklerin başını halka söylemeliyiz. Halka göstermeliyiz. Aydınlar bilmeli ki bağımsızlığımızı yitirmiş, limon gibi sömürülüyorsak, toprağımız ölüyor, büyük bir millet olduğumuz halde kültürümüz yozlaşıyorsa bunun bir tek sebebi vardır: SÖMÜRÜCÜLÜK DÜZENİ. Sömürücülük düzeninin başımıza gelen bütün belâların yalnız ve tek sorumlusu olduğunu millete anlattığımız gün iş bitmiş demektir. Biz, sömürücülük düzeninin ne olduğunu halka, aydınlara bir iyice anlatalım, gerisine karışmayalım. Millet kendi işini kendi görür. Yeter ki, hedefi millete gösterelim. Mustafa Kemalin yaptığını yapalım, halkı şaşırtmacanın ne olduğunu, nasıl yapıldığını söyleyelim, yeter ki söyleyelim, ondan ötesi kolay. O, Mustafa Kemalini de bulur, örgütlenir de.. İç sömürücünün gücü Çanakkaleye gelenlerden de İzmire çıkanlardan da daha fazla değildir.

Yaşar Kemal

Köy Enstitülerinin 25. KURULUŞ YILI

Köylünün, Köy Enstitülerini istemediği büyük bir yalandır. Enstitülere olan öğrenci müracaatı, bunu kesinlikle göstermektedir. 1951 yılında, müracaat eden öğrencilerin ancak yüzde 10'u Enstitülere alınabil'yordu.

NECATİ ERALP

OY Enstitülerinin kuruluşundan bu yana 25 yıl geçti. İsmi bırakılarak sisteminin kısmen değiştirildiği 1947 yılından 18 yıl ve adı ile birlikte iş eğitiminin de tamamen terk edildiği 1952 yılından beri de 13 yıl. Geçen 25 senenin sonunda bugün köy çocuğunun eğitiminde ve köy kalkınmasında bulunduğumuz noktayı acı ile düşünmek durumunda kalıyoruz.

Köy nüfusu artıyor, okuyabilen köy çocuğu ters orantılı alarak azalıyor. Bugünkü yedekli ilk öğretimden de bir hayır gelmiyor.

Köy Enstitülerine yergilerin başladığı ve gitgide hızını arttırdığı 1956-1960 yıllarında bu eğitim sistemini birkaç kalem ümitsizce savunuyordu. Enstitü hareketinin öncüleri, idareci ve öğretmenleri ile Enstitü mezunu öğretmenler küçük gruplar halinde sessiz sadasız bir araya gelip kendilerine yapılan çirkin araştırmaların ve toplumun anlayışsızlığı altında eşik, dertleşiyor ve çıkış yolu arıyorlardı. 27 Mayıs devrimi ile bir ışık belirdi. Zamanla Köy Enstitülerini savunanlar çoğalıyor, sistemin lehine yayınlar artıyordu. İlk yıllarda dost evlerinde yapılan yıldönümü toplantıları büyük şehirlerimizin toplantı yerlerinde kalabalık gençlik ve aydın kitlenin katılması ile genişliyordu. Giderek bu yıldönümü toplantılarına eğitim teşkilâtının başları da katılıyor ve Enstitülerin savunucusu oluyorlardı. Yüksek tahsil gençlik teşekkülleri, Köy Enstitülerini, sonuna kadar savunacakları bir millî dâva olarak ilân ve and içiyorlardı. Köy Enstitülerini en ağır şekilde yerenlerin sesleri gittikçe kısılıyordu. Ama yine de Köy Enstitüleri politikacıların korktuğu bir konudur.

NEDİR BU KOY ENSTITUSU DENEN OKULLAR?

Enstitüler, neden bu kadar ağır yermelere uğravarak kapatıldılar? Değişen ne oldu da, şimdi enstitülere dönülmesi için çaba gösteriliyor? Eğitimin kalkınmada rolü nedir? Köylümüzün ağa, softa baskısından ve kadercilikten kurtulması ve Atatürk devrimleri ile Köy Enstitülerinin ilintisi nedir?

Gelin, bütün bu sorulara kısaca göz gezdirelim ve Köy Enstitülerinin getirdiklerini görelim:

GERİ KALMIŞ ULKELERİN KALKINMASINDA EGİTİMİN ROLU NEDİR?

Türkiyemizin az gelişmişliği hepimizce biliniyor. Tarımımız en ilkel metodlar içinde. Toprak gün güne yozlaşmada. Köy nüfusu artıyor ve toprak onu geçindiremiyor. Ormanlarımız yok oluyor. Köylü doktorsuz, ilâçsız, okulsuz, öğretmensiz ve her türlü medenî ihtiyaçlardan yoksun. Devlet bütçesi ve gelir sahaları dar. Dış borç kambur üstüne kambur koymuş. Eğitim seferberliğine geçmezsek, EMEK değerlendirilemiyeceği için kalkınma olmaz. Dar bütçe bu seferberliğe imkân vermez. Ekonomik değer yaratmıyan klâsik eğitim kalkınmaya yararlı olamaz. O halde ne yapmalı idik? Ne mi yapmalı idik? Öyle bir eğitim sistemi getirmeliydik ki hem bütçenin dar imkânlarını tüketmesin, hem de klâsik eğitim yerine IŞ EGITIMI getirerek ekonomik değer yaratsın ve eğitimin döner sermayesini böylece karşılasın.

Oğrenci yaparak öğrensin ve yaptığı süs olmaktan çıkıp ekonomik değer getirsin. Prensibi böylece belirlenen Eğitim sisteminin metodunu tesbit için (Eğitmen kurslarından alınan başarılı sonuçlar gözönüne alınarak) 1937 senesinde iki deneme istasyonu kuruldu. ÇİFTELER VE KIZILÇULLU. Çorak ve step iklimi karakterini ve yokluklarla mücadeleyi temsil eden ÇİFTELER ile en uygun şartlarda ve modern iskân bölgelerinde ve hazır tesislerde KIZILÇULLU. Üç senelik deney sonunda memleket şartlarına ve köy gerçeğine en uygun sistem olarak ÇİFTELER esas alınarak 17 Nisan 1940 tarihinde 3803 sayılı kanunla. IŞ İÇİNDE. IŞ ARAÇLARI ile IŞ İÇİN EGITIM'in temeli atılmış oldu.

KOY ENSTİTULERİ KANUNUNA GÖRE KOY ILKOKULU ÖGRETMENİNDEN NELER BEKLİYORDUK?

Köy Enstitülerinden mezun öğretmenler o güne kadar köye gönderilen öğretmenlerden istenmiyen işlerle uğraşacaktı. Yalnız okulundaki öğrenciler ile ve sınıf içi çalışmalarla yetinmeyip, çevresine de etki yaparak bölgesi şartlarına uygun tarım, hayvancılık ve el sanatlarını geliştirecek, devletçe kendisine verilen tarlasında ektikleri ile örneklik edecek, böylece yeni ekonomik değer yaratacaktı. Enstitülü öğretmen bölgesinin toplumsal hayatında devrim yaratacak, millî oyunlar, halk musikisi, spor kolları, kitap sevgisi yolları ile hayattan zevk alan, neşeli, canlı ve uyanık bir toplum hareketinin öncüsü olacaktı. Enstitülü öğretmen köylüsünün idare ile olan dertlerine, dileklerine yardımcı olacak ve başkaları tarafından sömürülmesine, hakkının kaybolmasına engel olacaktı. Ensitülü bürokratik idare kademelerinin birine takıldı mı, onu atlıyabilecek ve üst kademeye kadar dileği götürecek. Enstitülü öğretmen Cumhuriyetimizin temel ilkelerini, devrimleri köylüsüne iletecek, aykırı düşün ve hareketlere karşı onu hazırlayacaktır. Enstitülü kız öğretmenler de köy kadınının her derdine koşacak, dikiş, nakış, elişleri gibi el sanatlarının köyde yayılmasına çalışacak şekilde yetiştirilecekti.

KÖY ENSTİTULERİNİ NERELERDE KURACAKTIK?

Köy Enstitüleri, yetiştireceği öğretmenlerden aradığı bu şartları verebilmek için, ne klâsik okul binalarından, ne şehir okullarından yararlanabilirdi. Tarım çalışmaları için geniş araziye muhtaçtı. Karma eğitimi öngören sistem, kız ve erkek öğrenciler için ayrı ayrı yatakhaneler ve işliklere lüzum gösteriyordu. Iş bu kadarla da bitmiyordu. Köy Enstitüleri bölgesel iklim, toprak, tarım ve toplumsal ve etnik şartları da gözönüne almak zorundaydı. Böylece yurt 21 bölgeye ayrıldı ve Enstitüler İkinci Dünya Harbinin (1940) binbir yokluk devresinde birer birer kurulmaya başlandı. Türkiye bir savaşa girmişti. Kansız bir savaş. Kuruluş devresinde çekilen zahmet ve zorlukları okuyan insan, taş yürekli bile olsa gözleri yaşarır. Sıfırın altında 20-30 derecede kıl çadırlar altında öğretmen ve öğrenciler barınak inşa işine giriştiler. Buz tutan su kanallarını kırmak için gece yarısı kazma kürek uğraşılıyordu.

Dikenden başka ot bitmiyen, yılan, çıyan ve akreplerin cirit attığı çorak arazide kızgın güneş altında aç-susuz çalışıldı. Tepeler aşılarak tarım ve içme suyu getirildi. Okullar, işlikler, yatakhaneler, yemekhaneler, ahırlar, elektrik santralları ve matbaalarını bile bu güç şartlar içinde meydana getirdiler. Kendi ektikleri buğdaydan unlarını, bulgurlarını, hayvanlarından süt ve yoğurtlarını, sebzeliklerinden de sebzelerini ve meyvalıklarından meyvalarını aldılar. Edebiyat yapmadığımız rakamlar kısmında açıkça görülecektir.

Ekipler halinde yapılan çalışmalar, neşe, canlılık, meşakkate katlanma ve birlik duygusunu aşıladı. «EKİP GİTMEK»; Enstitü öğrencilerinin lûgatında ilk yeri aldı ve çalışma parolası oldu. Toplu çalışma, tarım, işlik dışında okul içi her türlü çalışmanın da temeli idi.

İsmail Hakkı Tonguç

KOY ENSTİTUSU SISTEMINE UYGUN OGRENCIYI HANGİ KAYNAKTAN ALACAKTIK?

Yukarıda sayılan işleri yılmadan, usanmadan şevk içinde kim yapabilir? Elbette mücadeleye alışmış, pişmiş olan köy çocuğu, esasen uygulamada görülmüştür ki, köyden gelmekle beraber, kasabada esnaf çıraklığı yapmış olanlar bu ağır çalışmaya dayanamıyarak okulu terk etmişlerdir. Bunun dışında uzun senelerin tecrübesi göstermiştir ki, şehir çocukları öğretmen olarak köye gitmek istemiyor, köyden kaçmak için binbir çareye başvuruyor, çaresiz gitse bile köy toplumuna uyamıyor, yiyeceğini, içeceğini, oyununu, konuşmasını yadırgıyor, köyde bir yabancı kalıyor. Köy sorunları onun bilmediği, acısını çekmediği, bu sebeple çare bulmakta yeteneksiz kaldığı konulardır. Verebildiği biraz okuma - yazma, biraz yurt bilgisi ve az miktar aritmetik. O kadar.

Okumayı alışkanlık haline getirememiş ve getirme yeteneklerinden yoksun köy çevresinde bu yarım yamalak okur-yazarlık da köy çocuğu okuldan çıktıktan bir-iki sene sonra uçup gidiyor. Dört aylık yaz tatilini iple çeken şhirli öğretmen köyün en yoğun iş devresinde ortada görünmüyor. Görünse neye yarar. O halde Estitünün öğretmen kaynağı nedir? Köy İlkokulunu bitirmiş kasabada hiçbir iş tutmamış köy çocuğunu alacağız. Enstitü çalışmaları da köy çalışmaları şartları içerisinde olduğundan, köy çocuğu okulunu yadırgamıyacak. Toplu çalışma ve toplu oyunlar esasen onun yabancısı değil.

KOY ENSTİTULERİNİN EGİTİM PROGRAMI NASIL OLACAK?

Türk köylüsünün bir tâbiri vardır: «GÖRENEK». Görenek ispat demektir, görenek tecrübe demektir. Türk köylüsüne sözle bir şeyi zor kabul ettirebilirsiniz. Asırların tecrübesi, lâf'a kanmamayı ona öğretmiştir. Onu kandırmanın tek yolu dediğini yapıp ispat etmektir. Köylümüzün yaptığından daha iyi ve faydalısını yapabildiğiniz an onu yanınızda bulursunuz. Böylece Enstütünün programı kendiliğinden belirlenmektedir.

Bölge şartlarına uygun tarım ürünü üzerinde iyi cins tohum ve fidan ile ve imkân nisbetinde teknik metodlarla çalışa çalışa pişen öğrencinin köyüne götüreceği ve kabul ettireceği birşeyler vardır elbett.

Testere, çekiç, tornavida gibi âletlerin pek çoğunu bilmeyen köylümüze, beş sene işliklerde çalışa çalışa pişen ve kendisine verilen araçları köyüne beraberinde götüren öğretmenin yapabileceği birşeyler vardır elbette. Modern kovan arıcılığı, tavukçuluk v.b. Enstitüde bir saz çalmasını öğrenen öğretmen akşamları köylüsünü etrafına toplamıyacak mı? Onlara, Enstitüden temin ettiği dergi, kitap ve gazetelerden okursa dinleyicisi olmayacak mı? Oğretmenin okul açıları köylüsünü ilgilendirmiyecek mi? Beş senelik eğitim süresinin yarısı kültür derslerine, diğer yarısı da tarım ve işliklerde daimî uygulamış halinde geçen köy öğretmenini köy çevresi için azmi buluyorsunuz?

Köy Ensttiülerinin, bütün eğitim süresinde ve yaz tatillerinde bile daima köyün ve köylünün yanında yer aldığını ve her türlü derdine yardımcı olmak üzere seferber olduğunu da unutmıyalım. Fakir köyünün evi mi yıkıldı hemen yapılmıştır, yangın felâketine mi uğradı Enstitü yardımına koşmuştur. Parasız meyva fidanı dağıtılmıştır. Bir Akçadağ Köy Enstitüsü, bölgedeki köylerine 90 BİN kayısı fidanı yollamıştır. Şiddetli geçen bir kış aç kalan köylüye enstitü kendi unundan vermiştir. Adapazarı zelzelesinde yıkılan evleri kimler yeniden kurdu, bunun hâtırasının bugün de zelzele bölgesine giderseniz hayır-dua ile anıldığını görürsünüz.

ENSTİTULERİN MALİYETİ

1941 - 1946 yılları Akçadağ K. Enstitüsünün bütün tesislerinin o günkü râyiçle bulunan tesis maliyeti Tl. 2.803.000 liradır. Devletçe gönderilen ödenek miktarı ise sadece Tl. 1.624.628 liradır ve bu paraya ALTI YILX 800 kazan mevcudu dâhildir. Şehirlerde kurulmuş yatılı okullara öğrenci başına harcanan para hesaplanırsa YEDİ MİLYON LİRA tasarruf edildiği ortaya çıkar Bir de deve dikenlerinden başka ot bitmeyen çorak arazide yetiştirilen 12.000 meyva ağacı, on binlerce kavak ve yüz binlerce fidanın kattığı değeri hesap edin. Terazinin bu kefesine 6 senede yetiştirilen, hem de sıfırdan yetiştirilen insan değerini ekleyin. Köy Enstitüsü sisteminin bütçe imkânları dar, geri kalmış bir ülkede kalkınma probleminin çözümünde de ne derece isabetli olduğu meydana çıkar.

Çifteler Enstitüsü (Eskişehir - Mahmudiye) nin 1945-1946 ders yılı devresinde yetiştirdiği mahsulü görelim: Buğday 40.500 Kg. arpa 10.000, yulaf 2.300, mercimek 500, soğan 9.000, sarmısak 3.000, patates 10.000, fasulye 1.500, kabak 25.000, havuç 2.000, patlıcan 3.000, biber 4.000, domates 15.000, pırasa 20.000, ıspanak 20.000, lâhana 2.000 v. b.

Bazı Enstitülerde hayvan mevcudu: Cılavuz K. Esitüsü (Kars)'nde 1944 yılında 61 sığır, 54 at, 250 koyun, 110 kümes hayvanı. Akçadağ (Malatya) 61 sığır, 12 at, 6 katır, 44[illegible] koyun, 130 kümes hayvanı.

Meşrutiyet devrindenberi yapılan bütün çabalara mukabil 1940 senesinde temin edilen köy öğretmeni sayısının 6 bin ve okul sayısının da 4 bin olduğunu, buna mukabil K. Enstitüleri kanunu kabul edildikten sonra on sene içerisinde (yukarıya çıkarılan tabloya ibretle bakarak) artışı tesbit edelim. On senede köy okulu yapımı artışı % 336, öğrenci artışı % 282 ve öğretmen artışı % 301. 1946 senesinde yapılan plânlama tatbik edilebilseydi okulsuz ve öğretmensiz köy kalmıyacağı gibi, 5 bin sağlık memuru 5 bin ebe, 5 bin tarım teknisyeni, 5 bin köy zanaat erbabı (marangozluk, demircilik, yapı ustası), bin tarım kooperatifçisi ve bin Nahiye Müdürü yetiştirilmiş olacaktı. Sistemin terkedilişinin bize neye mal olduğunu bugüne bakarak acı duymamak mümkün mü?

ON SENEDE OGRETMEN. OG... VE ...

Yıllar	Oğretmen Okul sayısı
1942—43	4077
1943—44	4173
1944—45	5173
1945—46	6274
1946—47	7099
1947—48	8194
1948—49	9510
1949—50	10901
1950—51	11939
1951 52	12733
1952—53	13701

(Kaynak: Tonguç'a kitap, 1961 ...

KOY ENSTITULERINDE KULTUR ÇALIŞMALARI

Şimdi de K. Enstitülerinde san'at konularına biraz değinelim. 1945 yılında Hasanoğlan K. Enstitüsünde mevcut müzik âletlerine bakın. 250 mandolin, 55 keman, 37 bağlama, 8 akordeon, 3 piyano, 3 davul, 160 Batı müziği pläğı, 3 radyo, 1 pikap, 1 amplifikatör, 2 metronom. Söyler misiniz lütfen Konservatuar*lar hariç bu nisbette müzik âletine sahip* (orta-yüksek) bir okul var mı? Arifiye K. Enstitüsünde keman, mandolin ve dost sesli koro ile söylenen şarkıları izliyelim. (Koroda 22 soprano, 13 alto, 18 tenor ve 24 bas var). İstiklâl marşı (4 sesli), Ayşem (2 sesli), Timur ağa (4 sesli), Efem (3 sesli), Kar (2 sesli), Yıldızlar (2 sesli) Beethoven (4 ses ve orkestra), Serenade Don Juan (4 ses ve ork.), Esirlerin rüyası (4 ses), Reverie (4 ses ve ork.), *Barkarol (2 ses), v.b. Bir de bu çocukların* iki cümlelik t e k sesli halk türkülerinden başka bir şey duymadıklarını düşünün.

MILLI OYUNLAR: (Zeybek Oyunları) Harmandalı, bengi, dağlı, Somalı, Denizli, Sandıklı, Tavas kırması **(Halaylar)** Timurağa, cico, hoş bilezik, haynaro, Çorum, Merzifon, Sivas ağırlaması, Kars, Abdurrahman, Eminem, dello, Kaliç pontili gelin. Tamzara, **(Horonlar)** Sıskara, Beşikdüzü, kızlar horonu, Hopa, Hemşin, Rize, Düzce iki ayak, döner Çoruh, Hopa titremesi, düz horon..

Millî oyunlarımızın yayılmasında tanınmasında ve Batıya tanıtılmasında Enstitülerin ve öğrencilerin rolü olmadığını söyliyebilir misiniz?

TEMSIL ÇALIŞMALARI: 1942 - 1947 yıllarında HASANOGLAN K. Enstitüsünde verilen temsillere bakalım: 1 — Bizim köy (öğrenciler yazdı), 2 — Uvey ana (öğrenciler yazdı.) 3 — *Çömlek (Plautus)*, 4 — *Bir evlenme* (Gogol), 5 — Kral Oidipus (Sophokles), 6 — Cimri (Moliéere), 7 — Bir yazı gecesi rüyası (Shekespeare), 8 — Anphtrion (Molière), 9 — Müfettiş (Gogol), 10 — Horoz ibiği (Jules Renard), 11 — Teklif (A. Çehof) v.b.

Bir de Akçadağ Enstitüsünün bir hafta sonu programını görelim:

1 — İstiklâl marşı (hep birlikte), 2 — Toprağım (şiir - Arif Arslan), 3 — Köroğlu (şarkı 3 sesli), 4 — Halaylar (Abdurrahman halayı), 5 — Ayşecik (şiir - Bekir Demirsoy), 6 — Ağamı everdik (köy temsili), 7 — Şarkılar (koro 3 sesli), 8 — Aklımda yoktu (monoloğ - Fevzi Kaplan), 9 — Bağlamadan çıkanlar (bağlama ekibi), 10 — Mandolinden sesler (mandolin birliği), 11 — Haftanın güreşçisi (2. ci sınıflar arasında müsabaka), 12 — Dağ başını duman almış (Marş - hep beraber)..

Bu tip hafta sonu programlarının her enstitüde dâima yapılmakta olduğunu gözden uzak tutmıyalım ve diğer okullarla karşılaştırma yapalım. Ve düşünelim ki bugün şehir okullarımızda müzik dersleri bile sınıf içinde ve âletsiz yapılmaktadır. *Sene sonu bir* temsil ya verilir ya verilmez.

Edebiyat çalışmalarını sıralamaya ve örnekler vermeye ne lüzum var? İşte Mahmut Makal, işte Fakir Baykurt, işte Talip Apaydın, işte Başaran v.b. Bilinmeyen köyü ve köylüyü geçrek durumu ile bize kimler tanıttı? Enstitü mezunu yazarlar değil mi?

Ne yazık ki meyvelerini tam derleyeceği sırada, bundan sonraki kısımda göreceğimiz gibi, oy goygoyculuğu uğruna *feda edildi* ve İŞ IÇINDE İŞ ARAÇLARI ILE İŞ EGITIMI yerine pasif klâsik eğitim, masraflı ve değer katmayan eğitim sistemine dönüldü ve çıkmaza saplanıldı.

KOY ENSTITULERI HANGI YONLERDEN YERILDI?

Elimizde bu hususta ciddi bir etüde dayanan tek eser yok. Demokratik hareketin başlaması ile gazetelerde günün politik çıkarlarına uygun yermeleri bir kenara bırakırsak, elimizde bir tek broşür kalıyor. UNESCO'nun bütün geri kalmış ülkelere KOY ENSTITULERI sistemini tavsiye etmesine, Columbia Universitesinde doktora tezi olarak kabul edilmesine ve lehine içte ve dışta çok sayıda yazılar ve eserler verilmesine karşılık aleyhinde yalnız bir tek broşür. On-onbeş yazarın tenkidlerini bir araya getiren 128 sayfalık bir el kitabı. Bu broşürde Prof. Mümtaz Turhan *4 sayfalık yazısı ile koca koca eserleri toptan* yermiş. Bunu 4 satırla hattâ dört kelime ile de yapabilirdi. Derdi ki: «— Enstitülü öğretmenler içlerinde çok kıymetli olanların tanımış bulunmama rağmen Enstitü köy sorunlarını çözmede yeteneksizdir.» Öğretmeni köyde tek başına bırakır yani kaderine terk eder ve kendisine tanınan imkânları elinden alırsanız elbette tek başına bir şey yapamaz. 3803 ve 3804 sayılı kanunların öngördüğü öğretmenin mezun olduğu Enstitü ile ilişiği kesilmiyor. Kendi çözemediğini Enstitüsüne soruyor. O da çözemezse Yüksek Köy Enstitüsü var, onun ve Bakanlığın, Tarım, Sağlık Bakanlıkların ihtisas kolları ile ilişkileri var. İyi niyetle hareket edildiği ve çelme takılmadığı müddetçe ebette problemler çözülecek ve *çözülmüştür de. Hele bir de düşününüz,* Köy Enstitüleri halkçı ,devletçi ve devrimci bir politikanın bir parçası olarak uygulanmaktadır... Ama gel gör ki iş bu değil. Sayın profesörün bir eğitim görüşü vardır. Eğitimin aşağıdan yukarıya değil, yukarıdan yani seçkinlerden azar azar aşağıya doğru inmesine taraftardır. *Hattâ köylünün okunmasında bir* fayda bile görmez. Dr. Mümtaz Turhan'ın Maarifimizin ana dâvaları ve bazı hal çareleri eseri incelendiğinde, hangi eğitim görüşü içinde kaldığı açıkça görülür. Köy çocuğundaki cevheri anlamamış ve kendi köylüsünü sevmemiş bir eğitimci ancak böyle düşünebilir.

Broşürdeki geri kalan bütün yazılar bu *Enstitülerin* birer komünist yuvası ve fesat ocağı olduğu iddiasında. İşte bir tanesinden bir paragraf:

Sayfa: 27 (Yazan Ali Uygur) «*Evvelâ* şunu ehemmiyetle tebarüz ettirelim ki, Köy Enstitülerinde memleket ve milletine hizmet amacı ile büyük fedakârlık ve feragatle çalışmış küçümsenemiyecek miktarda kıymetli öğretmenler mevcuttur. Köy Enstitülerinden mezun olmuş on beş bine yakın genç köylü *çocukları her türlü şaibeden âri olarak* bugün en ücra köylerimizde vazife görmektedirler.» Öğretmenlerin pek büyük kısmı ile tüm mezunlar bu şaibeden uzakmış, peki geriye ne kaldı?

1962 senesinde Toprak yayınları arasında çıkan bu broşürde bir de Kadircan Kaflı var. Bakın ne diyor: «Köy Enstitülerinin başında bir resim öğretmeni vardı, eğitim ihtisası olmadığı, hayırlı bir hizmeti de görülmediği halde (büyük eğitimci) ve (baba) diye anıldı. Kaç eseri var? Hiç! Eğitim dâvamızda bir prensip, bir usul koymuş mudur? Hayır! **O bir âletten başka bir şey değildi.»**

Şimdi biz I H Tonguç'un eserlerinin bir listesini verelim ve pek sayın yazara nitelik ve nicelik bakımından eserlerini soralım, razı olur mu? *İşte bizim listemiz:* 1 — Elişleri rehberi (1927 - Arap harfleri ile), 2 — Muallim almanağı (1928), 3 — Mürebbinin ruhu ve muallim yetiştirme meselesi (1931 senesi 140 sayfa), 4 — İlk, Orta ve Muallim mekteplerinde resim elişi ve sanat terbiyesi (1932 senesi 255 sayfa), 5 — İş ve meslek terbiyesi 1933 (164 sayfa), 6 — Kerschensteiner 1933 (87 sayfa), 7 — Almanya maarifi 1934 (248 sayfa), 8 — Köyde eğitim 1938 (512 sayfa), 9 — *Canlandırılacak köy 1938 (233 sayfa), 10 — İlkokul öğ*retmenleri için yaptırılacak evler 1944, 11 — İlk öğretim kavramı 1. ci cilt (412 sayfa), 12 — Eğitim Yolu ile canlandırılacak köy 1947 (666 sayfa), 13 — İş eğitimi ilkelerine göre hazırlanmış öğretmen ansiklopedisi 1949 (144 sayfa), 14 — Oğretmen ansiklopedisi ve pedagoji sözlüğü 1953 (567 sayfa), 15 — Pestalozzi çocuklar köyü 1960 (72 sayfa) ve ölümünden sonra yayınlanan 16 — Pestalozzi ve devrim (Rauf İnan ile birlikte).

Hiçbir şey bilmediğini ve bir sistem getirmediğini iddia ettiğiniz merhum I. H. Tonguç, Pedagoji ansiklopedisine geçmiş ve sistemi kabul edilmiş tek Türk Pedagogudur!. (Bak: A. Francke AG. Verlag - Berne Lexikon der Paedagogik cilt 3 sayfa 455).

Açık konuşalım, bu broşür Darendeli'nin Toprak yayınlarından. 27 Mayıs devriminden sonra Köy Enstitülerinin yeniden açılması en*dişesini taşıyan ve her türlü devrimlere ve* reformlara karşı, sapık ideoloji taraftarları ile statükonun aleyhlerine bozulmasından korkan ve vatan sevgileri kazançları ile doğru orantılı zümrelerin çıkarlarını koruma gayesiyle kaleme alındığı açıkça görülmüyor mu? Ben isterdim ki Köy Enstitüsü mezunu, sistemi içinden bilen birisi çıksın da yersin. Yok mu böylesi? Var.. Bir kişi, Kemal Fedai Coşkuner. Aksu Köy Enstitüsü mezunu. 1944 senesinde öğrenci olduğu sırada bir şiir yazmış ve enstitü dergisince reddedilmiş, basılmamış Neymiş peki bu şiiri? İşte bu malûm broşürde şiirinden bir kıtayı kendisi takdim ediyor. Şiirinin yayınlamadığı kısımları nasıl gelişiyor, onu da bilmiyoruz.

Tarihe sor kökümüz anayurttadır bizim.
Boşluklara uzanmış çıkmaz izimiz bizim.

Altaylardan duyulur hâlâ sesimiz bizim.
Atalardan yadigâr bu kan bize arkadaş.

Arife tarif ne gerek. Şu bir kıt'a bile yazarın eğilimini göstermeye yetmez mi? Ama dâvamız bu değil bizim. Rüzgâra karşı savrulan.. Elbet sahibini bulacak.

3803 ve 4274 sayılı kanunların B. M. Meclisinde kabulü sırasındaki tenkidleri esas alarak kısaca cevap vermeyi daha akla yakın görmekteyiz.

a — Derler ki: — Devlet idaresinde *bir silsile-i meratip vardır. Nasıl olur da* 19-20 yaşlarında bir köy öğretmeni Nahiye Müdürünü, Kaymakamı, hattâ Valiyi atlar da şikâyetini Bakanlığa kadar götürür? Deriz ki: — Devlet idaresinin A dan Z ye kadar bozuk olduğunu bilen ve açıklayan hükümet elbette araba tekerine çomak sokmayı ve işi yokuşa sürmeyi marifet sayan bürokrasiye karşı dâvanın yürütülmesi için bunu düşünmüş ve öğretmene yetki vermişti. Bunu düzeltmek için, herhalde enstitüleri yıkmak gerekmezdi.

b — Derler ki: Kendisinden evvel köye tayin olunmuş ve daha kıdemli bir öğretmen varken yeni gelen Enstitülü öğretmenin hemen başöğretmen tayin edilmesi doğru olur mu? Deriz ki: Eski ve kıdemli öğretmen köy sorunlarına göre yetişmemiş ve köyün adamı *değildir. Tatilde çekip gitmektedir.* Onun için kendisi de bizzat tarım yapan ve mecburen tatilde de köyde kalan esasen o köyün köylüsü olan öğretmeni başöğretmen yapmakta sayısız faydalar vardır.

c — Derler ki: — Oğretmene verilen aylık ücret çok düşüktür. Şehir öğretmeni şu kadar alırken köy öğretmeni üvey evlât muamelesi görmektedir

Deriz ki: Köy öğretmeni memur değildir. *Tarımcı olmak hüviyetini kayb etmiyecektir.* Oğrenci yetiştirmedeki hizmetine karşılık belirli bir ücret verilmektedir. Ona asıl verilen ev, tarla, tarım hayvanı, tohum tarım ve işlik araçlarıdır. Bunlarla hayatını kazanacak ve bölgesine yeni ekonomik değer katacaktır.

d — Derler ki: — Kız ve erkek köy çocukları aynı mektepte yatılı okurlarsa neler olmaz. Bari bir de doğum evi açalım. Deriz ki: — Köy hayatında esasen kaç-göç *voktur,* Küçük yaştan beri davar gütmekte düven sürmede, hasatta ve harmanda beraberdirler. Oyunları müşterektir. Enstitü mezunu erkek eşini okul arkadaşları arasından seçerse bu dâvamıza en uygun şekildir. İkisi ayrı ayrı köy hayatında etki yaparlar. Birbirile*rinin dertlerine daha iyi ortak olurlar.* Erkek tarla ve işlik bakımından, kız da dikiş, nakış biçki yardımcı olur. Kız - erkek karması tehlikelerini ortaya sürenlere hak verdirecek sadece beş vak'a tesbit edilmiş ve 3 çift evlenmişler diğer 2 çift ise okuldan çıkarılmışlardır. Bu nisbeti şehir yatılı okul vakaları ile kıyasladığımızda vak'a adedinin nisbeti şehir okulları için daha fazla ehemmiyet arz eder, hem de karma olmadıkları halde.

ŞIMDI BIR SORU DA BIZ SORALIM MUSAADENIZLE

Bu Enstitüler köy çocuklarını eğitmek, köylü sorunlarını mümkün nisbette çözmek ve köy hayatında devrim yaratmak gayesile kuruldu değil mi?

Peki bu sistemin zararlarını herkesten evvel kendisinde hissetmesi gereken köyden, köyün kendisinden bugüne kadar niye bir şikâyet gelmedi de bunun avukatlığını hep başkaları yapar? Niye bu konuda yermeler, kasaba eşrafından köyün ağası varsa yalnız ağadan, ve... artık tipi açıkça bilinen politikacıdan geldi de köylüden gelmedi? Doktorluğu köylüyü soyma anlamına alandan geliyor da, köylüden gelmiyor? Köylünün bu okulları benimseyip benimsemediği nasıl belli olur mu diyorsunuz? Gayet basit. İlk kuruluş günlerinde talebe müracaatı ile sonraki *seneleri kıyaslarsak* belli *olur* değil mi? O hade gelin beraberce biraz rakkam konuşturalım. Bakalım köylü Enstitüyü istemiş mi istememiş mi.

1951 yılında yani Köy Enstitülerinin henüz adlarının değiştirilmediği ve sisteminin tamamen tersine çevrilmediği sene müracaatlara bakalım:

Amerikalı eğitimci bayan Wofford'un hükümetimizin daveti üzerine verdiği rapor*dan (Bak: Türkiyede Köy Enstitüleri* — Fay Kirby, İmece yayınları 1962 sayfa 375.)

Enstitüler	Müracaat eden	Alınan	Geri çevrilenlerin
Beşikdüzü	613	59	Çoğu köylerine birkaçı orta okula
Puluı	630	70	Köylerine
Düziçi	392	91	Köylerine
Kepirtepe	390	47	Köylerine
Dicle	237	95	Köylerine

Bu rakkamlar karşısında bir de kuruluş yıllarda Amerikan kolejinden devr alınan mükemmel tesisleri ile İzmir Kızılçullu Köy Enstitüsüne 50 talebe bulunamadığını düşünelim. En deni yermelere karşılık gene de köylü bu Enstitüleri tutmuş demek ki..

Cevap verin bana beni ikna edin *Bir köy* çocuğu olarak inandırın beni. Ama bu sefer aldatmacalara sapmayın. Yoksa sizlere rahmetli H. A. Yücel'in Meclis kürsüsünde verdiği cevabı tekrarlamak zorunda kalacağım. «Efendiler siz sırtına bindiğiniz at'ın sizin kadar akıllı olmasını istemiyor musunuz?»

... VE OKUL ARTIŞI (1942 - 1952):

Köy Okulu öğrenci sayısı	Oğretmen sayısı
402579 (% 25 kız)	6992
427865 (% 27 »)	6895
613527 (% 33 »)	9094
708946 (% 34 »)	10023
761244 (» » »)	11092
818305 (» » »)	12657
900885 (» » »)	14790
1.031737 (% 36 »)	16262
1.054306 (» 35,5 »)	18417
1.087057 (» 35 »)	19746
1.133380 (» 34 »)	21072

...sonları)

Bir A.P. toplantısı

İlçe Başkanı Tevfik Aşkın, ağzı laf yapar bir insandı. Masalar etrafında kümelenmiş yüze yakın insana daha ilk sözleri ile hâkim oldu. Onları, konuşmaların yapılacağı tarafa doğru saf bağlattı. Sonra toplantının amacını anlattı. Bu toplantı, AP Altındağ İlçe Teşkilâtının seçimlere hazırlık toplantısıydı. Bu toplantıda seçimler arifesinde AP olarak Altındağda alınacak tedbirler görüşülecekti. CHP'ye karşı amansız bir savaş açılmıştı. Bu savaşın tesirli olması lâzımdı. Kendileri ilçe teşkilâtı olarak ellerinden geleni yapıyorlardı. Ama, Milletvekili ve Senatör maaşlarına yapılan zam, TRT konusundaki tartışmalarda AP yöneticilerinin davranışları teşkilâtta bir moral çöküklüğü yaratmıştı. *CHP' liler bu konuları iyi is*tismar ediyorlardı. Bunlara cevap vermek gerekiyordu. Teşkilât olarak kendileri bu hususlarda cevap bulmakta âciz kalmışlardı. Toplantıya katılan sayın milletve*killeri kendilerine bu hususlarda* yardımcı olsunlardı.

İlçe Başkanı Tevfik Aşkın daha sonra, ilçe yönetim kurulu olarak yaptıkları ve yapacakları çalışmaları da anlattı. İnşallah yakında *yeni binalarına taşınacaklardı.* O zaman fakir vatandaşlar için bir doktor bulunacak, haftanın belirli günlerinde fakirler bedava muayene edilecekti. AP liler seçimler arifesindeki şu günlerde uyanık olmak, çok çalışmak zorundaydılar.

GÜNDEMDEN DIŞARI ÇIKMAYIN

Açış konuşmasını, «Ankarada Türk bayrağının yanında Adalet Partinin bayrağını dikeceğiz» diye bitiren ilçe başkanı, kahveyi dolduran dinleyicilere de talimat verdi: «Gündemden dışarı çıkmayın. Sorularınızın hepsi milletvekili sayın misafirlerimiz tarafından cevaplandırılacaktır. Soracağınız hususlar bellidir. Son günlerin siyasî olaylarını soracaksınız. Memlekette zenginle fakiri birbirine kırdırmak isteyen solcuların yaptıklarını soracaksınız...»

Olay, geride bıraktığımız haftanın ortasında Çarşamba akşamı, gecekondular semti Altındağda, Tuna kahvesinde AP ilçe yönetim kurulu tarafından düzenlenen bir sohbet toplantısında cereyan ediyordu. Toplantıya Ankara AP milletvekilleri Zühtü Pehlivanlı, Ferhat Nuri Yıldırım, Mustafa Kemal Erkovanlı, Antalya Milletvekili Hasan Fehmi Boztepe, Rize Milletvekili Şadi Pehlivanoğlu, Diyarbakır Milletvekili Alp Doğan Şen, AP Ankara İl İdare Kurulu üyelerinden Prof. Recai Ergüder, müteahhit Muammer Kıraner, Kemal Coşkun, Haydar Görk, Turgut Toker, Kemal Yılmaz, İl Genel Meclisi ve Belediye *Encümeni üyelerinden* bazıları ile Kırıkkale ilçe başkanı katılmıştı.

BEKLENMEYEN SORU

Yarısı normal kahve müşterisi ise yarısı da çevrenin AP lileri olan yüz kadar dinleyici İlçe Başkanının bu sohbeti kızıştırma konuşmasından sonra şöyle bir yerlerinden kıpırdadılar. Karşılarında bir sıra halinde ve görücüye çıkmış mahçup tazeler gibi partilerinin birinci derece değilse bile, *üçüncü beşinci* dereceden yöneticileri oturuyordu. Dinleyicilerden, başı kasketli biri kasketini eline alarak ayağa kalktı ve şöyle konuştu:

«İlçe başkanının da bildiği gibi, Altındağ teşkilâtı bina kirasını ve telefon ücretini ödeyemez durumdadır.

Telefon kapanmıştır. Milletvekillerinin gönüllerinden ne koparsa yardımda bulunmalıdırlar.»

Bu başlangıç büyük tepki yarattı, milletvekilleri ve öteki yöneticiler şaşırdılar. İlçe Başkanı Tevfik Aşkın, hemen lâfa karıştı, milletvekillerinin bundan alınmamalarını rica etti, kahvenin bir köşesine konacak tepsiye kim ne kadar istiyorsa o kadar yardımını bırakmasını rica etti. Sonra, konuşmayı başka bir istikamete çekmek için cerbezeli bir şekilde cebinden Son Havadis gazetesini çıkardı. Orada, Tekin Erer adındaki yazar tarafından nakledilen bir komünist şairin, Hasan İzzet Dinamo'nun komünizm propagandası yapan bir şiirini okudu ve, «Türkiyede sınıf farkları yaratılmak isteniyor. Bunları yapanlar Moskova uşakları, sorularınızı, milletvekillerine yapılan zam, TRT ve CHP nin tenkidleri konularında sorunuz» dedi.

LAF ANLAMAYANLAR

Nedense o akşam Tuna kahvesindeki toplantıya gelenler lâf anlamaz cinsindendi. Bir başkası kalktı, söylediği de şu oldu:

«Altındağ ilçesi hiçbir zaman imar edilmemiştir. AP nin katıldığı koalisyon hükûmeti de birşey yapamaz. Yaparım derse yalan söyler. Ne zaman ki iktidarı tek parti olarak ele alabilirsek o zaman istediğimizi yapabiliriz.»

Sonra acemi bir milletvekili adayı edâsı ile firaklı bir nutuğa girişti. Altındağlıların kara kaşların da kara kirpiklerinde ve gözlerinde 1946 ruhunu gördüğünü söyledi, bir hayli de alkış topladı.

Üçüncü konuşmanın sahibi altmışlık bir ihtiyardı. Derdi, yeni seçim kanunundaki oyların mühürlenmesi, müşterek oy pusulasıydı. Bunların aklını karıştırdığını söyledi. Sonra CHP Genel Başkanı İnönüyü kastederek «Bu memleketi bir kanser hastalığı sardı. Sayın büyüklerimiz iyi bir doktor bulsunlar da bir iğne ile bu kanseri yok etsinler» dedi, şu fıkrayı nakletti:

Bir köye yabancı bir imam tutulmuş. Fakat aradan uzun zaman geçtiği halde köyde ölen olmadığı için imamın cenaze kaldırmayı bilip bilmediği köylüler arasında merak konusu olmuş. Bunun için de bir deneme yapmaya karar vermişler. İçlerinden biri yalancıktan ölmüş, cenazeyi kaldırmak için de imama haber salmışlar. İmam, peki demiş, suyu hazırlayın geliyorum. Yalancı ölüyü tahtaya yatırmışlar, birine de su ısıtmasını söylemişler. Suyu ısıtan oyunu bilmediğinden suyu iyice kaynatmış. İmam gelip kaynar suyu yalancı ölünün başından aşağı dökmüş. Teneşirdeki yalancı ölü kayar suyu yer yemez doğrulmak istemiş ama bu kere de imam boynuna sarılıp sıkmaya başlamış. Sıka sıka da son nefesini verinceye kadar bırakmamış. Köylüler, artık bu öldü ne yapalım, olup biteni saklayalım demişler. Bir zaman sonra köyde gerçekten biri ölmüş, imama haber gönderilmiş. İmam, daha vakti var, erken yarın kaldırırız demiş. Köylüler ısrar edince de geçen defa acele ettiniz canı tam çıkmamıştı çok uğraştım, bırakın şunun canı tam çıksın da öyle kaldıralım» demiş.

Fıkrayı anlatan ihtiyar sonra bir kere daha milletvekillerine dönerek şöyle dedi: «Siz de ne duruyorsunuz? Basın gırtlağına çıksın canı..» kahve alkışlar ve kahkahalarla doldu.

KAPİTALİZMDEN ŞİKAYET

Sonra Belediye Meclisi üyelerinden Şeref Gücüyener konuştu. Mahallî dertlerden söz etti. Altındağa belediyenin ve il genel meclisinin yol yaptırmadığını, bir takım kapitalistlerin gecekonduların bulunduğu arsaları malımdır diyerek ele geçirmeye, gecekonduları yıktırmaya kalktıklarını söyledi. Milletvekillerini bu işe çare bulmaya dâvet etti. Bir ara da İl Genel Meclisi üyesi Naime Toksöz ile yol yapıldı yapılmadı konusunda bir ağız dalaşına girdi, ama araya girenler vasıtasiyle yatıştırıldı.

Derken dinleyicilerden biri Atatürk için saygı duruşu yapılmadığını söyledi. Etraftan bunu bir kongre toplantısı olmadığını, söyleyenler oldu. İlçe başkanı konuşma fırsatı kendisine gelmesinden memnun bir kere daha söze başladı. Gene Türkiyedeki solcuların yeraltı faaliyetlerinden, gizli ve açık propagandalardan bahsetti. Nihayet bir hayli gayretten sonra da mükâfatı olan alkışları aldı.

Birkaç kişi de «kahrolsunlar» diye bağırıştı. Sonra bir şoför söz aldı. Kendisinin AP ye ne kadar bağlı olduğunu anlattı. Müşterilerinin CHP li olduğunu anlarsa, onları otomobiline bile almak istemediğini, otomobilinde hiç kimseyi AP aleyhinde konuşturmadığını nakletti. Ardından, AP nin koalisyon ortaklarını incitmeden iyi hükûmet edebilmesi için siyasî taktik kullanması gerektiğini söyledi. Zam konusunda partinin ve milletvekillerinin açık bir şekilde cephe almamalarından dert yandı. TRT tartışmasında da susmanın yerinde olmadığını söyledi. Halkın bu yoldaki düşüncelerinin yoklanmasını ve taktiklerin ona göre yapılmasını istedi.

Şoför vatandaş iyi bir taktisyen olduğunu ispat için de örnek verdi: Meselâ dedi, zam mevzuunda red teklifi getirilirdi, fakat nasıl olsa zam kabul edileceğinden, biz gördüğünüz gibi red ettik ama Meclis kabul etti denir, halkın gözünde iyi not alınırdı.

Derken Altındağ ilçesine bağlı köylerden birinden gelmiş bir vatandaş konuştu: «Bizi AP hükû*meti de unuttu,* yolumuz yok, suyumuz yok» dedi. Milletvekillerine döndü, «bunları not alın, yarın bunları kullar olmasa Allah soracaktır» dedi, salonda bir kahkaha kopunca da inatla, «vallahi de so*rar, billahi de sorar*» dedi.

Vakit bir hayli gecikmişti, dinleyicilerin arasında sandalyelerinin üstünde uyuklamaya başlayanlar görüldü. Bu sırada kahvedeki oyun masalarının etrafına sokulan üç beş çocuk da bunlarla oynamak istediler ama ilçe teşkilâtı mensupları tarafından kovalandılar. Sonra da İlçe Başkanı milletvekillerinin konuşacağını «hazırun» a «tebşir» etti. İlk olarak Ankara milletvekili *Zühtü* Pehlivanlı konuşacak dedi.

Pehlivanlı cakalı bir şekilde konuşmaya başladı, halkın yüreğinin yanık olduğunu, bunu kendilerinin de bildiğini söyledi. Yol da yapılacaktır, su da getirilecektir dedi. Sonra sesini iyice yükselterek, «Türkiyeye asla bir Sovyet Cumhuriyeti dedirtmeyeceğiz» dedi. Ancak bu sözü öylesine yüksek tonda söyledi ki birden sesi kısıldı. Konuşmasına devam etmek istedi edemedi, sesi bir garip ve boğuk çıkmaya başladı. «Türk vatanında Türk bayrağı dalgalanacaktır» derken dinleyicilerden birisi ocakçıya doğru seslendi, «su verin boğuluyor.» Pehlivanlıya hemen su koşturdular. Pehlivanlı heyecanı için özür diledi. Sonra Millî Bakiye sistemi konusuna geçerek, «bunu törpüledik, zaten biliyorsunuz Meclisten tam çıkmadı, değişiklikleri istediğimiz gibi yapacağız» dedi.

KIRKPINAR MEYDANI GİBİ

Pehlivanlıdan sonra sözü Pehlivanlıoğlu aldı. Sözlerine CHP ye çatarak başladı, yurt dışına işçi gönderilmesi işini CHP nin bu milletin başına sardığını söyledi. CHP liler böylece AP lileri yurt dışına göndererek sayılarını azaltmak istiyorlar dedi. Sonra komünizm konusuna geldi. Bazı servet sahiplerinin bile komünizmi yaymak istediklerini fakat Türk işçisinin buna âlet olmayacağını anlattı. Sözlerini, «komünistlik uğruna türlü dolaplar çevirenlere binlerce lânet» diyerek bitirdi. Yanakları kıpkırmızı olmuştu.

Sohbet toplantısının en çok alkışlanan hatibi «Sayın Celâl Bayarın özel doktoru Sayın Prof. Dr. Recai Ergüder» oldu. Kendisi ne yürekten alkış tutuldu. O da AP nin halkın partisi olduğunu, halkın derdine ancak bu partinin deva bulabileceğini söyledi.

Toplantı, gece yarısına yakın saatlerde, Altındağlı AP lilerin moralleri iyice düzelmiş ve 1965 seçimlerinde tek başına iktidara geleceklerine inanmış olarak sona erdi. Misafirler kapı önünde park etmiş hususî arabalarına bindiler Yenişehir ve Kavaklıderedeki apartmanlarına, dinleyiciler de gecekondularına doğru yola çıkıp dağıldılar.

C. I. A. sobatajları

Amerikan Gizli *Istihbarat Teşkilâtını (C.I.A.), dünyanın dört* köşesinde tertiplediği hükûmet darbeleriyle ve Türkiyede başbakan arama faaliyetleriyle YÖN okuyucuları çok iyi tanırlar. Bu marifetli teşkilât, sadece hükûmet darbeleri düzenlemez, çeşitli yalan haberler ve oyunlarla büyük siyasi manevralar çevirir. Şimdi ısrarla, Sovyetlerin Makarios'u en ağır silâhlarla donattığını *yaymakta ve Türk basını, vatansever hislerle, bu oyunun âleti ol*maktadır. Sovyetler böyle marifetler yapmaz demek istemiyoruz. Ama bilinen bir gerçek vardır: Makarios ve Grivas'ın kuvvetleri esas itibariyle NATO silâhlarına sahiptir ve Adanın silâhlanması herkesin gözü önünde ve Amerikanın açık tasvibiyle yapılmıştır.

C.I.A. şimdi neden Sovyetlerin Makarios'u silâhlandırdığını *ısrarla yaymaktadır? Maksat, Türk dış politikasında bağımsızlığa* kayışı engellemek ve Türkiyeyi Enosis'i kabule zorlamak. Nitekim, bu oyunu en yetkili şahıslardan biri, eski Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, bir diplomat ağırbaşlılığı ile açıklamaktadır:

> Bazı haberlere göre, Sovyetler Birliğinin, bir taraftan «Federasyon» dan bahsederken Türkiyeye kur yaparken, diğer taraftan da Kıbrıs Rumlarına, uçaksavar füzeleri ve tanklar dâhil olmak üzere, her türlü silâh ve mühimmat verdiğine dair çıkan rivayetler, Birleşik Amerika tarafından Sovyetlerin, Türkiye ile Yunanistanı çatıştırıp, NATO'yu parçalama çabası olarak yorumlandırılmakta imiş. Genel olarak Kıbrısa silâh sevki hakkındaki haber ve tefsirler üzerinde gerçekten, büyük bir itina ve hassasiyetle durmak gerekmektedir. Sovyetler Birliğinin, Kıbrısa, devamlı olarak silâh vermekte olduğuna dair ilk ihbarlar üzerine, Ankarada Büyükelçiliğe müracaat edilmiş ve alınan cevapta, evvelce Kıbrıs ile yapılan silâh anlaşması gereğince, Makarios'a bir miktar silâh gönderildiği, fakat bizim Moskova görüşmelerimizden itibaren Kıbrısa her türlü silâh sevkine son verildiği ve bu kararın Makariosa da tebliğ edildiği bildirilmiştir. Silâh sevkiyatı haberlerinin tekrar ortaya çıkması üzerine, Sovyetlerin eski teminatlı cevaplarını yeni teşebbüslere konu yapmak ve herhalde bu silâh verme meselesini kökünden sağlama bağlamak için Hükûmetimizin gereken vazifeyi yerine getireceğine şüphe yoktur.
>
> Bu veçhe, işin Sovyetlere taallûk eden safhasıdır. Bizim hesabımıza vâki hassasiyet ve ikazlarından dolayı Amerikan müttefiklerimize teşekkürle mukabele ederken, biz de, sadece rivayet ve şüphe üzerine değil, çok gerçek malûmata istinaden bildiğimiz ve ancak Amerikan dostlarımızın bertaraf *etmeğe kaadir olacaklarına kani bulunduğumuz diğer bir si*lâh sevki meselesinden bahsetmek ihtiyacını duyuyoruz. Kıbrısa müteveccih bu sevkiyat aylardan beri, Yunanistan tarafından yapılmaktadır. Doğu Akdenizde müttefik devletler donanmalarının gözleri önünde, hiçbir mümanaat görmeden, Yunan limanlarından Kıbrısa, adetleri on bine yaran asker *gönderilmiş ve bu ordu Yunanistan tarafından, en ağır silâh* ve mühimmatla teçhiz edilmiştir. Yunanistan bu hareketiyle, yürürlükte bulunan andlaşmaları bir defa daha ihlâl etmiş ve gerek bağımsızlığını, gerek toprak bütünlüğünü korumayı imzasiyle teyid ve taahhüt etmiş bulunduğu adayı askerî işgali altına almıştır' Yunanistan, ayrıca, NATO adına, Amerikan Hükûmeti tarafından kendisine verilen silâhları, tahsis harici olarak Kıbrısa gödermek suretiyle, Amerikan Kongresi tarafından kabul edilen kanunları da ihlâl etmiştir. Bütün bu kanun dışı davranışlar karşısında Amerikan Hükûmetinin göstermiş olması gereken tepkiyi öğrenmek bizim için çok aydınlatıcı olacaktır.

Oynanan oyun ortadadır ve eski Dışişleri Bakanı, yeni Hükûmeti, bu oyuna gelmemesi için ikaz etmektedir.

Toplumun uyanık çevreleri *de, C.I.A.'yı artık iyice tanımalı*dırlar. 7 Nisan 1965 tarihli Yeni Gazete'de «C.I.A.'nın bir sabotajına Kennedy'nin nasıl engel olduğu açıklandı» başlıklı yazı, C.I.A.'nın ne müthiş şeytanlıklar yapabileceğini göstermesi bakımından ibret vericidir. Yazıyı aynen yayınlıyoruz:

> Max Frakel'in New-York Times'ta çıkan bir makalesi, Başkan Kenendy'nin, 1962 de Kübadan Rusyaya gönderilen şeker yükünü sabote etmeyi hedef tutan bir C.I.A. (Amerikan gizli istihbaratı) teşebbüsüne engel olduğunu açıklamaktadır. Amerikan gizli servisler kimyasal bir metotla şekeri kullanılmaz hale getirerek Sovyet halkında Küba aleyhine bir cereyan uyanmasını temin etmek, böylece de Moskova ile Havana'nın arasını açmayı umuyorlardı. Olay, şekeri nakletmek için Sovyetler tarafından kiralanan İngiliz bandıralı Streat-Hill gemisinin 22 Ağustos 1962 de bir resife çarparak hasara uğrayan uskurlarından birinin tamiri için, Porto Rico'daki San - Juan limanına demirlemesiyle başlamıştı. Geminin tamiri için bir kaç hafta gerekliydi. Tamir çalışmalarını kolaylaştırmak amacıyla da şekerin bir kısmı liman antrepolarına taşınmıştı. Şeker yükünün Amerikan C.I.A ajanları tarafından kullanılmaz hale getirilen bu kısmıydı. Ajanlar, atrepolara girmişler, zehirleyici nitelikleri olmıyan bir kimyasal metotla şekeri kullanılmaz hale getirmişlerdi.
>
> Bir süre sonra, Streatham - Hill tamiratını bitirmiş hareket hazırlıklarına girişmişti. Şekerin antrepolarda olan kısmının gemiye yükleneceği bir sırada, 10 Eylûl'de, Başbakan Jonh Kennedy sabotaj işinden haberdar edilmişti. Müthiş bir öfkeye kapılan Başkan Kennedy şekerin sabote edilen kısmının Rusya'ya gitmesini önlemek için her türlü tedbire başvurulmasını emretti. Başkan kimyasal savaşa örnek verilmiş olmasını katiyen istemiyordu.
>
> Antrepolarda sabotaja uğramış şekere Miamili bir sanayici sahip çıkmıştı. Şekerin sahabinin Küba'dan çok Sovyetler olmasına rağmen bir Porto - Rico mahkemesi antrepolardaki şekerin sanayiciye verilmesine karar verdi. Miamili sanayiciye göre, Küba Hükûmeti Havana'da bulunan bazı mallarını millileştirmişti. Sanayici böyece, millileştirilen mallarına karşılık, şekere el koyuyordu. Sovyetlerin uzun bir süre hukukî ve diplomatik yollardan durumu protesto etmeleri ise tabiî hiç bir sonuç vermiyecek ve Streatham - Hill 11 Kasım'da şekerin sabote edilmemiş kısmıyla yoluna devam edecekti.
>
> Yazı sahibi Max Frankel Miamili sanayici olayının gerçekte, sabote edilen şekerin «yoluna devam» etmesini önlemek amacıyla yaratıldığını da ayrıca belirtmektedir.

BATICILIK, ULUSÇULUK VE TOPLUMSAL DEVRİMLER: X

«Tarih Tezi»nin temel kavramları

Atatürkçülük batıcılık değil, toplumsal devrimciliktir... Devrimciliğe en aşırı şekilde düşman olan Abdülhamit devri, *batıcılığın en aşırılaştığı zamandır. Batılılar, Atatürk dönemini batıcılık düşmanlığı, Menderes dönemini ise batıcılık sevgisi dönemi olarak anlarlar.*

NİYAZİ BERKES

Evvelce gördüğümüz gibi, Atatürk'ün tarihle ilgisi Osmanlıcı, İslâmcı ve Batıcı tarih görüşlerine karşı çevrilmiş bir arayış olarak başladı. Fakat Atatürk o zaman biricik milliyetçi tarih görüşünün temsilcisi olarak ortada bulunan Türkçü tarih anlayışı ile karşılaşınca onu da benimseyemedi. Zaten Türkçülerin de onun devrimcilik ve uygarlık anlayışını benimseyemediklerini görmüştük. Gökalp'ın anladığı anlamdaki bir ulus biriminin artık bir «mefkûre» bir hayal olmaktan çıkıp bir gerçek haline gelmiş olduğu bir zamanda «Türkçülük» diye bir dâvanın devamını anlamsız bularak, Kemalist devrimciliğe uyamamış bir ideolojinin yuvası olan Türk ocaklarını kaldırdı. Halkevleri'nin kuruluşu, Meşrutiyet dönemi dolayısıyle anlattığımız ve o zaman gene kısaca *anlattığımız* şartlar altında kopuntuya uğrayan Halkçılık hareketinin özleyişlerine dönüldüğünü gösterir. Yâni, evvelce Halkçılık hareketini bozup *onun yerine geçen Türkçülüğün* yerine şimdi tekrar Halkçılık hareketi getirilecekti. Bu şekilde başlayan bu hareketin âkıbeti, tarih tezi âkıbetine benzediği için burada ayrıca onun eleştirmesine girmiyeceğiz.

Tarih tezi, şu halde bu saydığımız tarih görüşlerindeki «ırk», «hars», «medeniyet», «din», «devlet» kavramlarını eleştirmeye çeken çabaların yaratığı olarak şekillenmeğe başladı. Şimdi bu kavramları alarak bu görüşün, eski görüşlerden farklı olan yanlarını kısaca belirtmeye çalışalım.

IRK KAVRAMI

Birçok aydınlar, özellikle Batıcı aydınlar tarih tezinin ırkçılık olduğunu sanırlar. Halbuki bundaki ırk kavramı, kafatasçıların anlayışından o kadar farklıdır ki yalnız bu farklılık, ırkçıların o teze ve Atatürk'e düşman olmalarına yeter. Aydınlar ırkçılığa olan antipatilerinin etkisi ile kafataslarının bilimde ne işe yaradığını görmezlikten gelmek zorunda kaldıkları gibi, okullarda da bilgisiz öğ*retmenler elinde tarih ırkçılığı* yarayacak şekilde öğretilmiştir. Aydınlar, bu antipatinin etkisiyle ırkçılarla alay etmek için onlara kafatasçı» adını taktılar. Bununla, insan kafalarını inceleyen antropoloji ile ırkçılığı karıştırmakta olduklarını gösteriyorlar. Gerçekte, ırkçılar antropometri ve arkeoloji bilmiyecek kadar cahil kişilerdir. Bilimsel açıdan «race» kavramı, yazılı tarihten önceki uygarlıkları bilmek için kullanılan kavramlardan biridir ve bunun Türkçe karşılığının «ırk» değil, «cins» olması gerekir. En eski uygarlıklardan bize topraklar altında bir takım kalıntılar kalmıştır. Bunların bir kısmı, kullanılan eşya, bir kısmı bitki ve hayvan kalıntıları, bir kısmı da insan kemik *ve kafalarıdır. Bunlar kalmamış* olsaydı, yazıdan önceki tarih belki hiç bilinmiyecekti. Bu kalıntılar, teknoloji, botani ve zooloji bilimleri tarafından yapılan sınıf*landırılmalara göre cins veya türlere ayrı*lırlar. Işte, tarih tezindeki anlayış bundan ibarettir. Bunda, kültürleri veya uygarlıkları ırklar yaratır; şu kafa tasında şu keramet vardır; şu ırk bu ırka üstündür gibi inançlar yoktur.

Belirli kemik ve kafa ölçüleri gösteren insan kalıntıları sayesinde tarihten önceki zamanların medeniyetlerinin zamanı, yerleri, yayılma veya gelişme alanları hakkında bilgiler edinilmektedir. Bu «race» kelimesi için kullanılan «ırk» kavramının yanlışlığı birçok kafa - karışmalarına sebep olmuştur. Sıradan olmayan kavramlar için kendi dilimiz olmayan yabancı bir dilden kelime alıp kullanmanın bir cezasıdır bu. Bu kelimenin, eğer Arapça'dan alınacaksa, *doğru karşılığı «ırk» değil,* «cins» tir ve o dilde bugün bile karşılığı budur. «Irk» kelimesi Arapçada «damar» demektir ve bunun bilimsel insan ve ke*mik cinsleri kavramı ile bir ilgisi yoktur;* Avrupa dillerindeki «race» kelimesinin de karşılığı değil sadece basbayağı damar demektir. Irçılık bir soydan, bir aileden, bir kabileden, bir kast veya sınıftan, bir dinden olmanın keramet asalet, kudret, imtiyaz hak, üstünlük temeli olduğuna, bunu kanla geçtiğine inanırlar. Onun için bunlara kafatasçı değil, kancı demek gerekirdi.

Arkeolojide kafa ve kemik işe yarayacak ölçü işini gördüğü halde, kan bu işi göremez. Kafa ve kemik, kütlür ve medeniyet sebebi değil, bir kültür ve medeniyete mensup insanların geriye kalan bir izidir. Bugün kanın işe yaradığı alan tıptır. Alfabenin ilk harflerine göre adlandırılan kan grupları, kan kaybı vak'alarında bilinmesi gerekli bir şeydir. Bir lordun hayatını başka bir lordun kanı değil mensup olduğu kan grubunda bulunan *bir fakirin veya işçinin kanı kurtarabilir.* Milletler bu kan gruplarına göre ayrılmazlar; hepsinde bu gruplar vardır.

Osmanlı imparatorluğunun ekonomik *ve politik kargaşalığının yankılarından* biri de, halâ zararını çektiğimiz, dil ve semantik anarşisidir. Irçılık bu kan, ırk gibi kelimelerin semantik anarşisini, *Nazi* ideolojisi lehine kullanan bir yabancı ajanlığından başka bir şey değildir. Irkçılık, tarih kavramlarına yeni milliyetçilik anlayışına göre anlamlar vermeğe çalışan tarih tezine düşman oldukları gibi, Türkçenin dilce, Türk düşününün semantikçe arınması çabalarına da, bu yüzden, düşmandır.

Insan unuvlarında keramatler düşünmek, insanların anatomiden cahil oldukları zamanlarda görülmüş bir şeyse de Türkler arasında kan mitolojisi yaşamamıştır. Tersine Türkler hiç çekinmeden kan karışmasını siyasî ve millî politikalarının prensiplerinden biri yapmışlardır. Belki de, tarihte hayatiyet göstermelerinin sebep*lerinden biri bu olmuştur. Aslında din* tabularından gelen ırkçılık yani kancılık duygusu Türklere özgü bir duygu olmadığından, ırkçı fikirler taşımak bir adamın *Türk olmadığının en kuvvetli delilidir.*

DIN VE DEVLET KAVRAMLARI

Türkler, ırk ve kan üzerine kurulu toplum olmadıkları gibi, din üzerine kurulu toplum da olmamışlardır. Türkün tarihsel varlığı devlet, ordu ve ekonomiye, özellikle endüstriye dayanır. Bunlarda özgürlüğünü ve bağımsızlığını yitirdi mi yandığının resmidir; onu ne kendi vatanında, ne de başka vatanlarda ne ırk kurtarır ne de din; sadece Türklükten çıkar.

«Türk» kelimesi üzerine bir sonuca vardırılamıyan tartışmaların incelenmesi bize gösterir ki, bu adla ne bir ırk, hatta

Futbol oynamak milliyetçiliktir, Türkçe ezan okumak Türklüktür, Kur'anı Türkçeye çevirmek bizi aydınlatacaktır gibi idd'alarla yapılan şeyler kimseyi aydınlatmadığı gibi, toplumu da kalkındırmaz, üstelik toplumu kalkındıracak çabalara karşı halk arasında direnme yaratır.

ne de bir kavim vardır. Dili Türkçe olan *çok sayıda kavimler vardır; fakat kavim*likten çıkmış daha da çok sayıda Türk vardır ve tarihte en çok bunlara «Türk» denmiştir. Türkler, eski ve ortaçağ tarihlerinde hiç bir ırkın, hiç bir kavmin yapmadığı bir işi yapmakla ayrılmışlardır. Kavimleri, kabileleri, hatta ulusları kan akrabalığı ve din grupları halinden çıkarıp onları endüstri grupları halinde örgütlü birimler olarak kümeleştirmişer, onları devlet vatandaşlığı içinde apayrı bir düzen kurarak Töre yani toplum kanunu altında toplumlardan yapılmış devletler kurmuşlardır. Türk, peygamber veya ruhanî yaratmamış; kilise veya papas çıkarmamış; fakat ordu, devlet, devlet adamı lonca ve zenaatçiyi tarih boyunca bol bol yaratmıştır. Kurduğu devletlerin hiç biri de ırk devleti, kavim devleti, din devleti olmamıştır. Türkün bu işte kullandığı teknik, Töre yani kanunsal düzenlenme tekniği ve zenaat gruplarıdır. Çinde bunu yaptı; Uygur medeniyetinde bunu yaptı; İranda, Hindistanda, Anadoluda, Balkanlarda bunu yaptı; tâ Osmanlı devletine kadar nerede bir devlet kurduysa bunu yaptı. Hindistan'a «Ordu» adı altında bir dil verdi; oradaki halkın önemli bir parçasını bu dil sayesinde birleştirdi. Oradaki *Türk hükümranlığı kalkınca bu dil, tıpkı* Osmanlıca gibi uygarlık önemini kaybetti; yarın için artık yaşama imkânı da yok gibidir. Balkanlarda Sırp diline giren Türkçe kelimeler üzerine bir inceleme yapan bir Sırp dilcisi, bu dile Türkçeden hemen hiç tarım terimi girmediği halde hemen hemen bütün endüstri kelimelerinin Türkçeden gelme olduğunu hayretle gördü. Çünkü Roma devrinden sonra Balkanlarda medeniyet ve şehir hayatı ölmüş, orası bir geri tarım memleketi haline gelmişti. Balkanlara lonca sitemini ve yeni endüstrileri ve şehir hayatını Türkler getirdi. Türkler, kolonizasyon metodları ile çiftçiliği bile iptidai kabile köylülüğünden çıkarıp bir endüstri haline getirmişlerdir. Avrupalılar arasında yaşayan ve Türklerin köylülükten başka bir şey bilmedikleri yolundaki kanı, Osmanlı devletinin devlet ve ekonomi özgürlüğünü yitirmesinden doğan yıkıntının mahsulüdür. Gene bundan ötürüdür ki bugünkü Türk milliyetçiliğinin öz davası devlet ve eko*nomi bağımsızlığı ve özgürlüğü davası ol*mağa mahkûmdur. Bugünkü Türk'ü ırk ve mukaddesat milliyetçiliği kurtaramaz sadece onu yok etmeğe yarar.

*Irkçılık, dincilik, şeriatçılık, mukad*desatçılık gibi şeylere dayandırılmak istenen bir milliyetçilik Türk geleneklerinden yalnız farklı değil, onlara taban tabana zıt şeylerdir ve kökü dışarıda ideolojilerin modasına kapılarak yayılmış Türk düşmanlığı fikirleridir. Türkologların «Türk» kelimesi ve kavramı üzerine ya bilgisizliklerinden ya da görüşsüzlüklerinden ötürü yarattıkları kargaşa da, Atatürk'ün düzeltmeğe çalıştığı bir anarşi yaratmıştır. «Türk» kelimesine gelince, nedense Türkologların dili tutulur; yarı dilsiz cahil insan rolleri alırlar; ya da başka konularda serbest serbest attıkları halde bu noktada birdenbire çok titiz, *şüpheci bilgin rolüne girerler.* Louis Bazin müstesna, ben bu konu üstüne aklın alacağı şekilde aydın bir lâf eden Türkoloğa raslamadım. Benim anladığım şudur: Türk düzenine girmiyen, dili Türkçe olan kavimler Türk olarak değil, sadece kendi kavim adları ile anılırlar. Buna karşılık, bu düzene girenlerin bir kısmı dilce Türk, bir kısmı dilce Türkçeleşmiş olabilir, fakat bütün dünya bunlara daima «Türk» demiştir. Bizim Osmanlı dediğimiz (bu da sanıma göre 19 uncu yüzyılın icadıdır) kimselere yüzyıllar boyu hem Araplar, hem Avrupalılar «Türk» demişlerdir. (Namık Kemal'in bir Osmanlılık yazısını onun zamanında Ingilizceye çeviren bir Ingiliz, farkına varmadan, Kemal'in bütün «Osmanlı» kelimelerini «Türk» kelimesiyle İngilizceye çevirmiştir). Buna karşılık, dili Türkçe olup da Türk uygarlığına ve siyasî tarihine girmiyen kavimler hep Türklükten dışarı kalmışlar ve onlara ne kendileri ne de kimse «Türk» dememiştir. Bu yüzden, son zamanlara kadar Avrupalı, bizim Türk saymadığımız kavimleri *bile* Türk saydığı *halde,* Türkçülerin Türk demeye başladığı Ortaasyalı kavimlerin kavimlikte kalanlarına kendileri bile Türk dememişlerdir.

UYGARLIK TARIHI VE TURKLUK

Işte Türkün harslar tarihinde bulunamayışının; Türkün peygamber ve ruhanî dinlerinin temsilcileri tarafından tarihe sokulmayışının; işte Gökalpın sanısı zıddına, Türkün harsçılık değil uygarlıkçılık oluşunun nedenleri. Türkler tarihte din *ve* hars kurucuları olarak değil, dev*let ve uygarlık kurucuları, yapıcıları, ta*şıyıcıları olarak gözükmüşlerdir. Kültürler tarihinde Türk bulunamadığı halde, uygarlık tarihinde Türkün yeri o kadar çok, o kadar geniştir ki bu ister istemez Atatürk'ün tarih görüşüne, herkese mübalâğacılık gibi gözüken bir genişlik vermiştir ve ne yazık ki Islâmlığa veya Avrupalılığa karşı aşağılık duygusu içinde yaşayan bazı aydınlar tarafından bir palavracılık haline getirilmiş, aklı başında kimselere de kendini inandırmaz hale sokulmuştur. Fakat, tarihteki yerini ve anlamını bulmak, muhayyeleye ya da palavraya değil bu günün gerçeklerine ve yarının isteklerine göre onu değerlendirmek gerçek Türk milliyetçiliğinin işi olmalıdır.

Türk ne bir ırktır, ne de bir din toplumu. Ne harsçıdır, ne de kavimci veya kabileci. Nasıl ırk geleneğinde yeri yoksa, hars *taassuplarının çeşidine de gir*memiştir; girdiği zaman mağlûp ve perişan edilmiştir. Ethno-centrik olmamış; Christo-centrik hiç olmamıştır. Böyle olduğu halde, tarih boyunca öğütlü bir devlet olarak daima, hiç ummadığımız yerde sivil ve askerî düzenleyici olarak vardır. Bu düzene, ayrı ırklardan, kavimlerden hattâ dinlerden insanları birleştirmekte, hattâ bazan kaynaştırmakta Türk devletçiliği ve toplumculuğu kadar, tarihte başka hiç bir kuvvet muvaffak olamamıştır.

Türk tarihi bir hars tarihi değil, bir medeniyetler tarihidir. Türkü din kültürlerinde aramak da beyhudedir. Türkün dili bile, ırk diline nasıl yabancı ise, peygamber ve ruhanî dinlerine *hiç* elverişli olmayan bir dildir. Türkün din dili diyebileceğimiz dil (ki din senkretistliği ve pantheizm düşünüşüdür) meselâ Yunus *Emre'de gördüğümüz dildir. Incilin ve* Kur'anın Türkçe tercümelerine bakınız: takır takır ederler ve Türkçe dinî bir duygu yaratmazlar; Türkün aklına da seslenmezler. Bu yüzden, Kur'anı Türkçeye çevirme çabaları da başarı gösterememiştir ve belki de göstermiyecektir. Türkün Türkçeye çevirdiği Kur'anı da zaten o dilin sahibi olan Arap, Kur'andan saymamaktadır; çünkü Arabın din ve tarih anlayışı, çekirdeğinde medeniyetçi değil, harsçıdır (Ancak son zamanımızdadır ki Arap ulusçuluğu bu ırkçı veya dinci hars ulusçuluğundan kurtulma çabası içine girmiştir). Atatürk Kur'an tercümesi çabasını denedikten sonra, onun hem lüzumsuzluğuna, hem faydasızlığına vararak işi bırakmıştır. *Öyle olduğu halde,* akılcı, aydınlanmacı Batıcı aydın hâlâ bu Kur'an tercüme etme işinde bir keramet var sanmakta, bilmeden gericiliğe hizmet *etmektedir. Bu noktaya tekrar döneceğiz.*

UYGARLIK TARIHI VE HUMANIZM

Eski olsun, yeni olsun tarih-yazanlar *peygamberlerin ve rahiplerin yaptığı* veya dediği şeylerin en akıl almaz saçma ayrıntılarına kadar kitap üstüne kitap yazıyorlar. Yalnız Isa hakkında yazılanlar koca bir kütüphaneyi dolduracak kadar çoktur. Öyle olduğu halde, Batı tarihçiliği hâlâ bugün bile onu keşfetmekle meşgul. Mitolojiler üstüne yazmak tarihçilerin çok sevdiği bir şey; okuyucular da ondan hoşlanıyor. Buna karşılık, insanlığın teknik, ekonomik ve uygarlık tarihi hemen hemen hiç bilinmiyor. Türkün tarihi de teknoloji, ekonomi ve uygarlık tarihinin içine konmadıkça anlaşılamaz. Tarih-yazanlar, insan hayatının gerçek şart ve biçimlerini tanımaktan ziyade, ırk, sınıf, din veya çıkar hizmetine *efsaneler yaratacak kutsal değerler tarih*çiliğinden baş kaldıramadıkları için uygarlık tarihi hâlâ bilinmez bir kitaptır.

Insanlığı ancak böyle kendine kapan*mışlık değerciliğinin tarihçiliğinden* arınmış bir tarih görüşü birbirine yaklaştırabilir. Atatürk'ün tarih görüşü yalnız Türk milliyetçiliğine yeni bir anlam katma değil, aynı zamanda bütün insanlık ve uygarlık tarihine tutulmuş yeni bir yön ışığıdır.

İşte, Hıristiyan harsçılığı, Islâm Araplığı ve sömürge Türkolojisinin taklitçiliğinden başka bir şey olamayan kökü dışarıda milliyetçilikle uydurma batıcılığın ona isyan etmesinin hikmetleri bunlardır.

ATATURK ULUSÇULUGU ZEKI VELIDI ULUSÇULUGU

Öyleyse, Kemalist devrimciliği nasıl oldu da bir yandan eski usul batıcılık şek*line sokulurken, bir ayndan da bir mega*lomani ulusçuluğu, dünya uygarlığına düşman bir şovenlik haline sokuldu? Atatürk'ün tarih tezi, gerçekten bu muydu?

Türk aydınlarının ve tarihçilerinin geçmiş dönemlerdeki anlattığımız görüşlere göre kafalarının şekillenmiş olmasının cezasını, bu önemli dâvâ çekti. Bunların

elinde dejenere edilmek, tezin düşmanı Türkologlar önünde duraklamak, onların rengine girmek âkıbetine uğradı. Cumhuriyet döneminin aydınları, tarihçileri, iktisatçıları, edebiyatçıları, din, sanat, kültür ve eğitim işleriyle uğraşanları bu tarih görüşünün belirttiği ulusçuluğu anlayamamışlar; bağımsız Türk kalkınmasının, halk kitlelerinin kurtuluş ve yaratıcılığının emrinde onu ayrıntıları ile işlemek ödevini yapmamışlardır. O zamanın dergilerine bakınız: bunlarda bu memlekette Atatürk ve Atatürkçülük diye bir şey olduğunun tek izlemi olarak, aslında mebusluk arizası olan dalkavukluk yazılarından başka bir şey bulamazsınız. Atatürk'ün, Türk okumuşlarını hiç sevmemiş olmasına, onlara istihfaf hattâ bazan istihkarla bakmış olmasına hiç şaşmamak lâzımdır. Türk okumuşu da, ya bir diktatör ya da tapınılacak bir put çerçevesi içine sokmadıkça onu anlayacak başka bir yol bulamamıştır. Bir milletin düşününün temsilcisi olan okumuş kitlesinin bir defa kafası çığırından çıkıp bozulmasın, onu Atatürk gibi bir kuvvet adamı bile düzeltemez. Osmanlı tarihinin Koma Devrinden sonra başlayan tarih şuuru ve hafıza kaybından sonra, bu yazı dizisinde gözden geçirdiğimiz çarpıklıklar onun önünde bir dağ gibi yükselmişti.

Tarih tezine karşı çıkan isyan, evvelce anlattığımız tarih görüşlerinin temel kavramları üzerine yerleşik inançlara dokunduğundan çıkmıştı. Asıl kavga, ayrıntılar üzerine değil, asıl görüş üzerine idi, fakat ayrıntılar üzerine süren tartışmalar asıl kavga konusunun niteliğini gözden kaybettirmiştir. Asıl ayrıntılar üzerindedir ki Atatürk'ün tarih tezinin ulusçuluğu öldürülmüştür. Tarih konusunu spekülâsyon vesilesi yapan çıkarcılar, asıl dâvâyı anlamadan onu kendi politik çıkarları için alabildiklerine sömürmeğe başladılar. Uydurma etimoloji makaleleriyle, akın piyesleriyle gündelik gazetelere kadar taşan iddialarla, uydurma benzetişlerle meseleyi tanınmaz bir hale getirdiler; hattâ görüşe aykırı kavramları da sokarak Atatürk milliyetçiliğinin yerine Zeki Velidi milliyetçiliğinin zeminini hazırladılar.

DAGDAN GELIP BAGDAKINI KOGAN ADAM

Atatürkün tarih görüşünün sömürücüler elinde kalmasında, Atatürk'e meydan okuma kudretini gösteren Başkırt nasyonalisti Zeki Velidi'nin önemli bir rolü olmuştur. Ulusal tarih şuurundan yoksun aydınların sabotajı sayesinde onun, Rus ve Alman historiyografisinin prejüjelerinden kurtulmayan tarihçiliği, Atatürk'ün tarihçiliğini yenerek onun yerine geçmiştir ve yıllardan beri Türk tarihçiliğine hükmetmektedir. Onun bu kudretine şaşmamak elden gelmiyor: Başkırt cumhurbaşkanlığını elinden kaçırmak talihsizliğine uğrayan Zeki Velidi, Türkiyenin cumhurbaşkanını, Türk düşününden sürgün edip onun yerine oturmak dehasını göstermiştir.

Atatürk'ün uygarlık dâvasının Rusya muhacirleri, batıcı yazarlar, Osmanlıca müverrihler ve ırkçı lise hocaları elinde aldığı şekil, onun aslı ile bir ilişiği olmayan bir şeydir. Eğitim Bakanlığının liselerindeki tarih öğretimi, gençlerin bir kısmını okul dışında bir av gibi bekliyen ırkçılığın, bir kısmını da ulusal kişilik duygusundan yoksun batıcılığın kucağına atmıştır. Görüşsüz, yönsüz, amaçsız, tarih ve toplum şuurundan yoksun, her an dağılmağa hazır, her an bu memleketin ve halkının maddî ve mânevî varlıklarını yabancı çıkarlarına satmağa hazır insanlar yaratmada bu fikir ve tarih faciasının önemli rolü olmuştur. Kemalizmin ırkçılık veya batıcılık değil, yeni bir toplumda yeni bir ulusçuluk anlayışı ile yapılacak bir devrimcilik olduğu unutulmuş bir hikâye haline gelmiştir.

Tarih tezi, bu devrimcilik anlayışını dünya uygarlık tarihi açısı içine oturtma çabasıdır. Eski Batı kavramını çok aşan bir dünya uygarlığı anlayışıdır. Atatürk'ün tarih görüşü, ulusal varoluşun, uygarlık kalkınmasının, hattâ Türkiyenin dış siyaset ve diplomasisinin hayatî meseleleri ile ilgili bir görüştür. Atatürk devrimleri dediğimiz şeylerin, Kemalist dönemin diplomasisinin altında bu görüşün prensipleri yatar. Bu ulusçuluk anlayışının çığırından çıkarılarak bir Turancı-Irkçı karınası haline getirilmesi ile devrimcilik hareketi zınk diye durduğu gibi, Türk diplomasisi de «dragoman diplomasisi» haline gelmiştir. Kılavuzu böyle kargalardan olan bir toplumun âkıbeti, Batı ekonomik ve politik çıkarlarının bir oyuncağı olmaktır.

ANTI-KEMALIST MUHAFAZACILIKLAR

Atatürk'ün tarih anlayışı, şiddetli bir aydın muhalefeti sayesinde bir yandan halkın güvensizlik yaratacak bir sinsi propaganda ile çürütülürken, bir yandan da yeni yetişecek kuşaklara ırkçılık aşılanmasına [illegible] sokulması ile Menderes döneminin sonuna kadar Kemalizm ırkçılık, faşistlik, dincilik, şeriatçılık, oportünistlik ve dragomanlık saldırıları altında çiğnendi ezildi. Palavra historiyografisi ırkçılığın, ruhanilik historiyografisi olan Hiristiyan ve Müslüman tarihçiliğinin, emperyalist egemenlik historiyografisi olan Avrupa tarihçiliğinin, bizdeki temsilcileri eliyle, Mustafa Kemal'den intikamı alınmış oldu.

KEMALIZM BATICILIK MIDIR?

Tarih tezinin çürütülmesinin bir sonucu da, devrimciliği seven aydınların Atatürk'ün ulusçuluk yanını görmezlikten gelerek, ondan utanarak onu sadece bir batıcılık şeklinde anlamalarına yol açmak oldu.

Bugün devrimciliğin duruşundan memnun olmayan, fakat bu duran şeyin devrimcilik değil batılılaşma olduğunu sanan aydın yazarlar arasında bu sanı kuvvetlidir. Atatürk dendiği zaman, akla gelen şey Batı uygarlığını takınma, aydınlanma, okuma-yazma, ve din aydınlanması geliyor.

Bu yorumlama, Kemalist devrimciliğine ve ulusçuluğuna aykırı bir anlamdır ve eski Tanzimat batıcılığının bir eşidir. Kemalizmin harsçılık muhafazacılığı değil, medeniyet ilericiliği olduğunu gördük; fakat ikisi arasında önemli bir unsur daha vardır ki o da devrimciliktir. Onun için, Atatürkçü batıcılık eski batıcılıklardan veya bugün sayın Demirel'in moda ettiği «batı medeniyetçiliği» anlayışından farklıdır. Onda üç dâva zincir olmuş üç halka gibidir: (a) ulusal bağımsızlık, (b) egemenliğin halkın kalkınmasına yarayacak yönde olması, (c) bunun için devrimci usullere başvurulması. Şimdiye kadar gözden geçirdiğimiz Tanzimat, Abdülhamit, Menderes ve son «batı medeniyetçiliği» anlayışının batıcılığı, sırf batıcılığa karşıt değil, bu üç-halkalı batıcılık anlayışına karşıttırlar, çünkü onları böyle zincirlenmiş olarak almak devrimcilikten başka bir şey değildir. Bir çoklarımızın sanısı zıddına, tek-hücreli batıcılık tarihimizde, hattâ günümüzde en çok gericilik zamanlarına rastlar. Devrimciliğe en aşırı şekilde düşman olan Abdülhamit devri, batıcılığın en aşırılaştığı zamandır. Batılılar Atatürk dönemini batıcılık düşmanlığı, Menderes dönemini ise batıcılık sevgisi dönemi olarak anlarlar. Onun için gericilik düşünüşünün mutlaka batıcılık karşıtı ve batılılaşma düşmanı olduğunu sanmak nasıl yanlışsa, Atatürkçülüğü de sırf batıcılık ve batılılaşma sanmak yanlıştır.

KEMALIZM BATICILIK DEGIL, BATIDAN BAGIMSIZLIKTIR

Iç-içe üç halkalı görüş bize batıcılık ve batılılaşma tutumunun uluorta değil, belirli şartlara bağlı olduğunu açıklar. Batılılaşma, Batı uygarlığının ekonomik prensiplerine göre değil, geri kalmışlığın zorunladığı toplumsal kalkınma prensiplerine göre olacaktır. Ancak bu şartın sınırları içinde devrimsel değişme yönüne göre bir batılılaşmadan söz edilebilir, ama buna da batılılaşma denmesinin bir hikmeti olmadığını ileride tartışmak isterim. Böyle olmayan bir batılılaşma ancak Abdülhamit ve Menderes batılılaşması; Düyun-u Umumiye ve Konsorsiyum batılılaşmasıdır.

Eğer, aydınlar ve politikacılar ulusal kurtuluş savaşının getirdiği ulusçuluğu ve batıcılığı toplumsal devrimcilikle olan ilişikliklerine göre anlamış olsalardı bugünkü kalkınma ve milliyetçilik buhranına yol açan bir alay yıkımlı iç ve dış siyaset olaylarına pisi pisine gidilmiş olmazdı.

Atatürkçülüğün batıcılık dâvası olduğu sanısının ilerici aydınlar arasında kökleşmiş olmasının bir sebebi, bugünün aydınının da Tanzimat, Meşrutiyet dönemi aydınları gibi, toplumsal içten ve bağdan yoksun, bireyci, akılcı, takmacı olmasıdır. Aydının, toplumsal varoluşla ilgisi sadece Atatürkçülüğün batıcılık olduğu sanısına dayanır. Bu sanı onu, toplumsal olan bağ bakımından Meşrutiyet döneminde görüldüğünü söylediğimiz anormalilerin aynı olan güçlüklerle karşılaştılar. Uyagrlık tarihi görüşünün çürütülmesinin de aydının toplumcu görüş ve toplumla bağ yoksunluğundan ileri gelir. Aydın, aynı zamanda, Batı hakkında kitap ve dergilerle, arasıra yapılan Batı seyahatlerinde görülen mağaza camekânlarından gelme gerçeğe aykırı mihaniki ve safdilâne bir görüş taşımaktadır.

Ikinci sebep aydını ilericiliğe değil gericiliğe yarar hale sokan akıl ve din aydınlanmacılığına mutlak imanıdır. Devletçiliğin gerektirdiği ekonomik kalkınma yoluna karşılık olarak, akıl ve din aydınlanması sevdaları batıcılığın şartı olarak ilerici aydınlra tarafından tutulmuştur. Bunlar, Batı'dan ne yanda, nerede geri kaldığımız sorusuna geçmişte gerici veya muhafazacıların verdiği yanlış cevapların, ayıklanmadan ilerici aydınların eline geçerek ilerleme yolu olduklarının sanılmasının bir görüntüsüdür.

ÇAGDAS UYGARLIKLA ARAMIZDAKI KESINTI NEREDE?

Evvelce gördüğümüz gibi, Tanzimatta «geri kaldık» teşhisine varıldığında «Batı neden ilerledi? Biz neden geri kaldık?» sorusuna o zaman verilmiyen cevap, Abdülhamit döneminde «din» nedeni gösterilerek verilmişti. Bu cevabın sakatlıklarının etkileri, zamanımıza kadar, düşünümüzü bir türlü doğrultulamayan bir eğrilik içine sokmuştur. Bu başlangıç, Batı uygarlığı ile aramızdaki farkı din plânına sokmakla, meseleyi olumsuz bir açı içine soktu.

Bu hatanın hızlandığı Abdülhamit döneminde, Batı uygarlığı batılıların kendi dinsizliklerinin eseri olarak kendilerine kaldıkça ona düşman değildi. Batı uygarlığı batılılara özgü bir şeydi. Müslümanlar da kendi dinlerinin yüksek gerçeklerini ortaya çıkaracaklar., Batı uygarlığına o zaman hiç lüzum kalmıyacaktı. Abdülhamit döneminin başlattığı korkunç obskürantizm burada.

Meşrutiyet döneminde ona karşı gelen tepki, Tanzimat batıcılığının étiksi altında, bu eğriliği düzeltmek yerine onu tersine çevirmekle sadece olumsuz bir tepki oldu. Esas tez, yani Batı'yı dince anlayış gene olduğu gibi kaldı.

Tersine çevrilince tez şu şekle girdi: Batı, dinsizleştiği için değil, Hiristiyanlıkta reform yaptığı için aydınlanarak uygarlığı yaratmıştır. O halde bizde de Islâmlık bir reform geçirmeli, dini uygarlığa karşıt bir şey olmaktan çıkarmalı. Bu sanı Cumhuriyet döneminde daha da kuvvetlendi.

Biraz kurcalanırsa görülür ki bunun Abdülhamit dönemindeki sanıya üstün bir yanı yoktur. Batı uygarlığının din reformu ve aydınlanmasının sonucu olduğu iddiası, bu uygarlığın Müslüman veya Arap uygarlığının etkisi altında Hiristiyanlığın zayıflaması eseri olarak doğduğunu iddia etmek kadar zordur.

Ziya Gökalp Abdülhamit döneminin görüşünün bir yanı ile Meşrutiyet döneminin Abdullah Cevdet tarafından güdülen bir yanını kaynaştırarak bu yanlış sanıyı daha da kuvvetlendirdi. Batı uygarlığını Rönesans ile Reformasyona bağladı.

Gerçek şudur ki ne Rönesans, ne de Reformasyon başıangıç değil, başlayan bir şeyin iki görüntüsüdür. Ne biri, ne öteki Batı uygarlığını anlatmaya yetmez ve Batı dışı toplumların onu bu yoldâ anlamaya kalkması onlara çok zarar verecek bir aldanmadır.

Rönesans ve Reformasyon, Batı uygarlığının genel çizgisi içinde sadece birer epizot olmakla kalmaz, bunların bazı bakımlardan o çizgiye aykırı çok yanları bile vardır. Batı uygarlığının, Rönesansın Yunan-Roma uygarlığı modelinden kendini sıyırması için daha çok çaba harcaması gerekecektir. Reformasyona gelince, onun Batı uygarlığını yarattığı sadece bir efsanedir. Onun iki önemli lideri olan Luther ve Kalvin, kafaca Rönesans papalarından daha gerilerde, Eski Ahd'in iptidai kategorilerine göre düşünürler. Reformasyonda bizim için bilmediğimiz ve Reformasyon tarihçilerinin dikkatle gizlediği asıl ilerici ve devrimci rolü oynayan adamlar, Reformasyon liderlerinin eserlerini yaktırdığı, hattâ kendilerini diri diri yaktığı heretikler olmuştur. Protestanlık taassubu yer yer eski Engizisyon taassubuna taş çıkartacak öyle bir fikir terörü yaratmıştır ki ilerici ve devrimci kişiler nereye sığınacaklarını bilememişlerdir. Bu taassup toplumun teknolojik ve bilimsel keşiflerden faydalanmasını kösteklemiş; daha sonraları Batı uygarlığının başka milletlere ve kıt'alara geçmesini önleyerek onun yerine dünya ölçüsünde bir misyonerlik hiristiyanlığı ağı kurmuştur.

DIN AYDINLANMASI ILE KALKINMA OLUR MU?

Hiç bir toplum din aydınlanması ile kalkınmış değildir. Din aydınlanması denecek bir şey olduğu zaman da, bu, toplumda kalkınmayı başlatmış değil, başlamış bir kalkınmanın sonucu olmuştur. Bazı kereler de bu kalkınmayı geciktirmiş, hattâ kösteklemiştir.

Mutlak anlamda din aydınlanması diye bir şey de yoktur. Çeşitli dinlere göre din aydınlanmalarının da şekilleri farklı olur ve buna göre toplumsal kalkınmadaki rolleri değişir. Bazan aynı din içinde bile bir yerde din aydınlanması sayılan bir şey, başka bir yerde gericilik sayılır. Meselâ, bizde gericiliği temsil eden Islâmcılığın Sebil-ür Reşatçılık şekli ilham aldığı Mısır selefiliğinde ve Endonezyadaki Muhammediye cereyanında din aydınlanması sayılmıştır. Hiristiyanlıkta da ortodoks, katolik ve protestan kollarında din reformu şekilleri birbirinden çok farklı olmuştur. Hattâ Protestanlığın içinde bile öyle oldu. Bazı protestan mezhepleri en gerici Hiristiyanlık kadar müteassıp olduğu halde, bazıları âdeta dinsizliğin sınırına gelecek kadar liberaldir. Reform ve aydınlanma işinde, Hiristiyanlıkla Islâmlık arasında da, kendi yapılarındaki farklar yüzünden, önemli farklı vardır. Budizm ve Şintoizm gibi Japonyada yaygın dinlerde ise hikâye büsbütün başka.. Ayrıntılara giremiyeceğiz.

Toplumda dinlerin münasebeti, dinlerin öğreti yapısı ve örgütlenme şekilleri, ve din aydınlanmasını mutlak anlamda bir şeymiş gibi anlaşılması yüzünden din reformu ile otplum kalkınır gibi esassız bir teze, bir de Islâmlıkta reform ve aydınlanma hakkında, Islâm tarihini ve Islâm düşünüşünü bilmemekten ileri gelen abuk sabuk fikirler ve eylemlere yol açılmıştır. Atatürk, bu işin en iyi çözümünün onu toplumun gidişine bırakmak olduğu gibi en doğru sonuca vardığı halde onun ölümünden sonra sonsuz hatâlar işlenmiştir. Futbol oynamak milliyetçiliktir; Türkçe ezan okumak Türkçülüktür; Kur'anı Türkçeye çevirmek bizi aydınlatacaktır gibi iddialarla yapılan şeyler kimseyi aydınlatamadığı gibi, toplumu da kalkındırmaz; üstelik toplumu kalkındıracak çabalara karşı halk arasında direnme yaratır.

Bu konuda söylenecek çok şey var; fakat bu din aydınlanması ideolojisinin Atatürkçülüğe ne kadar aykırı bir şey olduğunu belirtmek için iki şaheserini zikretmekten kendimi alamıyorum: biri, aslında ters soyadlı ordinaryüs gibi gericilerden gelen, halk için aydın din adamı yetiştirmek dâvasının yaratığı olan Tevfik İleri'nin Islâm Enstitüleri. Diğeri, eski Çalışma Bakanının Avrupadaki Türk işçilerine göndermek üzere bula bula aydın din adamı gönderme fikridir. İnsan, bu dahiyane fikirleri gördükçe, «acaba bu memlekette Atatürk adında bir adam olduğunu rüyada mı görmüştük?» diyor. Eğer yabancı memleketteki Türkü Türklüğünü din adamı sağlıyacaksa, bu Atatürk'ler, bu Türk tarihleri, bu Halkevleri bu Köy Enstitüleri baştanbaşa uydurma yalanlardır.

Bu halleri gören Müslüman milletlerle Batılı Hıristiyanların bıyıkaltı gülerek verdiği hüküm şudur: Türkler, Müslümanlıktan başka kişilikleri, benlikleri olmadığını anlıyorlar. Kemal Atatürk onların kafalarında da ölmüştür.

BİR İLKE SORUNU

Abidin Dino

YÖN dergisinde Niyazi Berkes, «Batıcılık, Ulusculuk ve Toplumsal Devrimler» yazı dizisinin beşincisinde, Türk aydınlarının Tanzimat ertesinden bugüne değin davranışlarını eleştirerek, olayları etkileme gücünden yoksunluklarını ele almış bulunuyor.

Bıçak kadar keskin mantığı, *derin bilgisi ve araştırmaları* ile, düşüncemizi geliştiren arkadaşım Berkes'in her sözüne önem verme zorunluğuna inandığım için, kavrayamadığım birkaç satırı üzerinde durmak istiyorum.

Berkes önce Türk aydınını güçten yoksun görüyor, bunun nedenini «örgütsüzlükte», halkla bağlar kuramamasında buluyor. Uzun söze ne hâcet, yazar yerden göğe kadar haklı. Türk aydınının bu beceriksizliğine karşılık Berkes, Gandiyi örnek olarak gösteriyor, hiç olmazsa keçi sütü ve yün eğirme tutkusu ile halkı etkilediğini söylüyor, ilerici Türk aydınlarının Gandiyi önemsememiş olmalarını yadırgıyor. Konu emperyalizmi kovma üstüne olunca, kullanılacak yöntem bakımından Türk aydınlarının Gandiye fazla düşkün olmamaları doğaldır. Millî Kurtuluş Savaşında, halkla birleşmesini bilmiş Türk aydınları, «zora başvurmadan» değil, silâha sarılarak dört yıl gibi kısa bir süre içinde zafere ulaşma ödevini başarmışlardır. Atatürk'le Gandiyi karşılaştırınca, Atatürk'ü daha önemli saymamız gerekirdi. Denilebilir ki, Gandi kendi yöntemi ile emperyalistleri yurdundan kovabilmiştir. Bence Hindistanın çevresinde emperyalizme karşı silâhlı savaş veren milletler kanlarını akıtmasalardı, İkinci Dünya Harbinden sonra İngilizler ordularını geriye çekmek zorunluğunu duymayacaklardı. İngiliz emperyalistleri başlarına gelecekleri önceden kestirdiler, Hintlerin sosyal devrimi çabuklaştıracak *bir akıma kaymalarını* önlemek için, «City» nin çıkarlarını gözetleyen bir millî bağımsızlık bağışlamasını yeğ bildiler.

Demek istiyorum ki, bugün bile Gandinin keçi sütü yerine ayranı, yün eğirmesine karşılık mekik dokusak da, Türk halkı ile bu yoldan bir ilinti kurmamız olanaksız, bu sözlerim boşuna. Berkes'te böyle düşünür sanıyorum.

Asıl konuya gelelim. Berkes diyor ki: «Aydın toplumsal etkisizliğini anlayınca ister istemez umudunu gene hükûmete bağlar ve burada bizim topluma özgü ikinci bir anomali ile karşılaşır: Hükûmet ne kadar toplum sınıflarından bağımsızlaşırsa devrim şansı o kadar artar: ne kadar sınıfların etkisi altında olunursa bu şans o ölçüde azalır. Bunu Meşrutiyet devri aydınlarının «hürriyet» ve bugünkü aydının «demokrasi» idealIerine uygulayarak ifade edersek şöyle olur: Hükûmet ne kadar aydının istediği bireyci hürriyeti vermeyen ya da halkın iradesine dayanmayan bir hükûmet olursa devrimci olma şansı fazladır. Hükûmetin hürriyetçi ve demokrasici olduğu zamanlarda ise bu şanslar azalır!» Bunu bir «anormali» saymakla beraber, Berkes durumu böyle görüyor. İşte bu kanılarına hiç bir yönden katılmıyorum.

Berkes herhalde sadece bir «paradoks» yapmak istemiş, çarpıcı bir değime yer vermiş, okuyucuyu iğnelemek istemiştir. Ne varki, yukarıdaki düşünceler, Türk aydınları arasında oldukça yaygın bulunuyor, Berkes'in satırları bu akımın değirmenine su katmaktadır, ister istemez.

Bir kez aydının toplumsal etkisizliğini kavrayınca, umudunu gene hükûmete bağladığı genel bir gerçek mi? Bence tersi doğru Aydın toplumsal etkisizliğini asıl hükûmete bağlanınca anlar. Berkes'in anlattığı biçimde tutucu bir hükûmete girme yolundan etkili «ilericilik» denemeleri çok olmuştur yurdumuzda, hiç biri olumlu bir sonuç vermemiştir. Demokrat parti hükûmetine «etkili» olmak umudu ile giren «ilerici» bir siyaset adamının, 27 Mayısa dek nasıl etkisiz kaldığını, Yassıadaya Devlet Bakanı olarak nasıl gittiğini hepimiz biliriz

Kural açık: Gerici çevre ilerici aydını eritir, *posasını* çıkartır. Bu tehlikeden kaçmış Türk aydınlarının en iyi bir örneği, Berkes'in kendisidir. Zâten bu noktada da Berkes'ten ayrı düşündüğümü sanmıyorum. Asıl konuya gelelim. *Hükûmet ne kadar toplum sınıflarından* bağımsızlaşırsa devrim şansı o kadar artar, diyor Berkes. Bir kere toplum sınıflarından bağımsızlaşan hükûmet bilmiyorum. Sınıf dayanaklarını değiştiren devlet adamları ve hükûmetler olduğu doğrudur, ama bunlar sınıflardan bağımsızlaşmazlar, sadece değişik ölçülerde sınıf gruplarını yansıtırlar. Yöneticiler, liderler, başka başka çıkarlarla başka başka sınıfların etkisi a l t ı n d a bulunurlar ve bu sınıfları da etkilerler. Durmadan oluşan bu değiş dokuşta şu veya bu sınıfların veya sınıf grupunun gücü veya çıkarı ağır basar. Yönetici gruplar, liderler kimi memlekette ve zamanda, çeşitli iç ve dış etkenlerle (dış etkenler üzerinde söylenecek çok söz var), sınıf dayanaklarını, etkilenme kaynaklarını değiştirdikleri de görülmüştür. Ama bu, sınıflardan bağımsızlaştıkları anlamına gelmez. Devrim şanslarının artması için, herhangi bir hükûmetin tek umudu, halk çoğunluğunu içinde toplayan sınıfların etkisinde olması, onları eylemin dialektiği içinde etkilemesidir. Örneğin bir hükûmet, köylü çoğunluğun beklediği ve istediği derinlemesine bir toprak reformunun içten gelen isteğini yansıtmaz, halka sıkı sıkıya bağlanmazsa, onunla birlikte eyleme geçmezse, devrimci olmak şansından yoksundur. İster gericiliğe, ister ilericiliğe kayan bir hükûmet, elbette sınıf ve gruplarının uygunluk veya çelişmelerini özünde taşır. Yine de sınıf dışı bir durumu yoktur. Atatürk'ün «sınıfsız bir millet sözü, bir ereği, bir umudu duyuruyor; du, bunu gerçekleştirmek için, hükûmetlerin sınıf dışı bir tutumlar, olabileceği düşüncesi, olsa olsa bizi şaşırtır, sınıfsız toplum, ancak sosyalizmden sonra gelecek bir erişme noktasıdır. Konunun başka bir yönüne geçelim, ordu problemine:

Birçok memlekette ordunun özel bir durumu ve tutumu olmuştur. Yönetici kadroları bakımından çoğu zaman orta veya fakir katlardan gelen subayların demokratik gelişmede olumlu bir rolü olabileceği görülmüştür. Tersi de eksik değil. Sosyolojik bilgilerinden, yetişme biçimlerinden, özel bağlarından veya deneylerinden gelen kuralların doğruluk derecesine bağlıdır, bu demokratik gelişmede yada anti-demokratik gerilemedeki rolleri.

Bu değişik tutumlar, ordunun toplum katlarının dışında olduğu anlamına gelmez. Somut olarak eninde sonunda bütün devlet kurumları ya halktan yana yada halkı sömürenlerden yanadır. Aynı kurallar devlete sımsıkı bağlı bulunan memur ve teknisyen çoğunluğu için de yürürlüktedir

Bu söylediklerime örnek olarak, *sınıf dayanaklarını değiştirme* oluşumu içinde bulunan Mısır Hükûmetini göstermek mümkün. Başkan Nâsır hükûmeti, iktidara gelişinin ilk yıllarında millî endüstrici burjuaziye dayanırken, sonraları iç ve dış etkenler altında yön değiştirerek büyük toprak sahipleri ile büyük burjuaziyi halka dayanıp (ki buna ordu çoğunluğu dâhil), yenmesini bilmiştir.

Başkan Nâsır devlet makanizmasında yer almış bulunan, değişik sınıf ideolojilerini yansıtan kişilerle birlikte, küçük burjuaziye, işçiye ve köylüye dayanan bir sosyalizm denemesine girişmiş *bulunuyor. Başarıya ulaşması, bu* çeşitli akımları kapsıyan «yelpazeyi» halka dayanarak, halkın istediği yola getirmesine bağlı. (Nâsırın, Bin Bellâ'nın, Kastro'nun her önemli dönemde milyonlara seslenişleri, halkı *yansıtmadan,* ona dayanmadan hiç bir şeyin yapılamıyacağını bildiklerini gösterir. Her ileri atılıştan önce Atatürk de böyle yapmıyor muydu? Sınıf dışı bir «vacuum», bir boşluk korkarım ki uzay boşluğunda perendeler atan Leonof için bile yok demek istiyorum. Berkes'e göre ise, hükûmet ne kadar sınıfların etkisi altında olursa, devrim şansları o ölçüde azalır. «Sınıflar» gibi belirsiz bir çoğula başvuran Berkes, bundan burjuaziyi kastediyorsa, yerindedir, ama halk çoğunluğunu kastediyorsa bence aldanıyor. İşçi-köylüye inanmayan, bu sınıfların etkisine açılmayan bir hükûmetin devrimci olacağına aklım ermiyor, bunu Berkes bile söylese.

Yâni toplumu etkilemenin birinci şartı, toplumun taban sınıfları tarafından etkilenmektedir.

Berkes daha da açıklıyor görüşünü: «Hükûmet ne kadar aydının istediği bireyci hürriyeti vermiyen, yada halkın iradesine dayanmayan bir hükûmet olursa, devrimci olma şansları fazladır: Hükûmetin hürriyetçi ve demokrasici olduğu zamanlarda ise bu şanslar azalır.»

Bu çetin düşüncelerin nedeni, dural olarak *verilmiş bir yargı* ile, çoğunluğun bugün önemli bir ölçüde kendi düşmanlarına oy vereceği gerekçesidir. Aslında bu yargı, halka yaklaşmada, örgütlü disipline uymada başarı gösterememiş aydınların, halka karşı küskünlüğünü yansıtır. Bu sefer de «bilmez, anlamaz, başaramaz» sayılan halka karşı, zorla devrimcilik taslanır. Halka hürriyet verilirse, devrimcilik değil, *gericilik kazanır kanısı yer et*miş aydınların kafasında. Demagoji mi yapıyorum, hayâle mi kapılıyorum, romantizm midir tersini savunmak? Sanmıyorum. «Halk iradesinin» gericilerden, sömürü*cülerden yana olduğuna* inanmam için, önce halk iradesinin bugün gerçekten kendini göstere bilecek durumda olduğuna inanmam lâzım. Toplumumuzda «halk iradesi» gerçekten bir hürriyet ve demokrasi ortamı içinde midir? Değildir bence. Köyde ağa baskısı, şehirde efendi baskısı, ayrıca yabancı baskı bütün biçimleri ile işlerken, hürriyet ve demokrasinin lâfı mı olur? Aslında böylesine bir demokrasi, sözcüğün öz anlamı ile çelişme durumundadır. Demokrasiden umudu kesmeden önce, halk egemenliği olan demokrasiyi, gerçekleştirmek lâzım. Bireyci hürriyet de toplumcu hürriyet de bu uğurdaki çabamıza bağlı. Denilebilir ki, bu alanda umut yok, gerici çevreler halkla *ilericilerin karşılaşmalarından* ürküp, aradaki yolları bir kez daha kesebilirler. Böyle denemeler olsa bile, aldatıcı biçimsel hürriyet ve demokrasi perdesi altında yürütülecek halka karşı bir siyase*tin süreklilik şansları,* iktisadi ve siyasi beterleşmenin yarattığı sarsıntılar yüzünden gittikçe zayıflamaktadır. Bu zayıflama ilerici aydınların kerâmetinden çok, gerici siyâsetin kaçınılmaz beceriksizliği, iç çelişmeleri ve şaşkınlığı yüzünden artmaktadır.

Bence örgütlü ilerici aydınlar, halka «rağmen» değil, halka dayandıkları ölçüde «hazin romantizm» den kurtulacaklardır.

Bu düpedüz gerçekleri tekrarlarken Berkes'e bir şey öğretmeğe kalkıştığım sanılmasın, nitekim Berkes'in kurtuluşu «örgütlü uğraşı» da halkla bağlar kurmada gördüğünü unutmuyorum. Ne yazık ki örgütlü uğraşı konusunda, aydınlarca çekimserlik süregelmekte, çözümleri uzun bir çaba gösteren halkı egemen kılma savaşında değil, halka karşı halk için, ütopyasının mücizelerinde arıyorlar. İlerici azınlıkların devrimci etkilerine inanmıyor muyum? İnanıyorum ama, azınlığın etkili olması için, çoğunluk hâline gelmesi için, halkla devrimi birbirine karşıt olarak gösterme alışkanlığından kurtulmak lâzım. Bundan vazgeçmedikçe, iki yüz yıl daha bocalarız.

GENÇ FOTOGRAFSIZLAR NE DÜŞÜNÜYORLAR ?

***Konuşan:* Muzaffer ERDOST**

TÜRKİYE'DE PADİŞAH VAR NİYE OLMASIN?...

TURAN ÇELİK — Tokat ili, Turhal ilçesi Kuytul köyünden. Kuytul, Turhal'a üç saat. Yol var. «Daim vesait işliyor» köye. Okul, giden yıl yapılmış. Okuması yazması yok Turan'ın. Nişanlısı var. Sevmiş nişanlısını. Cancana imişler. «Ruhumuz tuttu birbirini» diyor. Çiftçi. Babasının toprağında çalışıyor. Köyün varlıklılarından babası. Evlerinde masa var, sandalye var, çatal kaşık var. Radyo yok. Saat yok, saate bakmayı bilmiyor.

1. «Atatürk kimdir?»

«Aha şu karşımdakidir.» (Duvardaki fotoğrafı gösteriyor.)

«Ne yaptı bu karşındaki. Niye o fotoğrafı oraya asmışlar. Senin, benim fotoğrafımı asmamışlar da onun fotoğrafını asmışlar.»

«Zamanında haketmiş, onun için *konmuş.*»

«Ne yapmış ki haketmiş?»

«Düşmanı vurmak, kırmak, biçmek ne gelmişse elinden yapmış.»

«Geçen yıl Atatürk yaşıyor muydu?»

«Yaşıyor muydu? Resmi yaşıyor, kendisi dünyada yok. Otuz, otuzbeş yı olmuş öleli.»

2. «Türkiye Cumhuriyeti diye bir şey işittin mi?»

«Türkiye Cumhuriyeti karşımızdakidir. Cumhuriyeti o kurdu.»

«Padişah var mı Türkiye'de?»

«Var efendim, niye olmasın?»

«Peki Cumhurbaşkanı nerde duruyor?»

«Şimdi Cumhurbaşkanı Ankara'da duruyor.»

«Padişah nerde duruyor?»

«O da Ankara'da.»

«Cumhurbaşkanının adı ne?»

«İsmet Paşa.»

«Padişahın adı?»

«Adını bilmiyorum.»

3. «Büyük Millet Meclisi diye bir şey işittin mi?»

«İşitmedim.»

«Radyoda işitmedin mi hiç?»

«Radyo köyümüzde yoktur. Almıyorlar. Adet olmamış.»

«Radyo dinlemek günah mı yoksa?»

«Günah değil.»

4. «Bizim düşmanlarımız kimlerdir?»

«Bilmiyorum.»

«Türklerin hiç düşmanı yok mu?»

«Kıyamet gibi, ama bilmiyorum.»

«Türkiye gibi devletler var mı dünyada?»

«Bize dahil olan devletler: Almanya bir...

«Almanya niye bize dahil?»

İşçilerimiz orada çalıştığı için dahil oluyor.»

«Başka?»

«Amerika, iki.»

«Amerika niye dahil?»

«Onunla da alışveriş yaptığımız için dahil.»

«Daha?»

«Bilmiyorum.»

«Dahil olmıyanları say şimdi?»

«Bilemiyeceğim?»

5. Kıbrıs var, biliyor musun?»

«Kıbrıs düşman taraftarı.»

«Ne var orada?»

«Harp oluyor.»

«Kim var orada?»

«Kıbrıs'ınan Türk harp ediyor.»

«Kıbrıs kim?»

«Düşman.»

6. «Aile ne demektir?»

«Aile deyince teyze aklımıza gelir.»

7. «Roman diye bir şey duydun mu?»

«Duymadım.»

«Şiir?»

«Yok duymadım.»

«Türkü?»

«Onu biliyorum.»

«Bu ne, bu?» (Kitap gösteriyorum.)

«Onlarla ders veriyorlar.»

«Adı nedir?»

«Adını bilemiyorum.»

8. «Mikrop nedir?»

«Kendini temiz tutmazsan mikrop alırsın, o zaman sakatlığa çıkarsın.»

«Hastalandığın zaman hocaya mı gidersin, doktora mı?»

«Hafif hasta olursa hocaya gideriz. Ağır hasta olursa hoca kurtaramaz doktora gideriz.»

9. «Koyununuz var mı?»

«Var işte. 300, 400 keçimiz var.»

«Biri gelse, keçileri güderken, on keçini zorla alıp götürmek istese, verir misin?»

«Veririm, canımdan kıymetli değil ya.»

«Hepsini götürse?»

«Hepsini götüremez. O zaman ölüm var, dönüm yok derim.»

«Biri seni dövse ne yaparsın?»

«Maşa dururke elimi niye yakayım. Daireye varır halimi bildirim.»

(Devamı var)

Şair Nâzım Hikmet

Nâzım Hikmet'in çağdaşı olmakla, insanlığım adına övünüyorum.

Nâzım Hikmet'le aynı yurdun çocuğu olduğum için, yurdum, halkım adına övünüyorum.

Nâzım Hikmet'in etkisinde kaldığım için, sanatım adına övünüyorum.

Bizden sonraki kuşakların, bu övüncü gittikçe daha derinden, daha çok duyacaklarına da inanıyorum. Nâzım'ın tüm varlığını, kişiliğini yoketmek için uğraşanların, kısa zamanda bu yeryüzünde adları şan'arı silinip unutulacak, ama bu adsız şansızların iki üç kuşak sonraki çocukları bile onları anımsamazken Nâzım'la övüneceklerdir.

Bence Nâzım, dünyaya gittikçe yayılıp dalgalanan bir bayraktır; bu bayrak Türk sesinin dalgalanışı olarak dünyamızı dolanıp duruyor. Ölüm yılında, yeryüzünde türlü dillerde Nâzım'ın yayınlanan kitaplarının, şiirlerinin ve kendisi için yapılmış incelemelerin sayısı bini aşkındır. Kendi ülkelerinin gazetelerine, düğün, doğum, ölüm ilânlarını ancak parayla koydurabilenler, Nâzım Hikmet'e dünyanın duyduğu bu ilginin önünde ulusal bir övünç duyarak saygıyla derin derin düşünmelidirler.

Yaşamı ince'enince şurası belirgin olarak görülür: Nâzım öyle bir bayraktı ki, dalgalanması için gereken rüzgârı da kendisi estiriyordu. 62 yıllık yaşamının, hiç değilse yarım yüzyılında bu bayrak, kendi estirdiği rüzgârında dalgalanıp durdu. Bu benzetimleri, bir edebiyat süsü diye değil, gözlemlerimin bir gerçeği olarak söylüyorum. Nâzım, şiirini yaşamından çıkarmadı, tersine şiiri için yaşadı, şiiri için kendine rüzgârlı, fırtınalı bir yaşam yarattı, sonra bu yaşamından süzüp şiirini çıkardı. Bu yargı, Nâzım yapma, zorlama bir yaşam sürdü demek değildir. Büyük, derin, soluklu şiirinin konusu, esini kendisi olabilmek için, demir tozlarının mıknatısa koşması, pervanelerin ateşin ışığına kapılmaları gibi, özlemli, acılı dertli, işkenceli bir yaşamın üstüne üstüne yürüdü; kendini kendi estirdiği rüzgârına kaptırıp dalgalandı. Şiirlerinde, mektuplarında, konuşmalarında, bu çileli yaşamından yakındığı çok olmuştur; ama onun kendine seçtiği ancak bu yoldu, başka türlüsünü seçemezdi. Yaşamı, belgeleriyle incelenince, Nâzım'ın daha çok küçük çocuk yaşındanberi, bu yaşamı kendine hazırladığı görülür. Manevî yapısının dokusu, herhangi bir ortalama kişiliğin rahatlığına uygun değildi. O bir bayrak olacaktı, oldu. Bayrak dalgalanacaktı. Dalgalanması için rüzgârı yoksa, kendi rüzgârını, fırtınasını kendisi estirecekti. Günün birinde, Nâzım'ın biyografisi yazılırsa —ki bunu en iyi ancak bir Türk yapabilir— Bu değindiğim nokta üstünde önemli durmalıdır bence.

Biz yıllarca duyduk, hâlâ da söylenir: «Evet, çok, çok büyük şair ama, ne yazık ki yanlış, kötü bir öğretiye kapılmış.»

Bu, bilim ve gerçek dışı bir yargıdır; çünkü Nâzım, yaşamı, öğretisi ve şiirleriyle bir bütündür, bu üçü birbirinden ne ayrılabilir, ne de ayrılınca ortada tek olarak biri kalabilir. Nâzım, kendine seçtiği yaşamı ve öğretisince sürdürdüğü bu yaşamı ve ondan çıkardığı şiiriyle vardır.

Geri kalmış, ama kırk şunca yıl önce Kurtuluş Savaşını başarmak gibi, öbür geri kalmışlardan önemli bir özelliği olan ve bu bakımdan öbür geri kalmış ülkelerden ayrılan Türkiyemizde, toplumculuk akımı, daha çok halkın yaşamından fışkırmamış, Türkiye'nin önce ilerici aydınları duygusal yollardan ve coşkunsal etkilerle toplumculuğa yönelmişlerdir. Benim kuşağımdan olanlar, çoğunluk, önce duygusal bir coşkunun etkisiyle yöneldiğimiz toplumculuğun bilincine sonradan varabildik. Endüstri gelişimini normal çağında sağlamış ülkeler için bu durum bir terslik gibi görünebilir ama, içinde bulunduğumuz ve yetiştiğimiz koşulların gerçeği budur. Bunu şunun için açıklamak istiyorum ki, Türkiye'de bugünkü toplumculuk akımına, Nâzım Hikmet'in yaşamıyla da, şiirleriyle de, davranışlarıyla da büyük etkisi olmuştur. Büyük örgütlerin bile zor başarabilecekleri oranda, Nâzım Hikmet sanatının büyük gücüyle, Türk toplumculuğuna kaynaklık etmiştir. Yirmi yıla yaklaşık bir zaman, Nâzım'ın şiirleri anayurdunda yayınlanamamış, o şiirleri bilmeyen yeni bir kuşak yetişmiş olduğu halde, onu bilmeyenlerin bile toplumculuklarında dolaylı olarak Nâzım'ın büyük etkisi vardır. Türkiye'de önce duygusal plânda toplumculuk akımını yayan, geniş leten en başta Nâzım'dır demek, gerçeği söylemek olur.

Nâzım Hikmet'in toplumcu kuşağı, önce çıkarcıların, sonra da anlayışsızlığın kalın, sert duvarına çarpıtılarak, yokedilmiş yitik bir köprü kuşağıdır. O kuşağın nasıl hiç uğruna yokedildiklerini anlayabilmemiz için, onların mahkum edildiği adliyedeki dosyaları yeniden gözden geçirmemiz gerekir. Bugün gazetelerde açıkça yazılan, Parlâmentoda açıkça konuşulanların yanında pek hafif kalacak sözler, yazılar yüzünden, o köprü kuşağı ezilmiş, ama bugünkü yolu da açmıştır. Bir bakıma biz de bu köprü kuşağın ardçılarından sayılırız. Köprü kuşakları her zaman, her yerde acıların en büyüklerini çektikleri halde, gitmişler, ama onların doldurdukları çukurdan, yeni gelenler karşı kıyıya geçebilmişlerdir. Kendiliğinden üstüne alıp yükümlendiği toplumsal görevi çukuru doldurmak olan köprü kuşaktan Nâzım Hikmet'in, bütün öteki yitikler içinde unutulmamış olması, unutulmak şöyle dursun, dünyaya açılmış bayrak olarak dalgalanması, onun şiir gücünü, şiirinin yüceliğini gösterir.

Nâzım Hikmet'in Türkiye'deki sınıfsal düşmanları, onu çürütebilmek için, en güçlü yanı olan şiirlerinin değersiz olduğunu iddia ediyorlar. Böyle bir iddia, bütün dünyanın enayi olduğunu sanmak demektir. Bu iddiada olanlar, Nâzım'ın eserlerinin altmış dile çevrildiğini, her dilde birçok kez basıldığını, gün geçtikçe de daha çok yayıldığını ve bunun nedenini düşünmelidirler.

Aziz Nesin

Sebastian Bach'ın 1 Numaralı Konçertosu

Güz sabahı,
Uzüm bağında sıra sıra,
Büklüm büklüm,
Kütüklerin tekrarı.
Kütüklerde salkımların,
Salkımlarda tanelerin,
Tanelerde aydınlığın.
Geceleyin çok büyük, çok beyaz evde,
Her birinde ayrı ışık,
Pencerelerin tekrarı.
Yağan bütün yağmurların tekrarı;
Toprağa, ağaca, denize,
Elime, yüzüme, gözüme;
Ve camda ezilen damlalar.
Günlerimin tekrarı,
Birbirine benzeyen, benzemeyen günlerimin.
Örülen örgüdeki tekrar;
Yıldızlı gökyüzündeki tekrar;
Ve bütün dillerde «seviyorum» un tekrarı.
Ve yapraklarda ağacın tekrarı.
Ve her ölüm döşeğinde acısı,
Tez biten yaşamanın.
Yağan kardaki tekrar:
İncecikten yağan karda,
Lapalapa yağan karda,
Buram buram yağan karda
Esen tipide savrularak,
Ve yolumu kesen kardaki tekrar.
Çocuklar koşuyor avluda,
Avluda koşuyor çocuklar.
İhtiyar bir kadın geçiyor sokaktan,
Sokaktan ihtiyar bir kadın geçiyor;
Geçiyor sokaktan ihtiyar bir kadın.
Geceleyin çok büyük, çok beyaz evde,
Her birinde ayrı ışık,
Pencerelerin tekrarı.
Salkımlarda tanelerin,
Tanelerde aydınlığın,
Yürümek iyiye, haklıya, doğruya.
Döğüşmek yolunda iyinin, haklının, doğrunun.
Zaptetmek iyiyi, haklıyı, doğruyu.
Sessiz gözyaşım,
Ve gülümsemem, gülüm.
Hıçkırıklarım ve kahkaham, gülüm.
Pırılpırıl ve beyaz dişli,
Kahkahanın tekrarı.
Güz sabahı,
Uzüm bağında,
Sıra sıra.
Büklüm büklüm,
Kütüklerin tekrarı.
Kütüklerde salkımların,
Salkımlarda tanelerin,
Tanelerde aydınlığın,
Aydınlıkta yüreğimin.
Tekrardaki mucize gülüm,
Tekrarın tekrarsızlığı.

Nâzım Hikmet

JÖNTÜRK FİKİRLERİ

Samih Emra

II. Mahmut'a kadar padişah değiştiren kuvvetlerin Yeniçeri Ocağı ile ulema olduğunu, bu maddi mânevi iki cephenin padişah icraatı ile zedelenen kendi çıkarlarını «şeriata aykırı hareket», ya da «cinnet» fetvalariyle maskeliyerek ortaya çıktığını; Ocağın kaldırılması, yeni bir aydın sınıfın yetişmesi ve Gülhane Hattı ilkeleriyle hal' kapısının kapandığı sanılırken, saltanat değiştirmek için yeni bir formül gerektiğini belirten tarih görüşü, Abdülaziz'in tahttan indirilme sebebini, bu harekete girişen devlet büyükleri arasındaki garip bir ortaklıkta bulur: «Söz konusu devlet ricâli arasında fikri ve ruhi hiçbir yakınlık mevcut değildi. Onları birleştiren tek unsur, padişahın kendilerine karşı beslediği kin ve bu kinin vicdanlarında padişaha karşı yarattığı emniyetsizlikti. Bu sebeple, kendi güvenliklerini sağlamayı sonra da devletin buhranlı durumuna bir düzen vermeyi düşündüler. Fakat bu düşünceyi şahıslarına maletmenin türlü mahzurlarını kestirdikleri için hal sebebi olarak padişahın istibdatçılığını ileri sürdüler ve millet adına hareket ettiklerini ilân ettiler. «(Prof. Enver Ziya Karal Osmanlı Tarihi, cilt VII, 110-111).

Mithat Paşa dışında ötekilerin gerçek bir fikirle hareket etmediklerini, iktidarda kalma ve kişisel güvenlik duygusuyla yola çıktıklarını, Abdülaziz yönetiminin ne kendinden önceki, ne kendinden sonrakilerden pek de farklı olmadığını, izlenen dış politikanın zamanın koşullarının gerektirdiği doğru bir zorunluluk sayılması gerektiğini, hasta, ya da deli olmadığı halde Abdülaziz'i bununla suçlayan devlet adamlarının amaçlarına varmak için dini siyasete âlet etmekte bir sakınca bulmadıklarını belirten tarihçi şu yargıya varır: «Sözün kısası, devlet idaresinden Abdülaziz kadar başta sadrazam olmak üzere bütün vükelâ sorumlu olduğu halde suç yalnız padişaha yüklenmekte idi. Bu hal şüphesiz devletin hukuki ve siyasi bünyesinden ileri geliyordu. Abdülaziz'in devri böylece kapanmış oldu. Padişahı «şuuru muhtel ve siyasetten bîbehre' olarak gösterip tahttan indirmiş olan onun tâyin ettiği vükelâ, şuurunu altüst ettikleri Sultan Murat'ın etrafında, onun siyasette sahip olduğunu sandıkları behreleriyle devletin başına gelen tehlikeleri uzaklaştırabileceklerini sanarak işe koyuldular. Padişah indirmekle bünyenin değişmiyeceği artık anlaşılmış ve tedbir olarak da Meşrutiyet idaresi tasavvur edilmeye başlanmıştı. Buna rağmen, Abdülaziz'in tahttan indirilmesi, bu tedbirin gerçekleştirilmesi için istifadeli bir vasıta olarak kullanılamadı.» (Aynı eser, 112).

1876 Jeneyi böyle... Ondan sonraki otuz üç yıl şiir dilinde «Eyvah!.. O zehir giryeleriyle - hüsranları, buhranları, ehvali, melâli âmâl-i devâhisi ve sulh u sefeniyle — Bir sel gibi akmış, mütevekkil, mütehali..» diye yargılanmış; tarih ölçüsünde tartışmalı kalmıştır. Çünkü 1908 Meşrutiyetinin savunusunu genellikle yeni iktidarın kalemleri yazacaklar, muhalifleri karşı çıkacaklar birbirlerini suçlayıp her iki taraf açıklamasız çelişmelere düşeceklerdir. Bugün bile bazı gazetelerin baş köşelerine kurulmuş kalıntı yazarlardan o dönemin dedikodularını dinliyebilirsiniz. Ne var ki özel havasından ötürü II Abdülhamit yılları nasıl yoğun bir karanlıkta kalmışsa, İttihat ve Terakkinin komiteci yönetimi de aynı bulanıklığı taşımıştır. Bu bakımdan 1876-1968 arasının tam tarihi henüz yazılmamıştır.

Yazılmamıştır, yazılamamıştır, yazmaya uygun havaya girilememiştir. Kuşaklar ne kadar değişmiş görünürlerse görünsünler, en yakın tarihimizde bile o günlerden gelen bir aktüalite havası yaşamaktadır. Hayatta olanların gücü ile olmayanların anıları, bazan aynı ailenin bireyleri, ya da aynı partinin omuzdaşı olarak hep yan yana yürümüştür. Bildiğimiz; yorumsuz, yargısız, sebepsiz, sonuçsuz, açıklamasız, incelemesiz, analizsiz, sentezsiz hemen kırk yıllık bir kuru olaylar dizisi. Bazan o bile değil.

Bu çağın politika ve fikir konularını; kişisel bellekler, bencil bakışlar, günlük izlenimler, eksik anı defterleri, tarafçı savunular, zoraki yorumlar, maksatlı yanlışlar, kinci amaçlarla ölçmek yolu da, sürüm olanaklarına ve piyasa fırsatlarına sermaye yapıp sömürmek tutumu da çok kullanıldı. Bu büyük yanlıştan çoktan kurtulmamız gerekirdi. Bugün de tamamen sıyrılamadık.

Sayın ŞERİF MARDİN'in kitabını önce bu açıdan değerlendirmemiz gerek. Nihayet karanlık bir dönem daha, bilimsel bir yöntem ve sabırlı bir araştırmayla, hem doğru yargılar taşıyarak hem tartışmalı yanları ortaya koyarak, zengin bir kitaplık çalışması sonuncunda ciddi bir doktora tezi ve kullanışlı bir özet olarak elimizdedir (JÖNTÜRKLERİN SİYASİ FİKİRLERİ 1895-1908. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1964 büyük boy 250 sayfa 15 lira) Düşünün ki alfabe değişikliğinden bile bu yana kırk yıl geçmiştir. Ve sayın Şerif Mardin'in incelemek görevinde olduğu belgelere gazete dergi koleksiyonlarına bakmak bile artık bir uzmanlığı gerektirmektedir. Bu bakımdan kitabın taşıdığı bilimsel değerin yanısıra harcanmış olan büyük emeği de düşünerek «Jöntürklerin Siyasi Fikirleri» gibi çok yanlı ve zor araştırma eserlerini — özellikle yeni kuşaklar adına — her şeyden önce saygı ve teşekkürle karşılamalıyız.

Sayın Şerif Mardin, «aydınların da kollektif bir nevroz» yaşayan bir dönemin, 1889-1908 (Serveti Fünun) yayın organlarındaki özün ana konularını klâsik fikirler tarihi yoluyla tesbit ederek yetindiğini söylediği bu eserinde, problemlerini analitik yöntemle ilerdeki eserlerinde işliyeceği vaadini de vermektedir. Bu arada, fikir tarihi araştırmalarında 1930 lardan bu yana değer kazanmış olan Karl Mannheim yönteminin ilkelerini temel alan araştırıcı, ayrıca Max Weber, Levinson, Safran ve Shils'in eserlerindeki yeni düşüncelerden de yararlandığını belirtmektedir. «İnsan, düşünceleriyle, sınıfının etkisinedir; düşünme, bağımsız bir kişiliğin özel yeteneklerinden doğmaz, o bireyi belirli bir biçime sokan sosyal sınıftan gelir» şeklinde özetliyebileceğimiz Marx görünüşü «Fikir ürünü, sosyal sınıfdan çok, toplumun bütün olarak sosyal strüktürünün bileşkesidir» yorumuyla kullanıp tezini Batı toplumlarına uygulayan Mannheim yöntemi, Şerif Mardin'in de belirttiği gibi, yeterince güçlü ve kullanışlı değildir. Kısa bir tanıtma yazısında bu tartışmalara girme olanağımız yok. Sanırım Şerif Mardin'in şimdiki çalışmaları bu gerçekleri de açığa çıkaracaktır.

Kitap, açıklayıcı bir önsöz ve gerekli bir giriş bölümünden sonra Mizancı Murat Beyin, «Osmanlı» gazetesi çevresinde toplanan Tunalı Hilmi ve arkadaşlarının Ahmet Rıza Beyin, Abdullah Cevdet'in, «Şûra-yı Ümmet» grupu ve Samipaşazadenin, Prens Sabahattinin ve İttihat ve Terakki've egemen olan son etkilerin.. yayın organlarına ve siyasi fikirlerine geniş yerler ayırmıştır. Bu konuda yayımlanmış bütün kaynaklardan yararlandığını sandığımız Şerif Mardin; özellikle son yıllarda Prof. Tarık Zafer Tunayanın Meşrutiyet sonrasını inceliyen eserlerine çok yerinde bir başlangıç yapmış oluyor. Böylece Bir Sürgün — Kiralık Konak (Y.K. Karaosmanoğlu) romanlariyle edebiyatımıza girmiş kuşakların hem fikir dünyalarını, hem onları yöneten duygusal davranışları öğrenmiş olacağız.

Herşeyden önce Osmanlı İmparatorluğunu parçalanmaktan kur-

NAZIM HİKMET'TEN ANILAR

3

Orhan Kemal

«Dilimizin sâdeleşmesini sempatiyle karşılar, ama gene de «İfrat» ve «Tefrit» lere düşmekten sakınırdı:

— Dilde ölçü, «Halk» olmalıdır. Halkın yadırgadığı, her günkü konuşma dilinde kullanmadığı kelimeleri almamağa bilhassa dikkat etmeli, derdi.

En sevdiği yeni kelimelerden biri «Olağanüstü». Bu kelimeyi bol bol kullanırdı. Esası türkçe *olan kelimelerin birleşmesiyle* meydana gelmiş ve halkın kullanmakta olduğu kelimelere bayılırdı. Halkın kendi dil kuralına uydurduğu, kendi dil bünyesinin *biçimini* verdiği —arapça, farsça— kelimelerin atılıp, yerlerine fransızca, çağatayca, bilmem nece veya «Uydurmaca»lara karşıydı. Bir dilin tepeden *inme emirlerle değil*, sanatkârlar tarafından işleneceğine kaaniydi sanıyorum. Bununla beraber, tepeden inme emirlerle «Empose» edilmek istenen kelimelerden *bir* çoğunun tutmadığını, bir çoğununsa kendi kendine tasfiye olduğunu, bu tarz tepeden inmelerin pek de faydası olmadığını söylerdi.

«Yeni şiir cereyanları»yla da yakından ilgilenir, genç şairleri sempatiyle karşılamakla beraber, yaptukları, daha doğrusu, yapmak istedikleri şeyin «Yeni» olmadığını söylerdi. Vezni, kafiyeyi, âhengi, resmi, hattâ mânayı atmak suretiyle de şiir yazılabileceğini, daha ileri gidip, yazıyı da atıp, sadece şiir düşünülebileceğini kabullenirdi:

— Fakat, derdi, ne lüzum var bu kadar tasfiyeye? Asırlardan beri gele gele bugüne varan şiirin kazandığı imkânlardan niçin faydalanmamalı? Sadece «Şekil-Biçim»i sorunmakla «Yeni» leşileceğini sanıyorlar. Mesele «Şekil»den çok «Muhteva» da, muhtevâ'nın yeniliğindedir. Ümidi kırılmış, idealini kaybetmiş, dejenere olmuş veya olmağa doğru giden bir sınıfın bezginliğini, dünyadan kaçmak iştiyakını-ki, *realite karşısında* yenilmekten gelir bilhassa bilhassa «Ölüm'ü terennüm ediyor bir çoğu. Bir acaip egzotizm'e kaptırmışlar kendilerini, insan*lığın büyük dâvalarıyla ilgilen*miyorlar, yahut cesaretleri kâfi gelmiyor. Tek müsbet tarafları dilleri. Dile iyi tasarruf-bu da mahdut mânada-ediyorlar. Onların şiirleri, kocaman bir destandan dökülmüş pasajlar... (1)

Nâzım Hikmet, şiirle nesir arasındaki hududa daima dikkat ederdi. «Memleketimden insan manzaraları» isimli eserinde, şiiri nesre azami derecede yaklaştırdığı ve şiirin şimdiye kadar kazandığı bütün imkânlardan ettiği istifadeler görülecektir.

. . . .

«1940, 41, 42 yılları içinde kasvetli, boğucu günler, bilhassa geceler geçirdik. Almanlar «Yıdırım harpleri» yapıyorlardı. Bulgaristanda ordular tahşit etmişler, bizden yol isteyecekleri, gün, hattâ saat meselesi haline gelmiş diye işitiyorduk. Bilhassa 1942 yılı hapisane Alman taraftarlığının şahlandığı sıralardı. Düşmanın bize saldıracağı kat'i bir riyazi keyfiyet halinde ileri sürülüyordu.

Nâzım Hikmet:

— Bu şahlanan irtica muvaffak olursa, diyordu, insanlık ve insanlığın bugüne kadar kazandığı terakkiler en az bin sene geriye gidebilir!

Sonra ekliyordu:

— Fakat, Almanlar yenilecekler. Çünkü bu, tarihi bir zaruret!

Alamancılar'sa bayram ediyorlardı. Bunlardan biri belki de *en azılıları*, 1.98 boy ve yüz on kilo ağırlığındaki «Deve»ydi Hapisanede böyle söylerler, dalga geçerlerdi. Anası Taganrok'lu, babası Türk. Çocukluğu, *gençliği Avrupa'nın çeşitli mem*leketlerine geçmiş, daha çok Savva'da yerleşmiş. Koğuş duvarına kocaman bir Rusya hartası asmıştı. Alman ilerleyişlerini mavi oklarla bu hartada izlerdi. Hani aslında iyi bir insandı ama şaşardık gene de nasıl oluyordu da «Nazi zaferleri» sayıklıyabiliyordu?

Zaman zaman «Hürriyet»ten bahseder, iyi şeyler düşünür, gayet güzel Fransızca, Almanca, Romence, Sırpça, Rusça, İtalyanca bilir, güzel sanatlara meraklı, Nâzım'ın şiirlerine hayran, bir hayli de hassastı.

Peki neden Nazi zaferlerini sayıklardı?

Sonraları öğrendik: Romanya bankalarından birinde bloke edilmiş epey bir parası varmış Şayet Almanya muzaffer olursa, bir gün tekrar Romanyaya gidip, bankadaki paracıklarına kavuşabilirmiş. Şayet yenilirlerse, herşey millileşeceği için, paracıkları da güme gidecekmiş!

Çok sıkıntılı günler, aylardan *sonra* Alaman *ordularının* Rusya içlerinden, bilhassa Stalingrat hezimetinden sonra, çekilişiyle birlikte «Deve» dostumuz yatağa düştü. Bobi Niyazi. Necati falan, gider radyo dinler, gelirler, «Deve»nin istediği havadisleri uydurur para tırtıklarlar, sonra da bana:

— Haydi enayi parası yiyelim! derlerdi.

Nâzım Hikmet bununla da dostça ilgilenmiş, lümbagosu yüzünden yatağa düşen bu adamın dertlerine eğilmiştir.

Alman zaferi iflâsa yaklaştığı nisbette «Deve»de müttefiklere yaklaştı, tam zaferle birlikte de ünlü Faşist—Nazist yazarlarımız kadar «Demokrat» olup çıktıydı sonunda.»

. . . .

Memleketimden insan *man*zaraları şöyle başlar:

Haydarpaşa garında
1941 baharında
saat on beş.

. . . .

Bu belki de yüzbin mısralık «Poem»in malzemesinden pek çoğu Bursa cezaevindeki mahpuslardan derlenmiştir. Yağlı boya resimlerini yaptığı mahpuslardan pek çoğu farkına varmıyarak ona malzeme vermişlerdir. Tatlı tarafından açar, karşısındakini gıdıklar, konuştururdu. Adam başından geçenleri anlatmaya başladı mı coşardı. Bir Yayalar Köylü İbrahim vardı ki, benim de dopdohim vardı ki, benim de dostumdu. Az konuşan, milli mücadeleye katılmış, o yılların anlamıyla dopdolu biri. Bu adam Nâzım Hik*met'in bir şiirinde* Yayalar köylü Yakup diye geçer. Memleketimden İnsan manzaralarındaki Birinci Dünya Harbi Selimiye kışlasını ondan dinlemiş, derlemiş, *yazmıştır*. Bir gün hiç unutmam, işlenmiş Selimiye kışlasını ona okumuştu da Yayalar köylü hayretler içinde kalmış:

— Üstat be, demişti.
yazdıkların, benim anlattıklarımdan daha çok benzedi..

Memleketimden insan manzaralarına kimler malzeme vermemişlerdir ki: Yayalar Köylü İbrahim'ler, Çorbacı Memet'ler, Lâz Eyüp ağalar, İlyas kaptanlar, Balkanlı muhacirler, Azerbaycanlı Şükrü beyler, Galip ustalar...

Şiirleri hakkında en kıymet verdiği ölçü, «Halk» tı. «Bir halk sanatkârı her şeyden önce halk tarafından anlaşılmalı ve halkın sanatkârı olmalıdır!» derdi. Bu bakımdan, memleketimden insan manzaraları, hapisanede pek çok kişiye okunmuş, anlaşılması güçce olan yerler atılıp daha sâde, daha açık olarak yeniden yazılmıştır.

«Milli Mücadele Destanı» «Memleketimden İnsan Manzaraları» isimli asıl büyük destanının içinde bir parçadır. Nâ*zım hapisane halkına şiirlerini* okurken, çok rastlamışımdır, iç geçirenler, hattâ ağlıyanlardan başka, galeyana gelip bağıranlar olmuştur. Ali Kemal'in linç edilmesi sırasında orada bulunmuş biri aynen şöyle söylemişti:

— Sahiden de Nâzım bey, Ali Kemal'i İzmit'te böyle parçaladılardı da, Artin Kemâl diye bağırdıktı hep...

Bazan bir tek kelime üzerinde aşırı titizlik gösterirdi. Kitaplar karıştırır, yahut o kelimenin aslı hakkında en doğru bilgiyi öğrenmek için merdivenler iner, merdivenler çıkar, ha*pisanenin yarı karanlık* dehlizlerini rüzgâr gibi geçer, koğuşlara dalar, eski adamlar bulur, sorar, soruşturur, eşeler, bir takım girizgâhlarla onları eski *devirlere götürür, öğrenmek* istediğini mutlaka öğrenir, sonra da koğuştan içeri bir zafer çığlığı halinde dalardı:

— Heeeeeeyt öğrendik be!

Neşe içinde, cıvıl cıvıldır. Kendini zaptedemez:

— Benden demli bir çay var mısınız?

Cevap vermemi beklemeden çaydanlığı kapar, gaz ocağına oturtur, sonra da çayı demlerdi.

Nâzım Hikmet'ten anıları burada keseceğim. Sanırım bu kadarı bile YÖN için uzun. Ne olursa olsun, Nâzım Hikmet'le Üç Buçuk Yıl isimli kitabımdan yukarıdaki anıları kopya etmeden, sözü uzatmadan edemedim.

O, yalnız şiirimiz değil nesrimiz üzerinde de etkin olmuş bir insandır. Sabahattin Ali, Kemal Tahir, ben ve başkaları ona çok şeyler borçluyuz.

Bir gün Sait Faik:

— Ne adam be! demişti. Onu düşündüm mü, neden Anadolu insanını, çalışan insanı kendime konu olarak almadım diye yeriniyorum. Kendimi bir çeşit suçlu görüyorum.

Ama Nâzım Hikmet onu çok severdi:

— *İçinden geldiği gibi yazıyor.* Güzel yazıyor... derdi.

Şair Nâzım Hikmet

→

tarmak isteyen bu görüşle geçmişe özlem temalariyle oyalanıp soyut özgürlük edebiyatı yaratan iyi adam teorisiyle yurt kurtarmaya çalışan, arada emperyalizm düşmanlığını nasılsa bulup milli kültürü araştırmaya girişen, sonuçta bir seçkinler sınıfından imdat dileyen bu romantik ve saf Jöntürkler kuşağı; kendi günlerinde Batıda yaygınlaşmış siyasi ve sosyal görüşlerden habersiz sığ ve ilkel fikirleriyle kendi kendilerini önemsemiş ve tasarladıkları devrime tamamen hazırlıksız girmişlerdir. Tıpkı 1876 kuşağı gibi. Nihayet Mustafa Kemal, yazık ki «Çanakkalede ve Kurtuluş Savaşında birkaç üniversite gençliğini gömerek», asıl devrimi bulur. Yanında nasıl bir kadroyla kalıp onunla yetinmek zorunda olduğunu artık hep biliyoruz.

Aslı devlet memurları arasındaki bir mücadeleye, kapıkulu kavgasına dayanan Jöntürklerin» bürokratik muhafazakârlık»ı, arada vatan kurtarma hareketinin düşsel örneğini veren küçük bir askeri aşama içinde olmak üzere (Enver Paşa), nerdeyse bir entellektüeller ihanetine yaklaşan tamamen halka karşı bir tutuma yönelmiştir. Yakın tarihimiz boyunca rastlanan bu karışık ve temelsiz davranışların hepsini iyi anlamak için sayın Niyazi Berkes'in eseriyle (İki yüz yıldır neden bocalıyoruz?) sayın Şerif Mardin'in kitabı her halde okunmalıdır.

YALNIZLIGA DOGRU

İbrahim Çamlı

Plaza'nın arabuluculuğunu reddetmek ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğini karşımıza almakla, Kıbrıs politikasında işlenen hatalara bir yenisini eklediğimiz ve bu davadaki yolumuzda ümitsiz ve geri dönülmesi her seferden daha çok prestij kırıcı olacak ıssızlıklara doğru sürüklendiğimiz kanısındayız. Kıbrıs davas, modern dünyanın gerçeklerine uyularak ve ulaşılmak istenen bağımsız dış politikanın görünüşlerile değil fakat öz ve felsefesi ile benimsenerek türütüleceği, Türkiye ile Kıbrıs Türk Cemaatinin gerçek menfaatleri yeni bir anlayış içinde hesaplanarak hareket edileceği yerde, mevcut statükoyu muhafaza için küçük pazarlıklara girişilip küçük tavizler koparılmaya çalışılmış, biçimsel ve katı hukuk görüşleri içinde kalınmış kendi kendini aldatmanın ve gerçeği görmemenin *«tükürdüğünü yalamamak» kompleksi* ile nöbetleşe yer değiştiği bir hava içinde yuvarlanıp gidilmiştir. Böyle bir politikanın neticesi sıfırın çok üstünde değildir ve meselenin yeniden bir boşluğa girdiği bu sırada, dünya devletleri ve dünya teşkilâtıyla beraber kendimizin ve hasımlarımızın da tutumlarını içine alacak bir durum muhasebesi yapmak faydasız olmayacaktır.

TÜRKİYE: 1959 — 1960 Andlaşmalarını geçer ve her türlü müzakereye esas saymaktadır. Bu noktadan hareket ederek Kıbrıs'ın bugünkü kayıtlı bağımsızlık statüsü içinde federasyon istemektedir. Meselenin Türkiye ile Yunanistan arasında halledilebileceği kanısındadır.

YUNANİSTAN: Andlaşmaların bozulmasını ve Kıbrıs'a Self Determination hakkı verilmesini istemektedir. Bu suretle ve Enosis yoluyla Kıbrıs'ı ilhak etmeyi tasarlamaktadır. Kıbrıs Rum Hükûmetinin müzakerelerde taraflardan bir olmasında direnmekte ve genellikle bu konudaki temasları kendisini emin hissettiği Birleşmiş Milletler çerçevesi içinde tutmayı tercih etmektedir.

KIBRIS RUM HÜKÜMETİ: Andlaşmaları getirdiği anayasa düzeni bakımından işlemez, Kıbrıs'ın tam bağımsızlığını kayıtlayıcı ve Self Determination hakkını önleyici saymakta ve bunları fiilen bozmuş bulunmaktadır. Hükûmet çevrelerinde Self Determination'ın Enosis için kullanılacağı açıkça ifade edilmekle beraber, sol kanatta ve hatta Makarios'ta bu konuda bazı tereddütler ve ard düşünceler olduğu dünya yorumcuları ve diplomatlar tarafından genellikle kabul edilmektedir.

AMERİKA — İNGİLTERE: Andlaşmaların «bağlayıcı» olduğunu ifade etmekle beraber bu andlaşmaların bir parçası olan müdahale hakkımızın karşısındadırlar ve esas itibariyle Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını ön gören ve andlaşmalara temelinden aykırı olan bir çözümü getirmişlerdir. Anglo - Amerikalılar için önemli olan Kıbrıs'ın NATO'nun etki çemberi içinde kalmasıdır. Ne bugünkü Kıbrıs statüsünün ne de bu statü çerçevesi içinde federatif bir sistemin kabul ettirilebileceğine inanmadıkları için, bunun Kıbrıs'ın Yunanistan'a (kendilerince rizikolu olan tam bağımsızlık ve Self Determination yollarından da geçmeden, doğrudan doğruya) bağlanmasiyle gerçekleşmesini istemektedirler. Cenevre'de şekillendirilen bu tutumlarının Washington'daki son Erkin Rusk görüşmesine rağmen değiştiğine dair şimdilik belirli bir işaret yoktur. Türk - Yunan ikili müzakerelerine taraftar görünmektedirler. Bu da itimat etmedikleri Makarios'u müzakere dışı bırakmak istediklerinden ve genellikle meselenin Tarafsızların ve Doğu Blokunun çoğunlukta olduğu bir dünya forumu içinde görüşülmesini arzu etmediklerindendir.

NATO VE DİĞER BATILILAR: NATO teşkilât olarak Türkiye'nin bütün zorlamalarına rağmen ihtilafta pasif kalmayı tercih etmiştir. NATO'ya mensup devletler, Fransa hariç genellikle Anglo - Amerikalıların politika çizgisi içindedirler. Ayrıca bu memleketlerde, Amerika ve İngiltere'de de olduğu gibi, andlaşmaların getirdiği anayasa düzeninin işlemez olduğu kanısı yaygındır.

SOVYET RUSYA VE DOĞU BLOKU: Andlaşmaların ve müdahale hakkının karşısındadırlar. Bu tutumlarında yalnız nazari plânda kalmamakta ve «Toprak Bütünlüğünü» destekledikleri Kıbrıs'a askeri malzeme yardımı yapmaktadırlar. Tamamen bağımsız ve tarafsız bir Kıbrıs istemektedirler. Böylece Enosis'in de karşısındadırlar. İç rejim konusunda, iki cemaatin ayrı varlığını kabul etmekte, merkezî hükûmeti kuvvetli olmak şartiyle, seçilecek devlet şekillerinden birinin federasyon olabileceğini söylemekte fakat nihai kararı Türk ve Rum bütün Kıbrıslılara bırakmaktadırlar. Kıbrıs Rum Hükûmetinin dahil olmadığı herhangi bir müzakereyi yeterli saymamakta ve Kıbrıslıların meseleyi aralarında halletmelerine taraftar görünmektedirler. Nasıl Batılıların davranışları tüm olarak Kıbrıs'ı Nato'nun etki çemberinden çıkarmamaya yönelmişse, Sovyetlerin politikası da Kıbrıs'ı tamamen NATO dışında bırakmayı hedef tutmaktadır.

TARAFSIZLAR: Askeri bir bloka mensup üç devlete topraklarında asker bulundurmak ve iç işlerine müdahale etmek yetkisini veren, ayrıca yine topraklarında Asya ve Afrika jeopolitiğini nitelyen bir İngiliz üssüne müsaade eden Kıbrıs'ın bugünkü rejimine ve onu getiren andlaşmalara Tarafsızların karşı olacakları açıktır. Öte yandan, yapıları ve felsefeleri ile Self Determination'a taraftardırlar. Ancak dünyadaki kuvvet bloklarından birine mensup bir devlete ilhak olunmak için kullanılacak Self Determination'ın yanında olmalarına da imkân yoktur. Bunun içindir ki, Kahire Tarafsızlar Konferansı Tebliği bir taraftan Kıbrıs'a Self Determination hakkını tanırken diğer taraftan delegeler Konferansa katılan Makarios'dan Kıbrıs'ı Nato'ya bağlamıyacağına dair özel teminat almak lüzumunu duymuşlardır. Yani Tarafsızlar prensip itibariyle Enosis'in karşısındadırlar. Cemaatlerin ayrı varlığı meselesinde düşüncelerinin değişik olduğu tahmin edilebilir. Arap'lardan İsrael politikamızı yeniden gözden geçirmek sözüne karşılık bazı afaki beyanlar alınmıştır. Bunların en kesinini Türkiye ziyareti esnasında Burgiba yapmıştır (Buna mukabil Burgiba Atina'da andlaşmaları tutmadığını söylemiştir). Federatif Yugoslavya bu konuda Rusya'yı takip etmek istemiş, fakat Papandreau'nun baskısı karşısında vazgeçmiştir. Diğer taraftan Gana'nın federatif sistemi destekliyeceği iddia edilmektedir. Müzakereler mevzuunda Tarafsızların tutumu, kendilerinden saydıkları Makarios Hükûmetinin Kıbrıs'la ilgili her türlü konuşmada bir numaralı taraf olarak kabul edilmesi yolundadır.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER: Dünya Teşkilâtının tutumu 4 Mart 1964 tarihli Güvenlik Konseyi Kararı, U-Thant'ın raporları ve Plaza'nın raporuyla açıklanmış bulunmaktadır. U-Thant'ın raporları genellikle Adadaki durumu anlatmaktan ileri gitmediği için üzerinde durmayacağız. Plaza'nın raporuna ise ileride değineceğiz. Güvenlik Konseyine gelince, 4 Mart tarihli karar bir taraftan 1959-1960 Andlaşmaların kabul ederken diğer taraftan bu andlaşmaların verdiği müdahale hakkını dolaylı olarak kaldırmaktadır. Ancak olayların gösterdiği gibi andlaşmalara riayet prensibi nazarî kalmış, müdahale hakkını kullanma yasağı ise bir gerçek olarak gelişmiştir. Diğer taraftan 4 Mart tarihli karar Makarios Hükûmetini resmen tanımakla onu Kıbrıs için yapılacak müzakerelerde tabiî bir taraf saymış olmaktadır. *Nitekim Güvenlik* Konseyi müzakerelerine Makarios Hükûmeti Türkiye ve Yunanistanla beraber eşit olarak katılmıştır.

İşte Londra Konferansından Güvenlik Konseyine ve Arabulucuya, Washington'dan - Cenevre'ye, Erkin'in Moskova ziyaretinden Podgorny'nin Ankara ziyaretine kadar Kıbrıs meselesinin bütün dönemleriyle arz ettiği imkânlar toplamı bunlardır ve şöyle sonuçlanabilir:

1 — Andlaşmalar genellikle tutulmamakta ve sayılmamaktadır.

2 — Andlaşmaları uygulamak için Türkiye'nin elindeki yegâne çare olan müdahale hakkını, Amerika'lılar Nato'yu bölecek, *Sovyetler, Kıbrıs'ın* bağımsızlığını tamamen kaldıracak düşüncesiyle önlemek istemektedirler. Bu önleyicilik Güvenlik Konseyinin bağlayıcı olan bir kararı ile hukuklaşmıştır.

3 — Makarios hükûmetinin katılmayacağı müzakereler itibar görmeyecektir. Kaldı ki, 1,5 yıldan beri olaylar Kıbrıs meselesinde bu hükûmetin gıyabında bir çözüme gidilemediğini göstermiştir.

4 — Cematlerin karşılıklı durumu ve Enosis konusunda ise vaziyet şöyledir: Bir taraftan Türk cemaatinin ayrı varlığı düşüncesi yavaş, yavaş kuvvet bulurken, Enosis, Self - Determination prensibinin kutsiliğine rağmen, Kıbrıs içinde başlayan ve 58 devletlik Tarafsızlar Blokunda büyük bir gedik halinde uzanan itirazlar ile karşı karşıyadır. Bu gedik Doğu Blokunda tam bir «hayır»a inkilâp etmektedir. Bu itirazlar tamamen bağımsız ve tarafsız bir Kıbrıs isteyen devletlerin itirazlarıdır ve dünya çoğunluğunu eşkil eden bu devletlerin NATO ile bütün ilişkileri kesilmiş, tamamen bağımsız ve tarafsız olmuş bir Kıbrıs'ın bir gün Enosis ve Yunanistan yoluyla tekrar NATO'ya bağlanmasına ergeç karşı olacakları aşikârdır. Kıbrıs Meselesinin Türkiye için çözümü de, bu gazetede Eylül 1964 ten beri defalarca belirttiğimiz gibi, buradadır.

Bu çözüm, 1959-1960 Andlaşmalarının koyduğu statüden vazgeçmek, Kıbrısın tam bağımsızlığını ve tarafsızlığını kabul etmek ve bir Self Determination-Enosis oldu bittisini önlemek için de durumun Doğu ve Batı Blokları ve Tarafsızlar temsilcilerinin katılacağı bir konferans ile tescilini ve garanti altına alınmasını istemektir. Federasyon tezine gelince, (tabiî o da 1959-1960 andlaşmalarının bağımsızlığı kayıtlayıcı hükümlerinden temizlenmiş olması şartiyle), böyle bir konferans bu tez için yegâne forum olabilecektir. Ancak, federasyona erişileceği şüphelidir. Bununla beraber Kıbrıs Türklerinin bu konferansa katılacak olanların garantisi ve Birleşmiş Milletlerin gözlemi altında sosyal ve ekonomik gelişmeleri için en müsait ve işler bir statüye kavuşacakları açıktır. Önemli olanı da budur. Böyle bir çözüm her iki ülkedeki Türklerin mutluluğuna aykırı olmayacak Anadolunun emniyetine dokundurtmayacak bağımsızlığın ve tarafsızlığın gittikçe yayıldığı bugünkü depolarize dünyamızın ruhuna uyacak kısacası ulaşmak istediğimiz özgür, ilerici ve barışçı dış politikanın tabiî bir eseri olacaktır. Bu çözüm değişmez dünya gerçekleri ile menfaatlerimizi en iyi şekilde bağdaştıracak üstelik, Batılıların da çaresiz katılacakları bütün dünya kuvvetlerinin direkt, teminatı altında bulunacağından ömürlü olacaktır. Bu görüş karşısında resmî tezimiz taraftarları «Evvelâ andlaşmalara sadakat ve 1964 öncesi durumun iadesi, sonra gerekirse mutabık kalınacak bir çözüm ile bunların değiştirilmesi» diye bilinen mantığı ileri süreceklerdir. Sorarız: 1964 öncesine dönmeye fiilen imkân var mıdır? Ve dönülse bile bir çözüm aranacak değil midir? Niye şimdiden aranmasın? Ve son bir soru: Erim Cenevrede Acheson ile müzakereye başlarken «Önce andlaşmaların getirdiği statükoyu iade edelim» diye bir istekte bulunmuş muydu? Ve bulunmuşsa üzerinde ısrar etmiş miydi?

Plaza geçen Kasımda Ankaraya geldiği zaman bizim yukarıda öne sürdüklerimize çok yakın bir çözümü, Avusturya misâli tarafsızlaştırılmış bağımsız Kıbrıs formülünü teklif etmişti. Plaza o zamanlar «Enosis Birleşmiş Milletler lûgatinde yoktur» diyordu. Ne yazıktır ki, Plaza'nın bu teklifi o zaman reddedilmişti. Şimdi Plaza müzakereleri cemaatlere inhisar ettiriyor ve hepsinden kötü, Enosis'i, 10.000 Yunan askeriyle Enosis'çi Grivas'ın arkasında nöbet beklediği Makarios'un takdirine bırakıyor. Ama bütün bunlara rağmen Plaza kanaatlerini raporda bildirmiş olması vesile edilerek (zayıf ve sudan bir vesiledir bu) rddedilmiyecekti ve Birleşmiş Milletler ile bağlarımız kopmayacaktı. Ne var ki, Hükûmet meseleyi tekrar kısır mebdeine, NATO topluluğuna getirmeye çoktan niyetlidir. O topluluk ki, teşkilâtı iki ihtilâflı üyesi arasında hareketsizdir. O topluluk ki, dünya kamu oyunun ağırlığı karşısında Kıbrıs meselesini değil çözmek, el bile değdirememiştir. Ve o topluluk ki, baş mimarı bizimle Cenevre'de masaya oturduğu zaman elimize Enosis'e ilk gidecek ekspres için bilet sıkıştırmıştır.

Nasıl ümitsiz ve çılgınlıklarla dolu bir ıssızlığa sürüklenmekteyiz!